

Afgiftekantoor 1980 Zemst

België-Belgique
PB
1980 Zemst
2/3006

SEMSE KRONIEK

Stoppelveld in het Ketelveld te Weerde

Tijdschrift – 18de jaargang – maart 2002 – nummer 1

Verantwoordelijke uitgever: Heemkundige kring "De Semse" – p/a C. Vanderbeken Vredelaan 48 – 1982 Zemst (Weerde).

HEEMKUNDIGE KRING
« DE SEMSE »
VERENIGING ZONDER WINSTGEVEND DOEL
OPGERICHT IN 1985
IDENTIFICATIENUMMER 23403/86

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK/WETTELIJK DEPOT: NUMMER 7982

HEEMHUIS "DE SEMSE": SCHOOLSTRAAT 16 1980 ZEMST
SECRETARIAAT: VREDELAAN 48 1982 ZEMST
TEL: 015/620740

INTERNET: [HTTP://ZEMST.COM](http://ZEMST.COM)
E. MAIL: MARC.ALCIDE@ADVALVAS.BE
THEOPUTSEYS@SKYNET.BE

LIDMAATSCHAP : GEWOON 12.40 EURO
STEUNEND LID 18.60 EURO
ERE LID 24.80 EURO

GEVEN RECHT OP

- VIER "SEMSE" KRONIEKEN
- TWAALF NIEUWSBRIEVEN
- TOEGANG TOT VOORDRACHTEN
- TOEGANG TOT TENTOONSTELLINGEN
- TUSSENKOMST BIJ DE UITSTAPPEN

- ❖ INDIEN U LID BENT, HARTELIJK DANK VOOR UW VERTROUWEN.
- ❖ BENT U NOG GEEN LID, OVERTUIG U VAN ONZE WERKING,
STORT VANDAAG NOG:
- ❖ UW BIJDRAGE OP ONS REKENINGNUMMER 001-2183660-72
VAN DE HEEMKUNDIGE KRING "DE SEMSE".

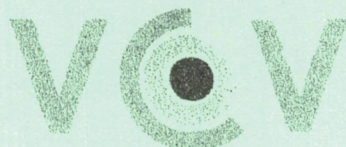
Verbond voor Heemkunde

Vlaams-Brabant

PROVINCIE VLAAMS BRABANT

CONTACTFORUM
VOOR
ERFGOEDVERENIGINGEN

Vlaams Centrum voor Volkscultuur

Colofon

"De Semse" kroniek
Driemaandelijks tijdschrift
18de jaargang
nummer 1 – maart 2002

Bestuur:

Mannaerts Fons
Floridor Gustaaf
Vanderbeken Colette
De Blander Walter
Deboeck Elisa
Debroeck Roger
Van Kerckhoven Roger
Vermeulen Marie-Louise
Vandermeiren André
Van Relegem Louis

Redactie/coördinatie
De Blander Walter
Vanderbeken Colette

Fotografie: Mannaerts Fons

Inhoud:

- * Woord vooraf.
- * Met oprecht medeleven.
- * Semse –jaaroverzicht 2001.
- * Publicaties "De Semse".
- * De kaarsen.
- * De Semse bezocht op zondag 24.2.2002
Antwerpen, een stad van Ijделе stoffen
en Maagdekens.
- * Uit de oorkonden en cartularia van de
Hertogdommen Brabant en Limburg
en van de landen van Overmaas.
- * Paasfeest. Volks en kinderprenten in de Nederlanden.
- * De ijzerwinkel die Suska De Broeck opstartte in 1937.
- * Chartes (7)
- * De graanteelt, vanaf de Kelten tot de late middeleeuwen.
- * Een beeld in vogelvlucht van de streek rond Zemst in 1833.
- * Jos Lauwers bundelde liedjes uit Steenokkerzeel
en ommeland.
- * De boodschappen aan Maria van Meril en Opendeur van
heemkundig –en genealogisch documentatiecentrum.
- * Abdij van Grimbergen: Staat van goederen anno 1775.
- * Gesprekken over de tijd van vroeger...
- * Een zelfmoord uit 1819.
- * Pers en publiciteit.

Verantwoordelijke uitgever: Heemkring "De Semse"
Vanderbeken C. secretaris D/2002/7982/1

Woord vooraf.

Wanneer men in de maand maart
in de buurt van het gemeentehuis
van Zemst komt, wordt men er
verwelkomt door een prachtig
geelkleurig festijn,
een bloementapijt van gele narcissen
in de volksmond paasbloemen
genoemd.

De Narcis is in de tuin een van de
belangrijkste bolgewassen. De bloemen
van deze plant bestaan behalve uit de
zes bloemdekklappen ook nog uit een
krans aan de keel, de bijkroon, die bij
de Wilde Narcis opvallend lang is.

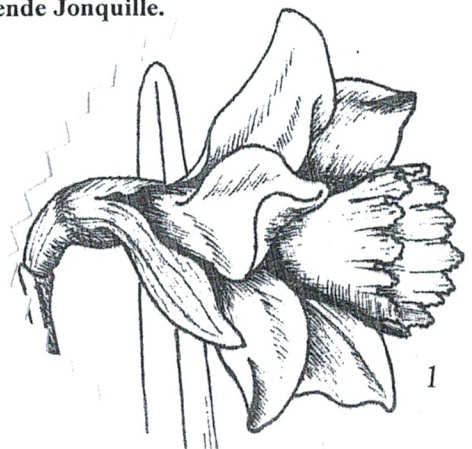
De Wilde Narcis kwam oorspronkelijk
bij ons in het zuiden en het oosten in
beekdalen en vochtige graslanden in het
wild voor. De exemplaren die men
tegenwoordig vindt zijn vermoedelijk
allemaal verwilderd of met opzet in de
natuur aangeplant.

De Narcis is een symbool van
zelfbehagen, zelfingenomenheid,
ijdelheid en ook van de dood .

De Ouden zagen in de
Narcis een symbool van bedrieglijkheid:
enerzijds schenkt de plant genot door
zijn geur maar anderzijds kan hij de
dood veroorzaken door zijn narcotische
eigenschappen. Aangezien de bloem in
de lente op vochtige plaatsen groeit,
staat ze in verband met de symboliek
van het water en het ritme van de
seizoenen, en vandaar ook met die van
de vruchtbaarheid.
Vandaar de verklaring voor zijn
dubbelzinnige symboliek: dood,
slaap, wedergeboorte.

Plinius de Oudere (77j. n.C.) meldt dat
vroeger een parfum werd gemaakt van
Narcissen.

Tegenwoordig hecht de parfum-
industrie veel waarde aan de
Narcissen vooral aan de sterk
geurende Jonquille.

ANGELA VAN MESSEM

Geboren te Weerde op 15 juni 1921

Overleden te Vilvoorde op 9 februari 2002-03-19

weduwe van Marcel Hemmerechts

Met oprechte deelneming

SEMSE - JAAROVERZICHT - 2001

Januari

- 12/1 - Tentoonstelling « *Tien eeuwen Heist en zijn deelgemeenten* ».
- 15/1 - Kadoc/Leuven "Davidsfonds, 1875-2000.
- 21/1 - De ontdekking van de joodse gemeenschap.
- 22/1 - Op bezoek bij Barones R. d'Anethan. (Oude Russische aria's, romances en liederen).
- 25/1 - Vergadering heemkring Semse.
- 28/1 - 8ste Stambomendag te Begijnendijk.

Februari

- 2/2 - Spel, speelgoed en vrije tijd ten tijde van Keizer Karel te Mechelen.
- 22/2 - Algemene Statutaire vergadering met diavoorstelling "*jaaroverzicht 2000*".

Maart

- 3/3 - Studiedag "*Volkskundig boeket uit Vlaanderen*"
- 11/3 - Ledendag S.V.E. te Zichem
- 15/3 - Voordracht door R. Van Kerckhoven "*van kerstening tot parochie*".
- 17/3 - Vlaams-Nederlandse driedaagse. "*Te Water*" met VCM en bootexcursie van Antwerpen naar Baasrode.
- 22/3 - Voordracht te Rotselaar "*Vrouwenpark en de middeleeuwse Cisterciënzerinnearchitectuur in de Lage landen*" door dr. T. Coomans.
- 25/3 - Aperitiefvoordracht "*is er nog leven na de boerenkrijg?*"
- 29/3 - Via een diamontage en vertelling naar Santiago de Compostella met notaris Luc Van Eeckhoudt.

April

- 9/4 - Bezoek van gepensioneerden en fietsers aan heemhuis "De Semse".
- 12/4 - Heemkundig onderonsje over... familiekunde
- 26/4 - Vergadering heemkring Semse.

Mei

- 8/5 - Vergadering V.C.M.
- 12/5 - Ontmoetingsdag te Keerbergen van de Vlaams-Brabantse heemkundige onder het thema "*Verkeer te land en te water*".
- 17/5 - Heemkundig onderonsje over... monumentenzorg
- 20/5 - Langs de tabaksroute naar Wervik

juni

- 8/6 - Ronde tafel van V.C.M. in het Museum voor Oude Technieken in Grimbergen
- 15/6 - Symposium "*De landschapsatlas, baken voor een verruimd landschapsbeleid*" te Essene.

juli - Verlofperiode

augustus

- 7/8 - Vergadering Open Monumentendag te Leuven.
- 9/8 - Vergadering heemkring Semse.
- 14/8 - Avondbezoek te Sint-Lambrechts-Woluwé
- 21/8 - Avondtocht Huize Hageland, oud gemeentehuis Meensel-Kiezegem
- 26/8 - 20ste heemfeesten te Schilde
- 28/8 - Grabbelpas en Swap "stamboomonderzoek".

september

- 1/9 - Lezing over Monumentenzorg te Kortenberg Verbond VI-Brabant.
- 4/9 - Vergadering betreffende "Historisch onderzoek Zemst" – gemeentehuis.
- 7/9 - Tentoonstelling "*Verborgten verleden*" in de Casteleyn te Hingene.
- 8/9 - Officiële opening van heemhuis "*De Semse*"
- 9/9 - Open Monumentendag, tentoonstelling "*Metaal in Zemst*"
- 16/9 – tentoonstelling "*Metaal in Zemst*".
- 23/9 – tentoonstelling "*Metaal in Zemst*"
- 9/9 - Botermolenkermis te Keerbergen.
- 15/9 – Buckingham Palace en rondrit door Londen.
- 22/9 – 1ste stamboomdag te Hoegaarden.
- 29/9 - Plant je stamboom, project te Rumst.
- 30/9 - Chateau de Trazegnies musée "*Vie et travail de nos Aïeux* »
Exposition : « Toison d'or »

oktober

- 6/10 - Lezing te Leuven "*Sociale en economische geschiedenis 19de en 20ste eeuw van Brabant*".
- 6/10 - Tentoonstelling « *Geuren en Kleuren* » te Leuven.
- 7/10 - 44ste landdag Verbond voor heemkunde " *Colloquim Begijnhoven*"
- 13/10 - Ontmoetingsdag VCV "*Rivierkreeftjes met blauwe mayonaisse*".
- 14/10 - Groot-Huldenberg door de eeuwen heen door J-P Van Binnebeek.
- 20/10 - Lezing te Haacht "*Archeologie in Vlaams-Brabant*".
- 22/10 - "*Van duit tot euro*" in het streekmuseum van IJzendijke.
- 25/10 - Nocturne te Grimbergen "*Levenswerk van Abt Sophie*".
- 26/10 - Ukkel "*Monuments, sites et curiosités d'ucle*".

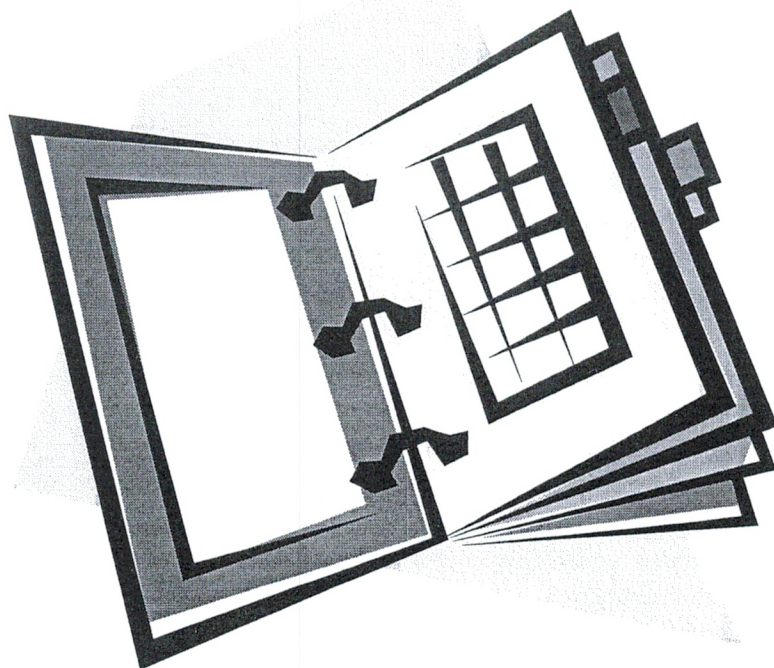
28/10 - Algemene vergadering van de Vlaamse Tinvereniging.
28/10 - Heemkundige boekenbeurs te Ekeren

November.

2/11 – Gregoriaansgezang in de Abdij van Grimbergen –Davidfonds.
8/11 - In de voetsporen van de vrijmetselarij te Brussel.
10/11 - Lezing te Keerbergen "*Dagelijks leven tijdens W.O.I.*".
15/11 - Heemkundig onderonsje over... *plaatsnaamkunde*.
17/11 – V.C.M. te Poperinghe "
21/11- Conferentieavond over "*De Boerentram*" te Laken.
25.11 - Roosendael concerteert te Walem.
30/11 – Vertelavond "*Volkverhalen uit Vlaams-Brabant*" te Glabbeek.

December.

2/12 – "*Mechelen 1301/2001*", een ontmoeting met Michel Geerts.
9/12 – "Kerst in het Kasteel" te Alden Biesen.
10/12 – Tentoonstelling "*van pluisjes + luisjes*" te Brussel
15/12 – Lezing over "*Huizen en Woonsevolutie*" door Dr. Vannoppen.
16/12 - "*Le Marché de Noël* » au château de Trazegnies.

reeds verschenen... **Publicaties van de Heemkring "De Semse"**

De Semse kroniek – 10 jaargangen (klein formaat)

Oktober 1985 tot december 1995 - losse nummers = 1 euro

De Semse kroniek – 11de – 12de – 13de – 14de – 15de 16de – 17de – 18de jaargang

Losse nummers = 3 euro of 4 ingebonden nummers = 13 euro

Nieuwsbrief 1ste – 2de – 3de – 4de – 5de jaargang = 3 euro voor 12 nummers

- 1986 Herinneringen 1914/1918 = 3 euro
 - 1987 De School = 3 euro
- 1988 Gallo-Romeinse Vicus (klein formaat) = 1 euro
- 1989 De natuur en de jacht (klein formaat) = 1 euro
- 1989 Trézignies en de "Grote Oorlog" (klein formaat) = 1 euro
 - 1990 Fanfares en harmonies (klein formaat) = 1 euro
 - 1990 Levenskrans = 3 euro
 - 1990 Zemst-Kastelendorp = 3 euro
- 1991 Domein Schroëters Hofstade (klein formaat) 1 euro
 - 1992 "Den Ijzerenweg" = 3 euro
 - 1993 Schuttersgilden = 3 euro
 - 1994 Volksdevotie in Groot-Zemst = 3 euro
- 1995 Oud en Nieuw, vroeger en nu (2 delen) = 35 euro
 - 1995 Klappers Weerde
Huwelijken (1767/1913)-Overlijden(1758/1913) = 6 euro
Doopsels Weerde (1797/1913) = 7 euro
 - 1995 Bruggen = 3 euro
 - 1995 Winterfeesten = 3 euro
- 1996 Landbouw, boerderijen en hun bewoners (6 delen) = 19 euro per deel
Elewijt–Epegem–Hofstade–Weerde–Laar-Zemst
 - 1996 Van vreemde dood naar wrede/vrede dood = 3 euro
- 1996 Tussen moment en monument voor de Eeuwigheid... = 9 euro
 - 1997 Hoe men dank zij "Ome Adolf" op kosten... 3 euro
 - 1997 "Arbeid" = 1 euro
 - 1998 Dialectenwoordenboek van Groot-Zemst
"Het Laatste Woord?" = 13 euro
 - 1998 Een korte tocht door de geschiedenis, 200 jaar na
Maria-Theresia en De Boerenkrijg = 3 euro
 - 1999 Water in al zijn aspecten te Groot-Zemst = 7 euro
 - 2000 15 jaar heemkunde door "de Semse" (5 delen) = 19 euro per deel
 - 2001 "Grondstaf, stof tot nadenken – Metaal" 15 euro
 - 2002 "Dat het licht word" 2 februari/Lichtmis = 2 euro

Al deze tijdschriften zijn te verkrijgen mits storting op het rekeningnummer:

001-2183660-72 – Heemkring "de Semse"

Portkosten worden aangerekend volgens gewicht.

Februari 2002

DE KAARSEN.

G.A. van der Toorn-Piebenga

De kaarsen hebben verschillende betekenissen, al naar gelang de functie die ze vervullen in de eredienst.

Lang verleden.

Het gebruik van kaarsen en lampen in de eredienst heeft een lang verleden en is niet typisch christelijk. Reeds in voorchristelijke tijd werden kaarsen gebruikt in de eredienst van verschillende godsdiensten. Christenen stonden er aanvankelijk huiverig tegenover om lampen en kaarsen in de eredienst te gebruiken voor andere doeleinden dan verlichting, maar uiteindelijk zwichtten zij: kaarslicht is een algemeen middel om gevoelens van warmte en liefde uit te drukken. Zo verschenen er lampen op graven en bij beelden, en kregen kaarsen een functie in de liturgie. Toen Cyprianus, een geliefd bisschop uit de derde eeuw, stierf en begraven werd, brandden er –aldus een verslag van een tijdgenoot - vele kaarsen.

Ook het gebruik van kaarsen bij een processie is overgenomen uit andere culturen. In de tijd van het Romeinse Rijk was het een veel voorkomend gebruik dat voorname personen werden begeleid door een dienaar die een lamp in zijn hand hield om de weg te wijzen en om eerbied te betonen. Al spoedig nadat christenen godsdienstvrijheid verkregen, namen zij dit gebruik over. Zo werd het een gewoonte om een bisschop, die een kerk betrad, te laten voorafgaan door acolieten met een waskaars in de hand.

De kaarsen die megedragen werden door acolieten, werden aanvankelijk op de vloer van het priesterkoor geplaatst, maar na verloop van tijd kregen ze een plaatsje op het altaar. Ook gebeurde het dat ze voor een beeld van Maria of een andere heilige geplaatst werden als teken van eerbied en liefde.

Materie en vormen.

De grondstof waarvan kaarsen worden gemaakt, vertoont nogal enige variatie. In de oudheid was het vooral hars en vet, later ging men over op bijenwas. In de Middeleeuwen en voor een deel ook daarna werd het verplicht gesteld om bijenwas –dat beschouwd werd als een teken van zuiverheid – te gebruiken als grondstof voor kaarsen voor liturgisch gebruik. Niet iedere kerk echter kon aan deze verplichting voldoen: bijenwas is nu eenmaal een kostbare stof. Daarom werd voor minder draagkrachtige gemeenschappen een uitzondering gemaakt. Zij mochten kaarsen gebruiken die slechts voor een deel van bijenwas waren.

Tegenwoordig bestaat de verplichting om kaarsen uit bijenwas te laten bestaan, niet meer, maar nog steeds worden de zachtgele waskaarsen van deze grondstof als de mooiste beschouwd, -zeker wanneer ze ook nog van symbolen worden voorzien zoals het christusmonogram, de ichthus en de alfa-en-omega. Deze versieringen worden vooral aangebracht op kaarsen die voor een speciale gelegenheid worden gebruikt, zoals doop -, huwelijks en vormselkaarsen.

Behalve wat betreft grondstof en decoratie verschillen kaarsen ook in afmetingen. Aan de ene kant zijn er de devotielichtjes van slechts enkele centimeters hoogte en breedte, aan de andere kant is er de manshoge en omvangrijke paaskaars.

Maar ja, van de laatste is er ook maar één, de devotielichtjes branden soms bij tientallen.

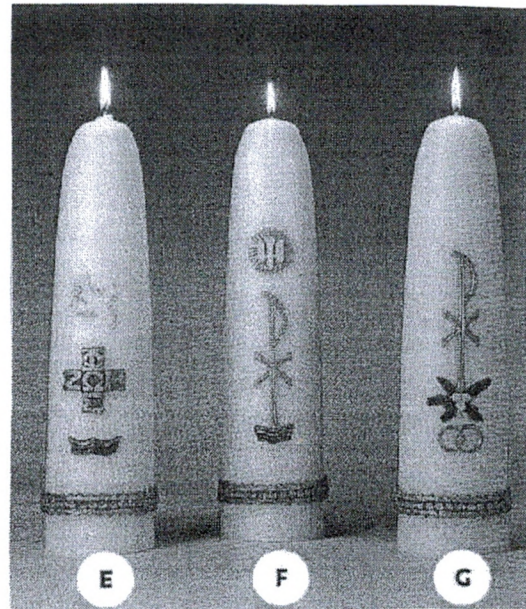
Betekenis.

Kaarslicht tijdens een liturgische viering is zo vanzelfsprekend dat je niet eens meer over de diepere betekenis ervan nadenkt. Toch heeft het die wel degelijk. De witgele vlammetjes verwijzen naar Christus, het licht van de wereld. In het evangelie van Johannes (8:12) lezen we hoe Jezus van zichzelf zegt: *“Ik ben het licht van de wereld. Wie Mij volgt, dwaalt niet rond in de duisternis, maar zal het licht van het leven bezitten”*.

Er zijn ook andere verklaringen mogelijk. Zo worden kaarsen vergeleken met mensen die rechtop staan in het leven en licht uitstralen. Hun geestelijk leven is vol vuur. Steeds weer laden ze zich op aan het licht van de grote paarskaars, symbool voor opstanding en verrijzenis, en geven ze dat op hun beurt door aan anderen. Zij brengen in vervulling, wat Jezus de apostelen heeft voorgehouden: *“Gij zijt het licht der wereld {...} Uw licht moet stralen voor het oog van de mensen, opdat zij uw goede werken zien en uw Vader verheerlijken die in de hemel is”* (Matteüs 5: 14, 16).

Kaarsen die bij speciale gelegenheden worden gebruikt, hebben vaak een eigen betekenis:

De doopkaars geeft aan dat het licht van Christus is ontvangen en dat de gedoopte op haar of zijn beurt nu zelf licht en warmte mag uitstralen en daartoe ook de kracht van de H. Geest ontvangt. Deze kaars wordt door de vader van de dopeling of de peetoom –of, als het om een volwassene gaat, door de dopeling zelf –ontstoken aan de Paaskaars (teken van Christus, het Licht van de wereld) en vervolgens steken de aanwezige kinderen en eventueel ook de ouderen hun kaarsje weer aan via deze doopkaars. Na de doopplechtigheid wordt de doopkaars mee naar huis genomen en zorgvuldig opgeborgen. Het is niet de bedoeling dat de kaars meteen wordt opgebrand. Ze moet juist worden bewaard om dienst te kunnen doen bij plechtigheden in het latere leven, -zo bij de viering van de eerste heilige communie, bij de toediening van het sacrament van het vormsel en bij de huwelijksviering.

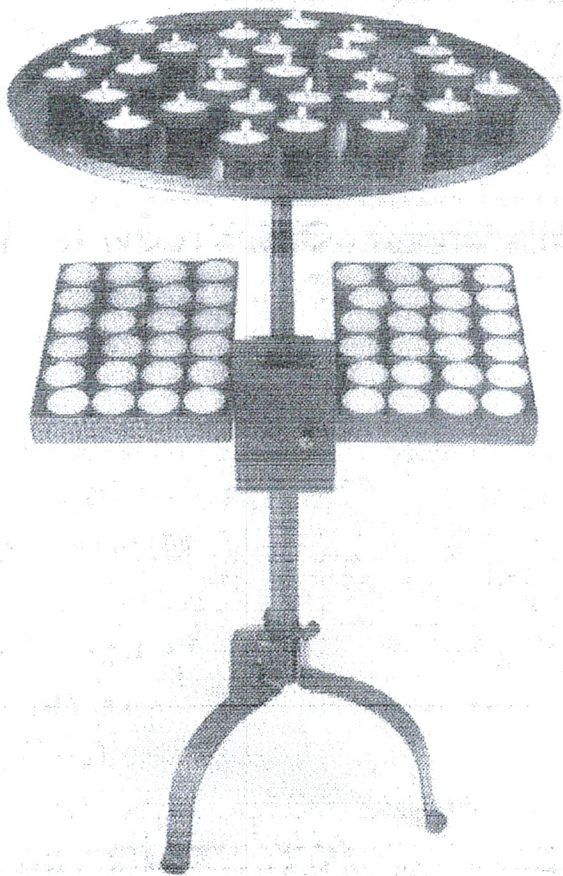
e en f doopkaars; g huwelijkskaars

De huwelijkskaars geeft aan dat man en vrouw hun liefde onder het licht van Christus stellen en daarmee ook onder Gods zegen.

Daarnaast geven ze ermee aan dat zij zelf als christen willen leven en licht en warmte willen uitstralen naar de mensen om hen heen. De kaars wordt aangestoken nadat man en vrouw elkaar de trouwbelofte hebben gegeven. Wanneer ze dat doen met hun eigen doopkaars, die ze eerst aan de paarskaars hebben aangestoken, wordt de betekenis van dit ritueel helemaal duidelijk.

Devotielichtjes tenslotte verwijzen naar gebed en offer. Dat geldt vooral voor kaarsen die aangestoken worden bij het beeld van Maria. Mensen doen dat gewoonlijk met een bepaalde intentie. Ze vragen Maria om voorspraak en zien het kaarslicht als het opstijgende gebed. Omdat voor de kaarsen een bedrag wordt betaald, is er tevens sprake van een (klein) offertje.

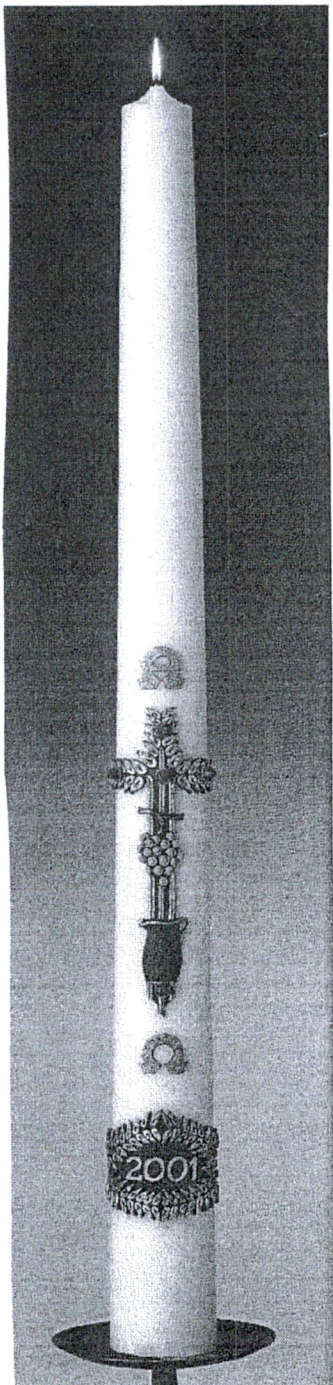
Standaard voor devotielichten.

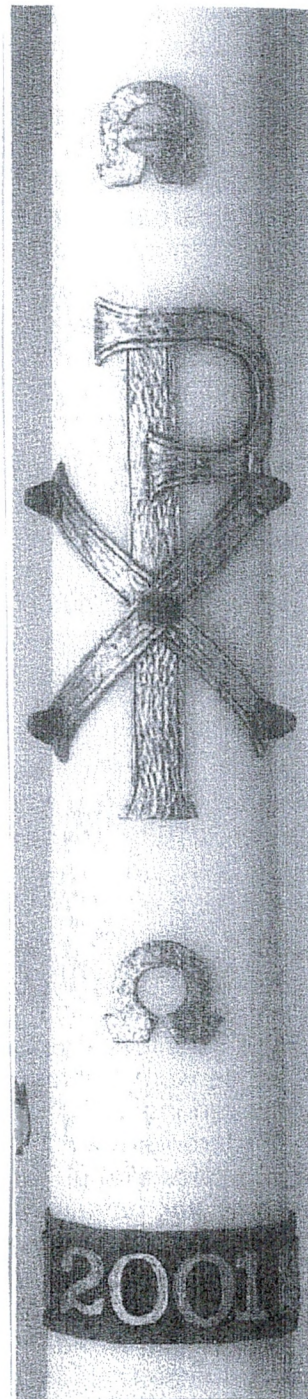
De Paaskaars.

Lang geleden.

Het gebruik van kaarsen en lampen in de eredienst heeft een lang verleden en is, niet typisch christelijk. Christenen waren aanvankelijk enigszins huiverig om lampen en kaarsen te gebruiken voor andere doeleinden dan verlichting. Na verloop van tijd echter gingen zij inzien dat kaarslicht een te algemeen middel is om gevoelens van warmte en liefde uit te drukken, en zo kregen kaarsen een eigen functie in de liturgie. Vooral in de viering van de nacht, voorafgaande aan Pasen, de paaswake, kreeg dit licht een essentiële betekenis. Op Goede Vrijdag, de dag voor Paaszaterdag, zijn alle lichten gedoofd, en het contrast, is als gevolg daarvan, des te groter, wanneer tijdens de paaswake de lichten worden aangestoken als symbool voor Christus' verrijzenis.

10

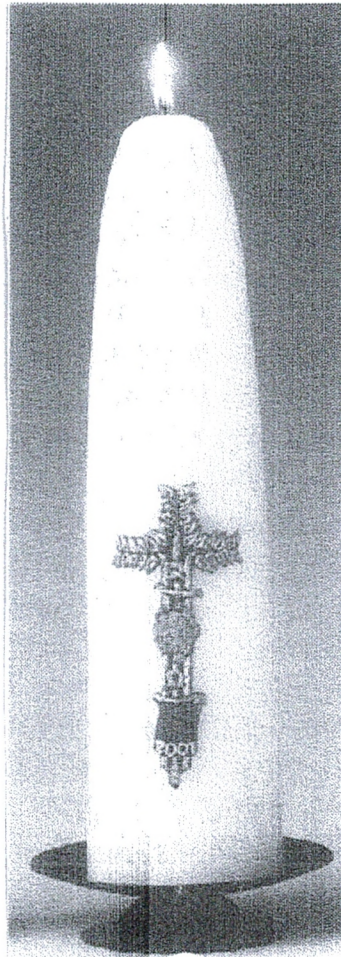
Paaskaars

Vorm en uiterlijk.

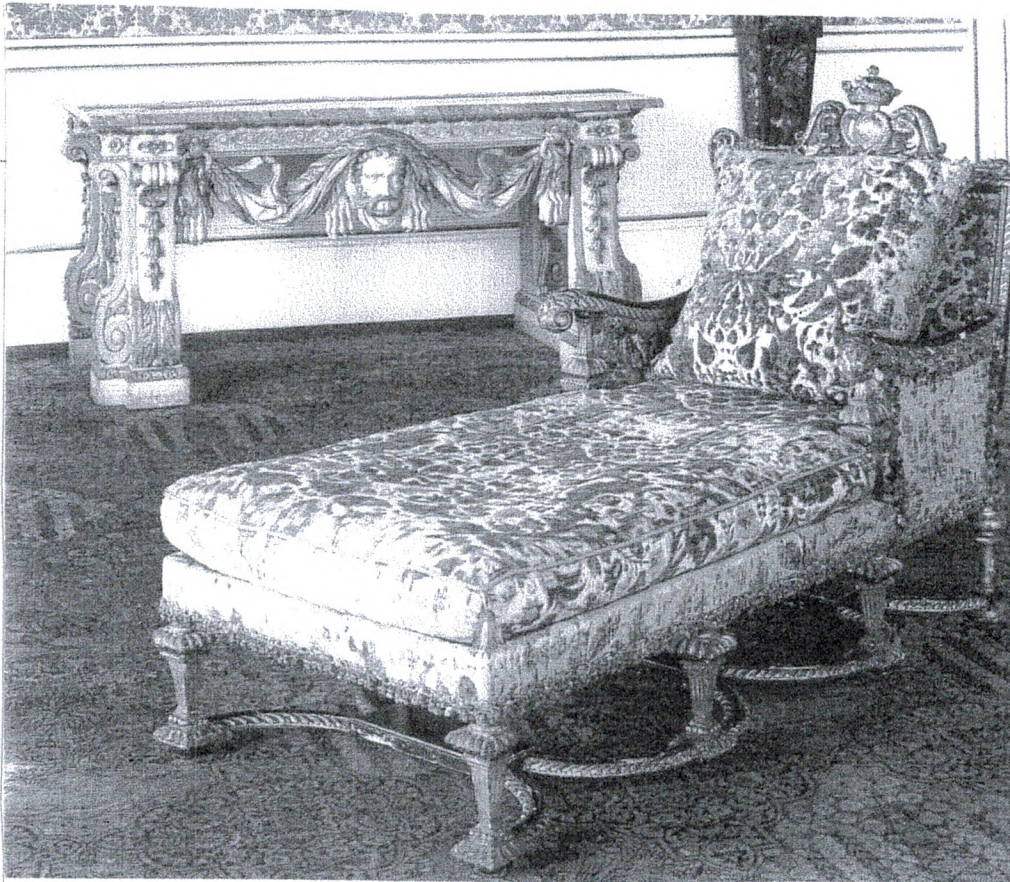
De paaskaars onderscheidt zich wat het formaat en wat de decoratie betreft van andere kaarsen-voor-liturgisch-gebruik. Gewoonlijk heeft ze een hoogte van één à twee meter. Omdat ook de kandelaar waarop ze geplaatst wordt, een behoorlijke lengte heeft, is de paaskaars meestal meer dan manshoog, maar in Rome, in de Sint-Paulus buiten de muren, is ze 5,6 meter hoog. De kandelaren zijn tegenwoordig meestal van hout of metaal, maar waren vroeger ook wel van steen of marmer. De oudste, meest monumentale paaskandelaren van steen zijn vaak rijk met reliëfs versierd, zoals de zojuist genoemde paaskaars van Rome.

Niet alleen het licht van de paaskaars verwijzend naar Christus' woorden "Ik ben het licht van de wereld" maar ook de figuren, die in de was zijn gegrift, herinneren aan Christus: de vijf wierookkorrels in kruisvorm als tekens van zijn wonden en de hoofdletter alpha (Α) en de hoofdletter omega, (Ω) de eerste en laatste letter van het Griekse alfabet, als aanduiding daarvoor dat Christus het begin en het einde van alle leven is. Ook is er soms een lam (Agnus Dei) of vis (Ictus) of ander symbool voor Christus afgebeeld op de kaars.

Huispaaskaars.

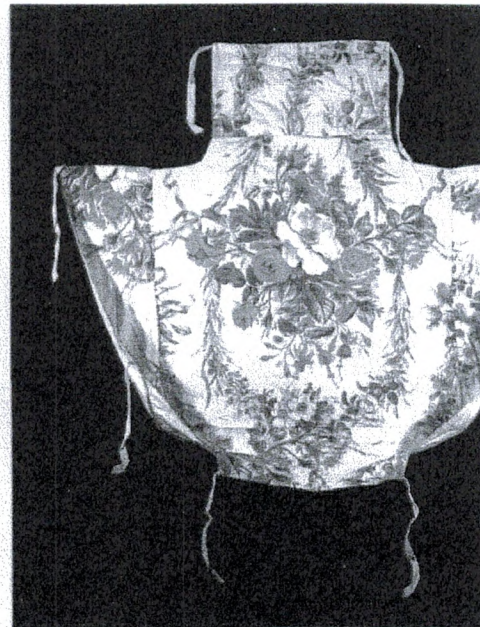
Ζαλιγ πασεν !

Rustbed in zwartgeverfd en deels verguld beukenhout Reliëffluweel / circa 1700
 Daybed in beech partly gilded and painted in black Pile-on-pile cut velvet / circa 1700
Temple Newsam House, Leeds

© The Bowes Museum, Barnard Castle, England

Stoel in gefineerd hout met verguld
 bronsbeslag Borduurwerk / Voor 1856
 Chair in veneered wood with gilded
 mouldings Embroidery / Before 1856
The Bowes Museum, Barnard Castle

Losse hoos voor een zitting
 Bedrukt katoen / 1865
 Loose cover for a seat Printed cotton / 1865
Temple Newsam House, Leeds

De Semse bezocht op zondag 24 februari 2002

Antwerpen, een stad van “Ijделе stoffen” en “Maagdekens”

Dr. Henri Vannoppen

Met 45 personen bezochten de heemkringen van Zemst (‘De Semse’) en Erps-Kwerps (Cultuur-Historische Vereniging) Antwerpen. ’s Morgens ging het naar het Hessenhuis. Hessen was een Duitse natie en had geen eigen haven. Vandaar dat Hessen in Antwerpen een eigen huis had waar ze de inhoud van verschillende schepen konden stapelen. Op het gelijkvloers van het Hessenhuis kon men de wagens en de karren met de producten stallen. De paarden kon men buiten vastmaken. De eerste en tweede verdiepingen waren slaapegelegenheden voor het personeel of voor de bezoekende handelaars. Nu heeft men nog altijd de Hessennatie of de goederen verhandelaars in de haven. De stouwer zorgt ervoor dat de goederen van het schip naar de kaai gaan en de natiebaas dat ze van de kaai naar het binnenland gaan.

De expo “*Ijdel stof*” in het Hessenhuis kende bij de bezoekers heel wat succes. De tentoonstelling was gewijd aan interieurtextiel als de zucht naar comfort. We kregen een beeld van het textiel dat gebruikt werd van 1600 tot 1900 in West-Europa voor het bekleden van zetels en stoelen. Ook de versiering van het tafellinnen, de oorkussens en de lakens kwam aan bod. Er waren stukken uit het Paleis Het Loo in Apeldoorn (Nederland), uit het Huis van de Rothschilds in Aylesbury (Groot-Brittannië) en uit de kastelen van Fontainebleau en Compiègne (Frankrijk) samen met heel wat stukken uit de binnenlandse collecties. De gids leerde ons dat de wandtapijten zowel voor de verwarming (isolatie) als voor het behang dienden. De vorstelijke hoven gaven ook in de decoratie de mode aan vooral de Franse, de Engelse en de Nederlandse. Zo ontstonden o.a. de schouwvoorhangen. Aan de hand van poppenhuizen uit Nederland en aan de hand van schilderijen kan men zien hoe het meubilair en de decoratie in elkaar zaten in de vorige eeuwen. Een haardscherf in kruisjessteek kon ook als tafeltje gebruik worden. Een wiegkleed brengt ons bij de jaarkrans. Een bed in een woonkamer in de 17de eeuw was een element van rijkdom. Daar pasten enorm grote kussens bij. Later kreeg men verschillende slaapkamers en dan werd ook de sloop versierd. Lodewijk XIV stond erg op zijn zijde monopolie en verbood de invoer van katoen uit Indië. De sitsen of het bedrukte katoentjes werden dan ook door Lodewijk XIV verboden. Katoendrukkerijen verschijnen in de 18de eeuw. We leerden ook dat de mensen in de 17de eeuw recht zaten bij het slapen. Pekelvlees verteerde slecht en recht slapen was daarvoor de oplossing volgens onze gids. De hemel boven het bed was nodig om het stof tegen te houden. De gewone mensen sliepen in een alkoof ook om het stof tegen te houden. Het pronkbed werd sterk benadrukt op de expo “*Ijdel stof*”. Ook paardenhaar werd gebruikt als interieurtextiel. Het is niet langer dan 50 cm. Het werd gebleekt, gekleurd en geweven. Het werd voor kussens gebruikt. Er waren gordijnen voor deuren en vensters. De bellentrek was eveneens in stof. Heel wat nieuwe stoffen leerden we kennen, meestal verbindingen: lampas, keperweefsel, damast, brocatelle. Mohair is geperst fluweel. De bekleding van de stoel steunde op paardenhaar, op de springvering en op het zee gras (“*crin végétale*”). Men had drie matrassen: de ondermatras in stro, de tussenmatras in paardenhaar, zee gras of veren en de zachte matras of bovenmatras in dons. Naast de wollen dekens had men ook dekens in gewatteerd katoen.

De hoofdkussens en de kussenslopen werden evenmin vergeten. Verschillende firma's in Engeland b.v. John Miners en in Frankrijk b.v. Tassinari en Chatel te Parijs maken nog stoffen zoals in de vorige eeuwen voor restauratie met dezelfde vezels en kleuren. Dekens, bedspreiën, gordijnen, gordijnenophouders behoren eveneens tot het decoratiemateriaal. Ook tafelkleden en servietten waren aan de orde van de dag. Bij de adel werden ze zelfs versierd met hun wapenschild. Op tafelkleden vinden we in Nederland ook tulpen als decoratie. De tulpenbollen waren eigenlijk uit Turkije afkomstig. Technieken zoals applicatie, quilting en patchwork werden uitgelegd. De expo gaf een mooi beeld van drie eeuwen interieurtextiel.

We namen het middagmaal in de het Stadscafé Corsendonk op de Suikerrui. 's Namiddags gingen we naar het Maagdenhuismuseum in de Lange Gasthuisstraat, een gebouw met delen uit de 16de en 17de eeuw. In het midden van de 14de eeuw stichtte een rijke koopman een Vrouwenhuis, waar zwervende vrouwen opgenomen werden. In het midden van de 16de eeuw stichtte de koopman Jan van der Meeren een afdeling voor Arme Maagdekens of weeskinderen. De gids gaf een overzicht van heel wat sociale instellingen: de Tafel van de H. Geest, de Passantenhuizen, de Gasthuizen, de weeshuizen (Maagdekenshuizen en Knechtshuizen), de Bergen van Barmhartigheid en de Tuchthuizen om zo te komen tot de Vondelingenhuizen van keizer Napoleon I. De gotische kapel is de plaats waar men de papkammen in Antwerpse Majolica uit de 16de eeuw kan bewonderen en de kledij van de vondelingen o.a. de mutsjes in wit-bruin gestreepte stof en zonder vleugels. Ook de vondelingentekens en -kaarten werden tentoongesteld. De wezen droegen een uniform en leerden een stiel. In Antwerpen werden de weesjongens dikwijls bootsjongens bij de marine. De meisjes leerden kantklossen. Er hangen ook verschillende schilderijen van Otto Venius, Rubens, Jordaens en Van Dyck (De Kruisdood). We leerden dat een 'Tenierske' een rode muts is. We bezochten ook 'de kamer van de voorzitter', waar de namen van de verschillende voorzitters van de C.O.O. en van het O.C.M.W. in glasramen voorkwamen. Daarna gingen we een pint drinken in de Pelgrom, de oudste herberg gevestigd in 15de eeuwse kelders, en een typische taverne van de stad Antwerpen in de Pelgrimsstraat. Voor de deelnemers was de dag een interessante uiteenzetting van interieurdecoratie en sociaal beleid door de eeuwen heen.

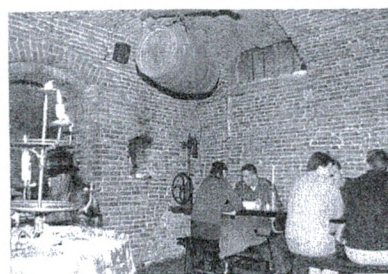

Vondelingenkleedjes en kaarten, 19de eeuw

Antwerpse kast, ca. 1550

De Pelgrom, zeven kelders sluiten bij elkaar aan en lopen door tot aan de Oude Koornmarkt.

Uit de oorkonden en cartularia van de Hertogdommen Brabant en Limburg en van de landen van Overmaas.

C. Vanderbeken
februari 2002

Brussel, 14 oktober 1467. Karel, hertog van Bourgondië enz... ondertekende en bevestigde en vernieuwde de pensioenen voor het leven en herinnerde dat deze werden toegekend door zijn overleden vader Philips de Goede, aan de personen waarvan de naam hieronder op de lijst staan geschreven.

Gilles Zohier, oud valkenier van de overleden hertog, de 22 mei 1448
Jacques Weelde gezegd Germales, vervolger, de 9 juli 1449
Guillaume Faiteman gezegd Bourguignon, knecht van de bewaarplaats, de 25 februari 1454
Jean de Foytere, wildstroker te paard in het jachtgebied van Brabant, de 21 oktober 1455
Guillaume le Roux, hulp in de boomgaard, de 5 september 1455
Jean Buisson gezegd de la Nave, hulp in de keuken, de 26 mei 1457
Arnould de Lille, bewaker van de hakkenei¹, de 16 december 1457
Pierre Estienne, paardrijder die de onkosten voor de paardenstallen regelde, 19 augustus 1458
Nicolas Tileman, hulp bij de spijsverzorger, de 3 februari 1459
Guyon Tirecoq, edelknaap, de 16 maart 1459
Guillaume, de drager van de keuken van wijlen de hertogin, de 21 juli 1459
Mahieu Looz, kamerdienaar van wijlen de hertogin, de 3 april 1460
Eloi de la Pate, boodschapper, de 9 september 1460
Pierre van Bette, proviandmeester van de broodkamer, de 18 februari 1461
Antoine de Ceps, keukenknecht, de 21 januari 1463
Pierre Belle, opschenker en kamerknecht, de 30 juni 1460
Jean Hermanszone, artillerist van de kruisboog en kamerknecht, de 12 januari 1464
Jeanne de Dannes, voedstermoeder van de dochter van de hertog Karel de Stoute, de 17.6.1464
Jean Hannequin Marant, paardrijder van de paardenstal, de 8 juni 1464
Paul de Vivier, de 30 april 1464
Meester Henri Bogaert, chirurg en bewaker met de behandeling van de kleine vogels, de 25.1.1465
Marie la More, de 22 augustus 1458
Gerard van Doorne, gouverneur van wijlen Clisson le Sot, 3 december 1465
Meester Jean Gorlan, meester in de Theologie v/d orde van de Jacobijnen, biechtvader, de 14 .6.1465
Marguerite van Wesemael, kloosterlinge in de orde v/d Clarissen, dochter van wijlen de heer van Wesemael, de 28.10.1465
Jean Sanders, bewaker van de vlaggen en de wapenrokken, de 13 juli 1464
Pierre Paulet, karrenvoerder, de 28 januari 1467
Jean de Pologne, gezegd de grote Hans, de 2 mei 1455
Jacqueline de la Barre, wonende achter het park van het Hof, de 26 mei 1458
Jean Bourdon, huisbewaker van het park, de 2 juli 1462
Josse van der Meulen, hooi schovenbinder in de stallen

¹ Paard dat in de telgang gaat

De pensioenen en provisies die in 1500 werden uitgekeerd aan personen die dienst deden voor Philips de Goede, Karel de Stoute, Maria van Bourgondië, Philips de Schone, en die werden opgetekend in het ontvangstenboek van Brabant.

Antoine, bastaard van Brabant en van dame van Cruybeke²
Weduwe van Colyn Tilmon (Nicolaas Tieleman) fruitverkoper van Philips de Goede.
Louis d'Oupeye (de Paix), hulp keldermeester.
Pierre Berte, hulp broodmeester.
Gerard d'Aix, keukenblazer.
Jean Coulon, keukenblazer.
Pierre de Vault, fruitverkoper.
Marguerite de Prest, moeder van de bastaard Philippe de Bourgondië.
Jean Daissi gezegd Canins, fruitverkoper.
Gilles de Keisere, boogschutter van Philip en Karel.
Jean de Bins (Binche), knecht verantwoordelijke voor de aalmoezen.
Isabeau Chapelle weduwe van Marc de Louvoie, paardrijder.
Gui Walens gezegd Casselettes, plukker.
Godefroid de Halles, fruitverkoper.
Marie la Moie echtgenote van Guillame Cami gezegd Motin, fruitverkopers.
Pierre de Jonge, meesterschrijnwerker van de artillerie.
Denis de Marseille, plukker.
Etienne Chatart, knaap van het brood.
Deken van Sint Gudule.
Meester Martin Steenberch, secretaris van de orde van het Gulden Vlies.
Gerard Bourdon, paardrijder van de artillerie.
Libert Suffragon van Luik, kleerkasthouder van Karel de Goede.
Tassin de la Patrière, kleerkasthouder van Karel de Goede.
Laurent Vacque, oorlogstrompetter.
Antoine Jambe, oorlogstrompetter.
Lennert Vetter (Laurent) Duits ruiter.
Jerome, wettige zoon van Corneille, bastaard van Bourgondië.
Meester Mangin Pourschasut, filosoof.
Regnauld Aubery en zijn echtgenote Catherine Katelin, behangers .
Martin Florent, priester.
Gilles Segers, schrijnwerker van de artillerie.
Meester Georges Kargoel, commissaris.
Michel de la Trarcé, paardrijder en boekhouder van de paardenstal.
Jacques Buckel en Isabeau de Clemal (Clemael).
Meester Jean Apceller (Hans), duitser, kanonnier, wonende te Lavuere (Tervuren).
Pancras Hezeler, Duits ruiter.
Hubert de Roeye, huisbewaarder van het kasteel van Lavuere (Tervuren).
Jean Sanpain, kloosterling van de orde van Prémontré, zanger in de kapel van de koning.
Jacques Coppin de Vilier (Villers), oblieverkoper³.
Louis de Vinne, stalmeester.
Jean de Spierinck, dokter van de koning.
Josse Prant, ruiter en stalmeester.
Marie Lasarde, "*espeiesse des keurechief*" van Maria.
Henri de la Porte, deurwaarder van de wapens van Maria.

² Opgetekend in de zijlijn.

³ Dun opgerold wafeltje.

Guillame Camp, sergeant van de wapens van de koning.
François de Busleiden, doktor der decreten, provoost van Luik en meester van de scholen van Philips
Guillaume de Stakenborch, woudmeester
Peraut Brutin, boogschutter van de koning.

't Is Paasch-Feeft, dat is ligt te merken,
 Daar Jannetje de Koopvrouw zeit,
 Dat zy door yverig te werken,
 De Palm-Paasch fieraën heeft bereid,

Op dat de Kindren zich vermaaken
 Met al het lekkers en al 't groen,
 Gehecht aan groote of kleine staaken:
 Zo kan de Jeugd haar keus voldoen.

Ziet, Vader koft een klein Palmpasje
 Voor 't Dochtertje, dat hy bemint,
 Hoe vrolyk is daar meê het Kind!
 Maar Mietjes Broër koft haar een Baasje,
 Een groote met een Klatervlag,
 En dubble Haantjes, op het topje,
 Gelyk ook met een Ei in 't dopje,
 Banket en Koek, dat zy wel mag.

Intuffchen is het zo gelegen,
 Dar het Gebruik het hart der Jeugd
 Ken strekken tot vermaak en vreugd,
 Die zy al spelende mag pleegen.
 Der Kindren hand is rath gevuld,
 Een klein Gefchenkje doet hen leeren,
 En nutte Lessen wel waardeeren,
 Dus zet men hen daar toe in fchuld.

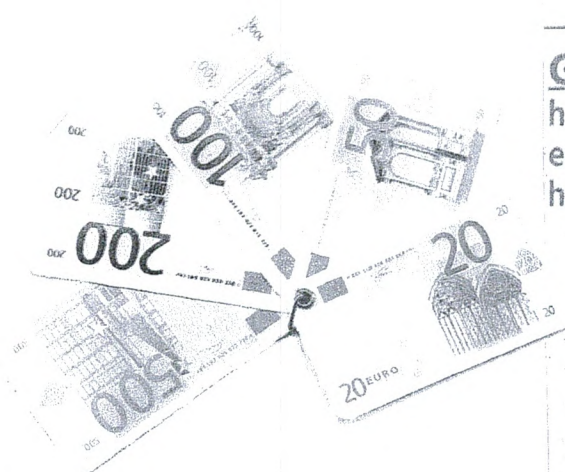
Wilt wakker dan uw Pligt betrachten,
 O Kindren! zo wordt gy beloond
 Met voordeel, dat aw yver kroont,
 Zo moogt ge eens ieders gunft verwachten:
 Zo strekt ge uwe Ouderen tot vreugd,
 Ja zelfs tot roem in ryper Jaeren:
 Zo zult gy al het goede ervaeren,
 Gehecht aan Vlyt, Verftand en Deugd.

Te Amfterdam, by de ERFGEN, van de Wed. C. STICHTER, Boekverkopers in de Warmoeskraat, het derde huis van de Papenbrugfteeg.

De ijzerwinkel die Suska De Broeck opstartte in 1937 verdwijnt uit het straatbeeld in het Molenveld te Elewijt.

Vrijdag 21 december 2001

De komst van de euro doet voorgoed de deur dicht van de winkel die Germaine De Broeck in 1972 overnam van haar moeder.

Ger De Broeck heeft geen zin in de euro en stopt met haar winkel:

"Ik zie mij hier geen pond nageltjes afwegen om dan om te gaan rekenen in euro's."

(Foto Dirk Vertommen)

-- I --

- 1 **Germaine De Broeck**, geboren te Mechelen op 25 maart 1948.
(Zij is gehuwd met *Clement Michiels*, geboren te Kortenberg op 2 april 1946.)

-- II --

- 2 **Joannes Josephus De Broeck**, geboren te Elewijt op 6 juni 1907, overleden te Bonheiden op 25 maart 1986, begraven te Elewijt op 31 maart 1986.
Hij was gehuwd met
- 3 **Maria Francisca Van Sebroeck**, geboren te Perk op 17 oktober 1906, overleden te Elewijt op 9 juni 1987, begraven aldaar op 13 juni 1987.

-- III --

- 4 **Hubertus De Broeck**, geboren te Berg op 25 december 1879, overleden te Elewijt op 14 oktober 1936, begraven aldaar op 17 oktober 1936.
Hij is getrouwd te Elewijt op 12 juli 1905 voor de kerk met
- 5 **Maria Ludovica Coppens**, geboren te Elewijt op 7 september 1882, overleden aldaar op 17 november 1958, begraven aldaar op 20 november 1958.

-- IV --

- 8 **Petrus Franciscus De Broeck**, geboren te Brussel op 20 maart 1844, overleden te Elewijt op 2 november 1912.
Hij was gehuwd met
- 9 **Margaretha Agoran**, geboren te Brussel op 11 januari 1843, overleden te Elewijt op 24 februari 1919.
- 10 **Camillius (Carolus) Coppens**, geboren te Elewijt op 13 oktober 1860.
Hij is getrouwd te Elewijt op 9 juni 1881 voor de kerk met
- 11 **Anna Maria Leonarda Colebrants**, geboren te Elewijt op 8 november 1849, overleden aldaar op 16 februari 1916.

-- V --

- 17 **Francisca De Broeck**.
- 21 **Maria Josepha Amelia De Coster**, geboren te Elewijt op 29 mei 1834, overleden aldaar op 21 januari 1912.
(Zij is later getrouwd te Elewijt op 2 oktober 1861 voor de kerk met *Ludovicus Coppens*, afkomstig uit Berg, geboren rond 1836, overleden te Elewijt op 5 september 1883, zoon van *Joannes Baptista Coppens* en *Theresia Van Doren*.)
- 22 **Jacobus Colebrants**, afkomstig uit Berg, geboren rond 1820, overleden te Elewijt op 26 februari 1893.
Hij is getrouwd te Elewijt op 11 januari 1843 voor de kerk met
- 23 **Anna Catharina Doms**, afkomstig uit Boortmeerbeek, geboren rond 1822, overleden te Elewijt op 19 juli 1885.

-- VI --

- 42 **Cornelius De Coster**, afkomstig uit Kampenhout, geboren rond 1798, overleden te Elewijt op 4 februari 1868.
Hij was gehuwd met
- 43 **Theresia Govaerts**, afkomstig uit Berg, geboren rond 1800, overleden te Elewijt op 14 maart 1864.
- 44 **Joannes Baptista Colebrants**, afkomstig uit Perk, geboren rond 1787, overleden te Elewijt op 9 oktober 1864.
Hij is getrouwd te Elewijt op 10 februari 1820 voor de kerk met
- 45 **Joanna Maria Ackermans**, afkomstig uit Kampenhout, geboren rond 1794, overleden te Elewijt op 23 februari 1869.
- 46 **Joannes Baptista Doms**.
Hij was gehuwd met
- 47 **Maria Theresia De Bont**.

-- VII --

- 86 **Cornelius Govaerts**.
Hij was gehuwd met
- 87 **Elisabeth De Coster**.
- 88 **Guillielmus Colebrants**.
Hij was gehuwd met
- 89 **Anna Maria Slegers**.
- 90 **Petrus Ackermans**.
Hij was gehuwd met
- 91 **Joanna Maria De Wit**, geboren te Erps-Kwerps op 21 januari 1772.
(Zij was later gehuwd met *Jan Baptista Liekens*.)

-- VIII --

- 182 **Joannes De Witte**, geboren te Steenokkerzeel op 11 april 1735, overleden te Kwerps op 2 februari 1792.
Hij is getrouwd te Erps op 6 mei 1759 voor de kerk met
- 183 **Joanna Maria Mertens**, geboren te Erps op 25 januari 1733, overleden te Erps-Kwerps op 27 februari 1810.

-- IX --

- 364 **Jan De Witte.**
Hij was gehuwd met
365 **Catharina Ottermans.**
366 **Petrus Mertens,** geboren te Wespelaar op 20 januari 1697, overleden te Kwerps op 14 november 1787.
Hij is getrouwd te Erps op 11 mei 1730 voor de kerk met
367 **Catharina Olbrechts,** geboren te Erps op 3 maart 1702, overleden aldaar op 24 augustus 1776.

-- X --

- 732 **Nicolaus Mertens.**
Hij was gehuwd met
733 **Clara Stroobants.**
734 **Ludovicus Olbrechts,** geboren te Everberg op 30 november 1671, overleden te Erps op 7 november 1731.
Hij was gehuwd met
735 **Anna Stroikens,** geboren te Erps op 28 mei 1671.

-- XI --

- 1468 **Guilielmus Olbrechts,** geboren te Erps op 23 oktober 1642.
Hij was gehuwd met
1469 **Cecilia Creytsaerts.**
1470 **Lambertus Strueckens,** geboren te Kwerps op 24 augustus 1645, overleden te Erps op 6 februari 1701.
Hij is getrouwd te Buken op 7 juni 1670 voor de kerk met
1471 **Joanna Charles,** geboren te Winksele op 2 maart 1643, overleden te Erps op 16 september 1703.

-- XII --

- 2936 **Guilielmus Olbrechts,** geboren rond 1601, overleden te Erps op 5 juni 1671.
Hij was gehuwd met
2937 **Catharina Van Linth,** geboren te Erps op 23 september 1600, overleden aldaar op 6 februari 1668.
2940 **Lambertus Struckens,** geboren te Diegem op 4 juli 1593.
Hij was gehuwd met
2941 **Margareta Pepersack,** overleden te Kwerps op 17 januari 1670.
2942 **Adrianus Salens.**
Hij was gehuwd met
2943 **Catharina Ackermans.**

-- XIII --

- 5874 **Abraham Van Lint.**
Hij was gehuwd met
5875 **Catharina N..**
5880 **Carolus Struckens.**

Chartes (7)

1295 – En l’an de l’Incarnation Noster-Seigneur mille deus cens quatre-vins et quinse, le samedi après Saint-Bertelmi l’apostele (27 août).

Brieven door dewelke, Jean, heer van Neckerspoel, zoon van Jean Berthout, heer van Berlaer, laat weten, dat om de gemoederen te bedaren die ontstaan waren tussen de inwoners van Neckerspoel en van Mechelen, en die redetwisten hadden doen ontstaan tussen Florent Berthout, voogd van Jean Berthout, heer van Mechelen, en feodaal heer van Neckerspoel, van de ene zijde; Jean Berthout, heer van Berlaer, en hij Jean Berthout, heer van Neckerspoel, van de andere zijde, hebben een gemeenschappelijk akkoord gesloten: vanaf nu mogen te Neckerspoel geen Toscaners, geen Lombarders, geen joden, verslaafd aan woekeren verblijven; er mogen geen wijnen, geen bier, geen enkele andere drank meer verkocht worden, tenzij de verkoop doorgaat in het gebied genaamd “Nieuwland”, bij Mechelen. – De boetes voor overtreding worden geïnd door de heer van Neckerspoel. – Wat de boetes betreft opgelopen door de lakenwevers, zij zullen verdeeld worden, de helft voor de heer van Mechelen en de helft voor de heer van Neckerspoel en de expert van Mechelen. De lakenwevers van de Neckerspoel hebben het recht hun wol en laken uit te stallen in Mechelen, de de Mechelaars mogen hetzelfde doen in Neckerspoel. – Indien de inwoner van Neckerspoel zaken wenst te doen in Mechelen, zal hij belastingbetaler worden van de magistraten van Mechelen, zoals de andere burgers; hetzelfde zal gebeuren voor de Mechelaars te Neckerspoel. – Indien iemand vlucht van Mechelen na een diefstal te hebben gepleegd op goederen van een Mechelaar, en hij houdt zich schuil te Neckerspoel, zal de schuldige terug gestuurd worden om door de Mechelse schepenen te worden veroordeeld. – Ieder inwoner van Neckerspoel die zich schuil houdt te Mechelen, na een misdrijf in zijn dorp, moet ter beschikking worden gesteld van de magistraten van Neckerspoel. – Er wordt terzelfder tijd gewag gemaakt in deze akte, dat de inwoners van Mechelen, indien ze eigendommen hebben te Neckerspoel ze geen bijkomende lasten moeten betalen; indien ze goederen kopen in Neckerspoel moeten ze de lasten die in het contract gestipuleerd worden betalen. – Uiteindelijk, indien er zaken verwaarloosd of vergeten werden in dit akkoord, zullen ze worden geregeld volgens de gebruiken die opgesteld werden in Nieuwland.

Original; petits sceaux de Jean Berthout, seigneur de Nerckerspoel, de Giles Berthout, seigneur de Hombeek, et de Florent Berthout, les deux premiers endommagés; grand sceau avec contre-sceau équestre de Jean Berthout, seigneur de Berlaer; fragment de grand sceau équestre de Henri Berthout, seigneur de Duffel; tous pendants à doubles queues de parchemin. Le sceau de Godefroid de Brabant, seigneur d’Arschot, qui était attaché à cette pièce, est enlevé. Les sceaux du seigneur de Neckerspoel et de Florent Berthout, sont en cire verte, celui de Gilles Berthout en cire jaune, et ceux des seigneurs de Berlaer et de Duffel en cire brune.

Transcrit dans le Rood-Boek, I, 13.

Analysé dans Van den Branden, Recherches, etc., 117 Imprimé, par extraits, dans Thys, Additions et corrections, etc., 1ere partie, 11.

(vervolgt)

De graanteelt, vanaf de Kelten tot de late middeleeuwen.

Roger Van Kerckhoven gaf op 14 maart een lezing in ons Heemhuis "De Semse" te Zemst met de titel "Geef ons heden ons dagelijks brood". De lezing, het uitzicht van de granen en de degustatie van de diverse broodsoorten werden bijzonder op prijs gesteld.

Vooraf.

In dit artikel willen wij een overzicht geven van de evolutie van de graanteelt in de brede zin van het woord. Daar de bedrijven, in de periode die wij bespreken, bijna uitsluitend afgestemd waren op graanteelt, komen ook de andere agrarische aspecten aan de beurt.

Tussen de verschillende streken van ons land waren er ruime verschillen. Onze focus is gericht op een bepaald gebied: het confluentiegebied van Zenne en Dijle. Tot aan de vorming van leenheerlijkheden en zelfstandige parochies vormde deze streek een eenheid. Daarna bleven daar wel sporen van over maar zij doen niet onmiddellijk tot een eenheid besluiten.

Een geografische beschrijving geven of de grenzen bepalen, is geen gemakkelijke opdracht. Voor de Dijle nemen we aan dat Rijmenam er een grensgebied van was. Vanaf Muizen tot de monding in Rumst is er geen enkele twijfel mogelijk. Voor de Zenne lag het beginpunt tussen Vilvoorde en Eppegem, Leest en Heffen speelden geen belangrijke rol in het gebied. De middenstrook tussen beide rivieren won aan belang vanaf Hofstade. Het spreekt voor zich dat de huidige plaatsnamen slechts vage aanduidingen zijn en dat zij staan voor: op het grondgebied van...

Tijdens de Kelten.

Wij verkiezen de naam Kelten boven die van Nerviërs omdat hij nauwer verbonden is met de cultuur van een groot volk.

Het Keltische landbouwbedrijf stond in het teken van de overgang van een veldkruid bedrijf naar een mestbedrijf. Bij het veldkruid bedrijf liet men de akkers overwoekeren met onkruid tot er voldoende humus gevormd was. Het graan onttrok zoveel meststof aan de bodem dat hij reeds na een oogst uitgeput was. De tijd dat het onkruid nodig had om humus te vormen, verschilde van streek tot streek. De mestproductie, afkomstig van de beweiding, speelde een cruciale rol. Vandaar dat onze Keltische boeren eerder als veetelers werden aanzien. Reeds eeuwen was de vruchtbaarheid van de valleien langs onze rivieren bekend. De samenstelling van de grond bepaalde de woonplaatsen na het nomadentijdperk.

In de Zenne –en Dijlevallei waren de aaneengesloten akkers haast op natuurlijke wijze gevormd door de samenstelling van de bodem. Ze lagen op een hoogte van 8 tot 12 meter. De overgang van zandleem naar leem vormde de natuurlijke grens tussen de akkers en de beemden. De lange stroken werden doorsneden door beken die uitmondden in een van beide rivieren. Beekjes en greppels onderhielden de waterhuishouding.

Het is helemaal niet zo dat de benedenloop van Zenne en Dijle gekenmerkt werd door talrijke moerassen. Geen van beide rivieren was toen onderhevig aan de getijdenwerking. Gedetailleerde studies wezen uit dat het water tussen natuurlijke oeverwallen stroomde zodat indijking niet noodzakelijk was. Het onderhoud van de afvloeiing was eerder beperkt.

Het feit dat in het confluentiegebied de vruchtbare stroken dicht bij elkaar lagen, werkte de eenheid in de hand. De strijd tegen het ingroeien van heesters en bomen was meer dan waarschijnlijk het grootste probleem. Dat op deze ideale gronden landbouwbedrijven werden opgezet lag voor de hand.

Voor de Romeinen ons land bezetten was de landbouw volledig in handen van gemeenschappen, private uitbatingen bestonden toen niet. De grondverdeling vertoonde een typisch Keltisch patroon: de bewoning was geconcentreerd op een hoger gelegen deel, daarnaast lagen de akkers terwijl de beemden zich langs de rivier situeerden

De Kelten liggen aan de basis van onze dorpskouters. Dit sluit niet in dat alle kouters tot die periode teruggaan. De langwerpige strook van de ideale gronden werd zeer vroeg verkaveld. Dat gebeurde op natuurlijke wijze door de beken en de greppels maar ook de Keltische boeren verkavelden omdat de verdeling in verschillende akkers noodzakelijk was om te kunnen afwisselen. Het woord kouter is afgeleid van het Latijnse "*cultura*", wat bebouwde grond betekent. Akker daarentegen is van Frankische oorsprong.

De kouters waren gemeenschappelijk bezit terwijl de akkers meestal verbonden waren met een Hof. In de middeleeuwen werden de gemeenschappelijke velden eveneens met kouter benoemd wat de oorsprong heeft verduisterd.

Het succes van een gemeenschappelijke uitbating hing af van de regelmaat waarmee de voedingsgewassen konden geproduceerd worden. Bij de Kelten waren de graanteelt en de veteelt de peilers waarop de voedselproductie gebouwd was. Hoe gemakkelijker deze teelten konden gewonnen worden, hoe standvastiger de gemeenschap zich kon handhaven. De grote concentratie van graanvelden in het confluentiegebied lag aan de basis van de ontwikkeling van de regio. Eigenlijk mogen we stellen dat onze huidige, gespecialiseerde tuinbouwbedrijven het resultaat zijn van een eeuwenoude agrarische traditie.

De geografische ligging van de kouters is opmerkelijk. Het confluentiegebied heeft een driehoekige vorm. De basis van de driehoek wordt gevormd door de twee hoekpunten Rijmenam en Vilvoorde. Aanvankelijk lagen de cultuurgronden slechts op de linkeroevers. Al de oude dorpskernen bevinden zich trouwens op de linkeroever. Tussen Muizen en Zemst werd de rechteroever van de Zenne waarschijnlijk benut als graasweide maar zeker is dit niet.

De concentratie van Keltische nederzettingen in het confluentiegebied werkte de onderlinge samenwerking in de hand. Een bewijs van die samenwerking zijn de Keltische verbindingswegen tussen de verschillende gemeenschappen. De weg van Vilvoorde (Borcht) naar Muizen was de zuid-noordas die alleen kan verklaard worden door het bestaan van pre-Romeinse nederzettingen. De verbindingen Zemst-Rumst en Rijmenam-Rumst volgen min of meer de hoge oevers waardoor hun oorsprong op meerdere manieren kan verklaard worden. Geen van beide waren echter "*winningswegen*" ontstaan door middeleeuwse verkavelingen maar eerder Keltische verbindingswegen langs de kouters.

Zoals de talrijke verkavelingen van oude cultuurgronden in gans Vlaanderen tot verstedelijking hebben geleid, zo werd onze regio omgevormd tot een dichtbevolkte streek waar steeds meer intensieve culturen het verlies van goede gronden moesten compenseren.

De oorspronkelijke Keltische structuren verdwenen zodat slechts een paar relictten bewaard bleven. De vage wegen infrastructuur is alleen te merken op de oudste kaarten en kan zonder voorkennis niet aan de Kelten worden toegeschreven. De toponiemen die ons nagelaten werden wijzen onmiskenbaar op een Keltische afkomst. Het zou ons te ver leiden om voor al de toponiemen een etymologische verklaring te geven maar we willen wel een paar frappante voorbeelden geven. De plaatsnamen Zemst, Muizen, Battel en de Muyselwyck in Zemst-Laar zijn beslist van Keltische oorsprong, evenals de naam Hombeek. Zemst werd afgeleid van Semse, voorheen Simse, het Keltische woord voor riet of biezen. In Muizen en Muyselwyck zit "*muze*" verborgen. Het Engelse "*to muse*" betekent ook mijmeren in de zin van nadenken over leven en dood. Beide benamingen wijzen op een sacrale plaats van de Kelten. Battel is een afleiding van "*Bat*", een woord dat met slaan (roeien) op het water te maken heeft. Het Franse "*bâteau*" is hier het sleutelwoord. Battel is dus verbonden met een oversteekplaats over de Dijle. De oudste benaming van Hombeek is Honnebeke. "*Onne*" is het Keltische

woord voor waterloop, beek en is in vele Franse toponiemen terug te vinden, cf "*Bayonne*". Over Keltische landbouwtradities bestaat weinig informatie. Wat wij ervan weten, danken we aan Romeinse geschiedschrijvers of kunnen we afleiden uit de landbouw tijdens de Romeinse periode.

De Romeinse graanschuur.

Totnogtoe werden vooral de archeologische vondsten uit de Romeinse Tijd belicht. De aanwezigheid van Romeinen werd, bijna uitsluitend, afgewogen aan het bestaan van Romeinse nederzettingen of villa's. Gelukkig is daarin een kentering waar te nemen. Hoe langer hoe meer worden de archeologische relictten verbonden met een studie van sociale toestanden.

Op het eerste zicht lijkt het confluentiegebied niet bezaaid met Romeinse voorwerpen. Indien onze regio echter meer ontwikkeld was dan het omliggende, is het logisch dat de Romeinen daarvan gebruikt gemaakt hebben. Inderdaad, door het gegeven te benaderen vanuit een agrarische invalshoek, krijgen we een ander beeld dan dat van de klassieke geschiedenis.

In tegenstelling met aangrenzende gebieden (a.a. Per, Steenokkerzeel...) kunnen we geen Romeins kadasterplan in onze regio aantonen. Grote blokken vinden we er niet terug. Daar die in de middeleeuwse ontginningen wel aanwezig zijn, is een bewijs dat de beste gronden reeds tijdens de Kelten gecultiveerd waren. De Romeinen hebben de stroken misschien wat uitgebreid maar veel bewijzen daarvoor zijn er niet voorhanden.

De heirbaan Bavay-Rumst sneed het confluentiegebied middendoor. Toeval of niet, aan de kouters werd niet geraakt. Dat de heirbaan niet op een hoogtelijn lag is opvallend. Battel en Elewijt waren de enige nederzettingen die door de heirbaan werden aangedaan.

Van de Romeinen periode is het kamp in Elewijt de belangrijkste vindplaats van Romeinse relictten. Al eeuwen maakten archeologen verslagen van hun bevindingen maar een ruimere studie ontbreekt nog steeds.

Waarom in Elewijt.

Zonder twijfel was de haven van Rumst van grote, militaire betekenis. We kunnen er niet genoeg de nadruk op leggen dat de Romeinen veel meer van de natuurlijke waterwegen gebruik maakten dan algemeen wordt aangenomen. Waarom richtten de Romeinen een kamp op, op minder dan een halve dagmars van Rumst? Dit gegeven nodigt uit tot het opzetten van een onderbouwde hypothese.

Archeologen maakten een reconstructie van het kamp in Elewijt. In feite zijn er twee kampen geweest op dezelfde plaats. Het eerste had een militaire functie terwijl het tweede een echte nederzetting was met een ruime sociale functie.

In de driehoek Rijmenam-Rumst-Vilvoorde ligt Elewijt niet centraal. Het kan niet de bedoeling gehad hebben om een nederzetting in te planten in het midden van het confluentiegebied. Ook het reeds bestaande wegennet speelde geen enkele rol bij de keuze.

Voor de Romeinse inval hadden Epegem, Zemst, Hombeek en Muizen de meest ontwikkelde gemeenschappen binnen het gebied. Indien de Romeinen de bestaande gronden wilden benutten dan was een goede verbinding met Elewijt onontbeerlijk. Wij vonden echter geen sporen van diverticula terug. Eens te meer blijken de waterwegen belangrijker voor het transport dan de landwegen. Vanuit die optiek was Elewijt een logische beslissing.

Het Romeinse kamp, een vijftal hectaren groot, lag niet aan de Zenne maar grensde aan de Barebeek. Via de Barebeek was het verbonden met Muizen en de Dijle. Tussen Weerde en Zemst maakt de Zenne een wijde bocht die tot tegen de Barebeek reikt. Tussen de Zenne en

de Barebeek ontdekten wij een geplaveide weg, de aanzet van de heirbaan van Elewijt naar Aalst. Waar de heirbaan de Zenne vervoegt moet er een laad –en losplaats zijn geweest op enkele honderden meters van het kamp. Elewijt was dus via waterwegen met gans het confluentiegebied verbonden.

Het is eigenaardig dat het transport over de heirbaan Bavay-Rumst steeds benadrukt wordt in noordelijke richting. Wij zijn van oordeel dat het precies andersom was. Onze oogsten kwamen niet in Rumst terecht maar wel via Tongeren aan de Rijn. Werd het tweede kamp in Elewijt opgericht toen de druk op het Rijn leger groter werd? Waar haalde onze regio de banden met Tongeren vandaan? Dit verder verklaren zou ons te ver leiden.

Graan voor de Romeinen.

De Kelten kenden uitsluitend rogge en spelt om brood te bakken. De teelt van spelt putte de gronden het vlugst uit en werd dus voorbehouden aan de beste gronden. Uit empirische ervaringen hadden de Kelten geleerd dat spelt het best gedijde in de lager gelegen leemgronden, op de grens met de beemden. De grens met de beemden lag op de winterdijk van Zenne en Dijle. Die winterdijk werd pas gevormd toen beide rivieren getijdenwerking te verwerken kregen op het einde van de negende eeuw.

Spelt en rogge zijn winterharde granen die aan koude en natte winters kunnen weerstaan.

Het Romeinse brood viel op door zijn kleur: zij aten wit brood. Toen reeds werd het eten van wit brood, verbonden met de hogere klasse. Via de Romeinen raakte de plaatselijke bevolking vertrouwd met een nieuwe graansoort: tarwe.

Het spreekt voor zich dat de bezetter zijn onderdanen verplichtte om tarwe te verbouwen. Toch mogen we ons niet voorstellen dat van toen af al onze kouters met tarwe bezaaid werden. De tarweoogst in Noord-Gallië heeft nooit kunnen evenaren met de zuidelijke provincies. Tarwe putte de grond nog vlugger uit dan spelt. Het was onmogelijk, zelfs op de rijkste gronden, om twee oogsten na elkaar te winnen op dezelfde grond. De winterhardheid van de Romeinse tarwe was twijfelachtig, een harde winter betekende een schrale oogst. De opbrengst van tarwe, in ideale omstandigheden, was echter hoger dan van spelt of rogge.

Het opsporen van Romeinse velden is onmogelijk door de veranderingen die in de loop der eeuwen werden doorgevoerd. Alleen in Zemst toont de veldindeling nog steeds een geraffineerd plan. Daar heeft de kwadraatindeling de eeuwen getrotseerd. De kouters waren verdeeld in percelen die precies een oppervlakte hadden van een hectare. Zij worden gescheiden door uitwegen van twee tot drie meter breed. We zouden ze als Romeinse honderd velden kunnen beschouwen. Indien we echter de uitwegen bij de percelen rekenen dan komen we tot een bundermaat die zowel bij de Kelten als de middeleeuwse landbouwers in gebruik was. Zekerheid hebben wij dus niet. Het is wel duidelijk dat de oorspronkelijke Keltische kouters verlengd werden. We vermoeden dat de oppervlakte meer dan verdubbeld werd. Grote ontginningen sluiten we uit, dat bewijzen de plaatsen waar de Franken zich hebben ingeplant. De resultaten van de landbouw tijdens de Romeinen waren de langgerekte stroken tot ver buiten de Keltische woonkern.

Het leveren van tarwe aan de Romeinen veronderstelt een aanzienlijke overschot van de oogst. Dit moet ook voor de Romeinen al het geval geweest zijn.

De organisatie van alle agrarische activiteiten vergde een permanente administratie. Dit is geen onbelangrijk element. Niet dat we meteen een contact tussen de bezetter en de Gallo-Romeinse boeren veronderstellen. Door de landbouw werd de inschakeling van tussenpersonen onmisbaar. Vermits elke gemeenschap een paar tussenpersonen telde, werd er een nieuwe sociale klasse geboren. Zij moesten verantwoording afleggen aan de verantwoordelijken in Elewijt. We mogen de Gallo-Romeinse cultuur echter niet overdrijven.

Ondanks de bezetting van een half millennium bleven de gemeenschappen vasthouden aan de eeuwenoude tradities van hun voorvaderen. Het ontstaan van een sub-klasse was, achteraf bekeken, van heel groot belang: daardoor werd onze regio behoed voor de terugval tijdens de Franken.

De Franken of de wieg van de middeleeuwen.

Generaties lang belaagden Germaanse stammen het Rijnfront. In de vijfde eeuw werd de druk zo groot dat de Romeinen niet meer in staat waren om aan de herhaalde aanvallen te weerstaan. De Germanen sloegen een brede bres in de verdedigingslijnen en overspoelden Noord-Gallië. Zij hadden maar een doel: de macht in handen nemen.

Doortrekkende legers kennen slechts een bevoorradingsmiddel: plunderen.

De Germaanse stammen waren vastbesloten om zich te vestigen in streken die reeds gecultiveerd waren, waar zij zich eindelijk konden vestigen zonder te blijven strijden.

Niemand zal zich verbazen dat onze regio een bijzondere aantrekkingskracht uitoefende op de nieuwe veroveraars.

Indien we de inplantingen van Frankische nederzetting op kaart zouden situeren dan blijkt dat twee criteria de bovenhand haalden: de beste landbouwgronden en de verdedigingspunten.

Tijdens de Merovingers streken een twintigtal Frankische families in ons confluentiegebied neer. Meer dan tien ingaheim-toponiemen herinneren daaraan. Het is opvallend dat geen enkele ervan midden de kouters terecht kwam. We vinden ze wel terug aan de grenzen ervan doch nooit erin. Alles wijst erop dat de invallers vooral oog hadden voor de controle en de verdediging.

De autochtone bevolking hield vast aan de traditionele familiale landbouw. Het telen van tarwe slonk zienderogen. Tarwe werd een luxeartikel dat voorbehouden werd voor speciale gelegenheden. Spelt en rogge werden in ere hersteld. Nochtans betekende het verdwijnen van de Romeinen geen terugkeer naar de Keltische uitbatingen. Aanvankelijk waren de Franken afhankelijk van de Gallo-Romeinen. De Frankische mannen waren getrainde soldaten, geen boeren. Bij hen waren het de vrouwen die de huishouding runden. De families hadden er alle belang bij om met de plaatselijke bevolking samen te werken. Zij hadden immers veel te leren. Zo mogen we stellen dat de uitbouw van een Frankisch hof onmogelijk was zonder de hulp van de autochtone bevolking.

De algemene decentralisatie van het bestuur, de chaos, nam vele zekerheden weg, de gevolgen waren desastreus. Aan die periode hebben wij de benaming "*donkere middeleeuwen*" voor een deel te danken. De opbouw van het Frankenland werd geschraagd door kleine landbouwuitbatingen die met succes de welvaart van de Karolingers hebben voorbereid. Daar de Keltische cultuur veel nauwer aansloot bij de Germaanse dan de Romeinse cultuur, kwam de samenwerking vlug op gang.

De handel en het transport werden praktisch tot nihil herleid. Het gevolg daarvan was dat de gemeenschappen op zichzelf terugvielen. Dit verklaart waarom vruchtbare streken tot een eenheid groeiden en zich merkkelijk vlugger ontwikkelden. Bij ons resulteerde die vooruitgang in de oprichting van een Frankisch district. Het enige bewijs dat we daarvoor kunnen voorleggen is de moederparochie Zemst, die het hele gebied omvatte. Aan het hoofd van het district stond een graaf, de Frankische "*graf*". Deze functie lag aan de basis van wat later een graaf werd genoemd. Het confluentiegebied werd opgedeeld in verschillende gemeenschappen die verbonden waren met een hof. Een deel van deze gemeenschappen gaf de naam aan de Frankische toponiem die we nu nog kennen: Eppgem, Nedergem, Espelgem, Geerdegem, Heysegem, Barbelgem, Eggelgem, Winkelgem, Oudergem, e.a.

Belangrijke landbouwmethoden zijn steeds het resultaat geweest van een lange evolutie. Wanneer het drieslagstelsel ontstaan is, kan niet met een jaartal of een eeuw bepaald worden. Dat onze regio daarin aan vooruitstrevende rol heeft gespeeld staat buiten kijf. Het drieslagstelsel was erop gericht de graanteelt te intensifiëren. Het stelsel is het logisch gevolg van een in stand houden van de productie op een kleinere oppervlakte. In de Frankische periode werd in vruchtbare streken gezocht naar nieuwe procédés om de opbrengst per oppervlakte te vergroten. Dit leidde nog niet tot wat later het drieslagstelsel werd genoemd maar de tendens was ingezet. Het laten braak liggen was reeds eeuwen bekend. De beperkte oppervlakte van het labeurland dat bij een hof hoorde, de concentratie van de agrarische activiteiten werkte de intensieve aanpak in de hand. Een eerste stap in die richting was de wisselwerking tussen het beweiden en het bezaaien. Daar binnen een beperkte straal beemden en velden voorkwamen steunde het hof zowel op de veestapel als op de akkerbouw. De beweiding had niet enkel tot doel het onkruid kort te houden maar uit empirische ervaring was het belang van de mest hen niet ontgaan. Een deel van de akkers grensde aan de natuurlijke beemdenstrook van de rivieren zodat het overbrengen van weidemest geen ondoenlijke taak was. Dank zij die methode kon onze regio tarwe blijven produceren en uitvoeren. Het succes van een hof, tijdens de Merovingers, werd door de ligging bepaald. Deze wetenschap laat ons toe om de ouderdom van de hoven in te schatten. De jonge hoven werden opgericht tijdens de Karolingers en kregen belangrijke functies buiten de landbouw, o.a. administratieve, juridische...

De inplanting van Frankische hoven bracht een grote sociale ommekeer teweeg. Binnen ieder hof ontstond een zekere hiërarchie. De fiere Frank werd een heer of meester met een schare onderdanen. De geconcentreerde woonkern van de Kelten behoorde tot het verleden. Een aantal gehuchten van onze dorpen danken hun ontstaan eraan. De leiders van iedere kleine gemeenschap schonken arbeid en onderkomen aan de lijfeigenen in ruil voor geld en macht. Zij waren zowel broodmeesters als rechters. Toch mogen wij de Frankische bedrijven niet als geheel zelfstandige uitbatingen klasseren. Ieder hof beschikte niet over dezelfde mogelijkheden. De overgang van gemeenschappelijk naar privaat bezit was nog in volle werking. Voor de akkerteelt was de privatisering zo goed als rond, zeker wat de beste gronden betrof. Onbewerkte gronden werden samen met de bossen als gemeengoed beschouwd onder toezicht van de graaf.

Om het ganse landbouwbestel te laten functioneren moesten een groeiend aantal reglementen geëerbiedigd worden. Dat was niet alleen het geval voor de gemeenschappelijke gronden en bossen maar ook voor de verbindingswegen tussen de akkers. Om akkers en beemden te bereiken dienden wegen te worden aangelegd die door de eigendom van anderen liepen. Wat wij eeuwen later als "*'s heren straete*" lezen, werd door de Franken ingevoerd. De breedte van de land – en uitwegen was toen reeds een voorwerp van voortdurende twisten.

Tijdens de Franken merken wij een eerste verspreiding van eigendommen op. Uitwisselingen en verkoop verwijderden de akkers van het hof.

Tijdens de Karolingers staken nieuwe tendensen de kop op. Het district werd opgeslorpt door een graafschap. Dit had niet tot gevolg dat de plaatselijke structuren vervielen. De stijgende welvaart en het centrale bestuur, moedigden de privatisering van woeste gronden in de hand. Grote delen niemandsland kwamen langs het bestuur om, in handen van geestelijke instellingen. Uit die periode kunnen wij, voor onze regio, geen enkel voorbeeld aantonen. Het gebrek daaraan bewijst nogmaals dat de goede organisatie en uitbouw van ons landbouwareaal geen ontginningen aantrok. Toch had de nieuwe aanpak zware gevolgen voor het confluentegebied. Voor de eerste maal kregen wij te maken met concurrentie.

Zowel Vilvoorde als beide Okkerzelen waren grote concurrenten.

Als klap op de vuurpijl werd het tiendenstelsel ingevoerd. Indien dat vlugger algemeen zou zijn geweest, dan mochten wij van een ware revolutie spreken. Ook hier speelde de graanteelt een cruciale rol: aanvankelijk werden uitsluitend tienden geheven op graan. De kloostergemeenschappen waren gedreven om braakliggende gronden om te zetten in tienbare gronden al dan niet in dienst van of in samenwerking met een heer. Het hele project werd gekenmerkt door een grootschalige aanpak dat zijn ontstaan gaf aan "*een domein*". De meeste toponiemen die eindigen op "*zele*" behoren tot de Karolingische periode.

Binnen het domein werden winningshoven ingeplant. Vanuit deze nieuwe hoven werden grote blokken in cultuur gebracht met een doordachte structuur. Meerdere kloostergemeenschappen hadden zich gespecialiseerd in het omzetten van woest gronden in cultuurgronden.

Moeilijke tijden.

De opname van een gecultiveerd gebied in een groter geheel was niet bevorderlijk voor de verdere ontwikkeling, integendeel. Om te bewijzen dat wij in het graafschap Aalst terechtwamen zijn er alleen maar aanwijzingen. De vergelijkbare agrarische toestanden van het Land van Aalst en die van Brabant is er een van. We mogen die overeenkomsten niet louter aan de bodemgesteldheid toeschrijven. Met wat gezond chauvinisme beweren wij dat die van Aalst de stiel bij ons hebben geleerd.

Gelegen in de uithoek van het graafschap, omringd door concurrerende uitbatingen, kreeg het confluentiegebied de genadeslag door de doorbraak van de Westerschelde. Alsof dat nog niet genoeg was, gingen onze bedrijven in vlammen op door de Noormannen, net voor de Slag van Leuven.

De getijdenwerking van Zenne en Dijle oefende een zware druk op de oeverwallen. Overvloedige regenval of springtij hadden telkens opnieuw nefaste gevolgen. De getijden waren uitsluitend in onze regio van kracht. Battel, aan de monding van de Zenne, werd het zwaarst getroffen. Bijna al de goede landbouwgronden vielen ten prooi aan chronische overstromingen. De verbinding met de Frankische nederzetting in Walem werd afgesneden. De zandgronden aan "*de Berg*" gelegen kwamen niet in aanmerking voor akkerbouw. De beemden langs beide rivieroeveren verzuurden en werden overwoekerd door waterplanten. De veestapel slonk en van mestoverschot was geen sprake meer. De plaatselijke bevolking, verdeeld over een sliert gemeenschappen, was niet bij machte om de overstroomde beemden te irrigeren.

De verwarde toestanden door de overgang naar een feodaal stelsel waren evenmin bevorderlijk voor de uitbatingen.

Gedurende twee eeuwen moest onze regio deze neerwaartse spiraal ondergaan.

Toen de graven van Vlaanderen het Land van Aalst annexeerden staken de Berthouts de kop op. Aan hen danken wij de herwaardering van ons confluentiegebied. Hun inspanningen resulteerden in het Land van Grimbergen en het Land van Mechelen. Hun verbeterde ontginningsdrang verduisterde eenheid van een oeroud gebied.

Massale ontbossing op de rechteroever van de Dijle en op de linkeroever van de Zenne deden nieuwe grote blokken ontstaan. Wat elders twee eeuwen voordien was gebeurd, gebeurde toen ook bij ons. Grote winningshoven schoten als paddestoelen uit de grond. Laten wij ons niet te vlug verleiden door die winningshoven. Het in cultuur brengen van heide en moerassen kon binnen een paar decennia niet verwezenlijkt worden. Het moet een harde strijd geweest zijn van de pioniers tegen haast onoverkomelijke moeilijkheden. De eerste generaties hebben er geenszins de vruchten van geplukt.

Het drieslagstelsel aan een middeleeuws hof.

Het principe van het drieslagstelsel waarbij een akker na twee jaren oogst een jaar bleef braak liggen, is algemeen bekend. Hoe dat praktisch gerealiseerd werd, is heel wat ingewikkelder.

Vooreerst herinneren wij eraan dat het drieslagstelsel gericht is op het telen van graan en dat de andere teelten van ondergeschikt belang waren. Tot laat in de middeleeuwen kan akkerbouw als synoniem beschouwd worden van graanteelt.

Indien Brabant wordt geprezen om zijn rijke landbouwtradities, dan mogen wij aannemen dat de regio Mechelen daarin steeds een trendsetter is geweest. Ze kunnen dus niet als algemene referentie worden gebruikt. Het verschil tussen het oudste deel en dat van de nieuwe winningshoven, niet alleen qua rendement maar ook qua uitbating, is zo groot dat we ze apart zouden moeten bespreken. We willen echter vertrekken uit de eeuwenoude bedrijven met een paar referenties naar de nieuwere uitbatingen.

Dat de Brabantse doeningen tot het type "*euselbedrijf*" gerekend worden, omvat meteen de primordiale rol van onze eeuwenoude uitbatingen. De betekenis van de term eusel werd in de loop van de tijd veranderd. In de 18de eeuw zo geen enkele boer fier geweest zijn om "*euselboer*" genoemd te worden. Toen werd met eusel een kleine oppervlakte bedoeld, een klein stuk onbewerkte grond waar vee op graasde. Met het type "*euselbedrijf*" wordt een bedrijf bedoeld dat vaste weiden bezit. De term werd meermaals verkeerdelijk geïnterpreteerd. Al te vaak kregen de Brabantse boeren het etiket opgeplakt van veeboeren. We begrijpen wel dat de Zennevallei van nature uit zoveel beemden bezat dat veeteelt voor de hand lag. Dit is echter tegen ons principe: een boer is een graanteler. Wie dieper op het agrarisch gebeuren ingaat, begrijpt beter dat het vee in functie stond van de akkerbouw en dat precies de wisselwerking tussen beiden het succes van de boerderij verzekerde. Het vee nam in de voedselproductie slechts een beperkte plaats in en de nevenproducten als melk, kaas, leder en wol waren even belangrijk. De handel in vee was een lucratieve bezigheid die, voor de opkomst van de markten, aan rondreizende handelaars voorbehouden was.

Het bezit van vaste weiden, bij de uitbating gelegen, beperkte de inspanningen om het vee te laten grazen zonder grote afstanden te moeten afleggen. Dergelijke manier van begrazen was bij ons voor de schapen en geiten in gebruik terwijl het hoornvee ter plaatse bleef. Zoals wij reeds eerder opmerkten stond het hoornvee in het teken van de mestproductie. In de landbouw was eeuwenlang de wet van kracht: **geen mest, geen brood.**

In het drieslagstelsel gaat alles om bemesting, bemesten vormde de basis van het rendement. Het pleit voor zich dat "*vette*" gronden van in de oudheid bestemd waren om bewoond te worden. Hoe breder de euselstrook, hoe groter de veestapel en hoe meer mest. Het belang van de eusels voor de graanteelt kunnen we afleiden uit het feit dat ze reeds vroeg in de middeleeuwen geprivatiseerd werden. Zou dit de reden niet zijn waarom wij in het confluentegebied zo weinig gemeenschappelijke beemden kennen? We kunnen ze wel situeren in gebieden buiten de oorspronkelijke euselstroken. Hoewel de bewijzen gebrekkig zijn, nemen we aan dat de euselbedrijven in onze regio van het zuiverste soort waren en dat nog lang na de opkomst van gemengde bedrijven. Buiten de mest van de eusels, stalmest uitgezonderd, werd geen enkel ander verbeteringsmiddel gebruikt. In het land van Aalst, toch een goed vergelijkingspunt, gebeurde dat wel door het aanvoeren van mergel. Mergel was een grondverbeteraar. In zure gronden, waar onkruid welig tiert, is het gebruik van mergel aan te raden omdat mergel calciumrijk is, wat de zuurtegraad verbetert. Noch in de pachtcontacten, noch enig toponiem herinnert hier aan mergelbemesting. Dat de gronden geen hoge zuurtegraad hadden is te danken aan de natuurlijke afwatering. De verzuring is pas ingetreden bij de aanvang van de getijdenwerking.

De trots van een middeleeuwse boer was een *“schoon zuiver veld”*. De inspanningen om dat te verkrijgen worden doorgaans onderschat. De zorg die daaraan besteed werd vooral door buitenlanders geprezen die dergelijke akkers nooit gezien hadden. De valleien waar het bos niet tot aan de oever reikte hadden een groot voordeel: de in groei van struiken kon er beter onder controle gehouden worden. Overal lezen wij dat braamstruiken een echte plaag waren. Dit is weer een element dat in het voordeel van onze regio pleit.

Het ploegen werd voorafgegaan door het verwijderen van woekerplanten, een hard labeurwerk. Om wintergraan te kunnen telen moest de kouter vier *“voren”* ondergaan, waarmee vier ploegbeurten werden bedoeld. Het is duidelijk dat wintergraan werd gezaaid op de *“braak”*. Bij ons kreeg de akker een eerste ploegbeurt in de lente. Waar minder beemden waren liet men eerst het vee nog op de braak. De eerste beurt was schoffelen met de ploeg. Op die manier werd het onkruid gebroken en overgelaten aan de lentewind die het moest droog waaien.; De tweede *“voor”* was veel dieper, onkruid en stoppelresten werden omgeploegd. Om de akker helemaal te zuiveren werd geëgd in verscheidene richtingen. Wat dan nog boven de grond uitstak werd met de hand verwijderd. De bemesting gebeurde tijdens de derde ploegbeurt. Onze voorouders waren er zich van bewust dat te diep mest zijn effect verloor. Het aanbrengen van stal –en weidemest gebeurde met veel zorg in de kruis en roervoor. Dit moest gebeuren in de oogstmaand, een periode waarin bijna dag en nacht gewerkt werd. De zaaivoor werd geploegd wanneer de zaaitijd was aangebroken.

Als Maria is geboren (8 september)
Boerekens zaait dan vlijtig koren.

Rogge werd dus gezaaid in de eerste helft van september. Het ploegen van de zaaivoor werd aan de beste ploeger toevertrouwd. De akker werd opgedeeld in bedden, bij ons acht ploegvoren breed. Tussen ieder bed was een voor, voor de afwatering. De eer van het zaaien hield de pachter meestal voor zich. Mat zaaigraan werd omzichtig omgesprongen, verkwisten was ui den boze. Met de ene hand haalde hij een handsvol graan terwijl hij met de andere zijn zaaikleed vasthield. Met een brede zwaai strooide hij de graankorrels in de voren. Hij werd gevolgd door vrouw en meid die de korrels met een rijf dicht harkte. Nog voor de winter in viel werden de greppels tussen de bedden gezuiverd en de afwatering verzekerd. Het grootste onkruid werd in manden verzameld. Met de spade werden de kanten omgespit of afgestoken om de ingroei van gras te vermijden. Het uitdiepen gebeurde met de schietspade. De grond die over het ontkiemde graan werd geschoten moest het beschermen tegen vrieskou en gure winden.

In de lente van het jaar daarop kwamen meiden of knechten het graan aantrappen. Zij bonden plankjes onder de klompen en drukten voetje voor voetje de aarde aan. Later werd het graan geweld. Toen het graan weer recht stond, begon het vervelendste werk: wieden. Eertijds heette dat *“het onkruid uit het graan lezen”*. In de eerste plaats was dat was dat een taak voor vrouwen en kinderen. Vanuit de greppel trokken zij het onkruid uit en verzamelden het in manden. Voor het stalvee was dit het eerste groen van het jaar. Na een paar dagen wieden konden de wieders en wiesters nog moeilijk rechtop gaan.

Het *“soppen”* van het graan is typisch voor de middeleeuwen maar het was zeker geen verspreide methode. Bij ons werd langer *“gesopt”* dan elders omdat een oude traditie in ere werd gehouden. De koejongens mochten de toppen van het graan laten afgrazen. Met deze techniek werden meerdere doelen beoogd: uitbreiding van de wortel die meer sap moest trekken om de wonde te herstellen en een stevige stengel. Anderzijds stampte het vee de aarde nog eens extra aan.

Wat daarna gebeurde was het werk van God en de natuur. Hoe goed de pachter de teelt ook

verzorgde, tegen twee plagen had hij geen verhaal: de muizen en “*het zwart*”. Zandleem is niet alleen een ideale bodem voor rogge maar evenzeer voor muizen en woelratten. Een goed verkruimelde grond, uit het zicht van hun vijanden, was het graanveld de beste plaats om een nest te bouwen. Muizen kwamen vroeger veel meer voor dan nu. Eer de pachter ze opmerkte was het al te laat: de stengels hingen slap en vergingen. Wanneer de boer was uitgevloekt, kon hij op bedevaart gaan. Of dit hielp betwijfelen wij want het kwaad was reeds geschied. Wij kennen geen enkele teelt waar zo aan tradities werd vastgehouden dan bij de graanteelt.

Met Sinte-Margriet (20 juli) ***Pikken rijp of niet.***

Wij vragen ons af in hoeverre dergelijke spreuken realiteit waren. Welke rol speelde het weer daarin? Hadden de dagen van de week er geen invloed op? Hielden de pachters zich daaraan? Om daar een sluitend antwoord op te geven wijzen we nogmaals op de toenmalige gemeenschap. Oogsten was niet een beslissing van een pachter maar van een gemeenschap. Bij de organisatie ervan waren vele mensen betrokken. Brood was een geschenk van de goden langs voor het christendom zijn intrede deed. Bij de Kelten waren het de druïden die als graanmeesters optraden. De goden moesten hen meedelen wanneer de tijd om te oogsten gekomen was. In de middeleeuwen bleven de kalender met zijn heiligdagen een belangrijke rol spelen. De taak van de druïden kwam in handen van de meier: niet de pachter maar de meier besliste wanneer men een bepaalde graanoogst mocht aanvatten. Voor andere oogsten mochten de pachters zelf beslissen. De beslissing werd genomen in samenspraak met de “*prater*”. De “*prater*” was een veldwachter in de letterlijke zin van het woord. Tijdens zijn bewakingsronden schatte hij de rijpheid van het graan in. Hij stond in voor de organisatie van het oogsten. Hij keek toe op het werkvolk en hun vergoedingen. In ruil daarvoor ontving hij van iedere pachter zijn “*praterschoven*”. We zien hem, op schilderijen, te slapen liggen omdat hij ’s nachts zijn ronde moest doen.

Zoals voor alle belangrijke gebeurtenissen was de dorpspastoor ook betrokkene. De afkondiging van de oogst gebeurde in de kerk, tijdens de hoogmis. Wie de “*prater*” wilde vleien trakteerde hem, na de mis, in de herberg. We kennen allemaal de afbeelding van de druïden met hun gouden sikkel. Bij het afsnijden van de maretak stond deze als symbool van geestelijke spijs. Dat de sikkel ook het symbool was voor lichamelijke spijs geldt evenzeer.

Tot laat in de middeleeuwen werd het graan “*gesneden*” met een sikkel. De snijders sneden de graanstengels middendoor. De voor- en nadelen bespreken we bij het bergen van de oogst. In de wapenschilden van pachtergeslachten prijkt de sikkel als een symbool van welstand. Een ander relict is het “*sikkelrecht*”. Daarmee werd het loon van de snijders bedoeld.

Zoals vijftig jaar geleden de boeren een spoor pikten om een gang te maken voor de pikbinder, zo maakten de middeleeuwse pikkers eerst een gang met de sikkel. Langs die gang konden de achterliggende graanvelden bereikt worden. Bij het sikkelen sneed de snijder de halmen af die hij met de linkerhand in zijn greep hield. De korte bussels bond men met een enkele band. We kunnen begrijpen dat sikkelen de rug spaarde. De lange stengels die op het veld bleven, werden door het vee verorberd.

Werken met de pik en pikhaak vraagt wel wat handigheid maar het gaat zoveel sneller dan de sikkel. De kunst van het pikken bestaat erin het snijvlak evenwijdig met de grond te houden. De echte doorbraak van de pik, bij ons, dateren wij in de 15de – 16de eeuw. De pik was een wondermiddel. Leidde het snel meegraaien van de pik niet tot de betekenis van stelen? De pachter zag zijn kosten voor het oogsten gevoelig dalen door de snelheid van de pikkers. Het “*schoven*” op het oogstveld dat vooral door Breughel gepenseeld werd, geeft ons de indruk dat de knechten gewoon waren op het veld te eten. Wij betwijfelen dat. De oogsttijd was de

enige periode waarin er op de akkers gegeten werd. In de contracten staat dat de pikkers een homp brood kregen en een stuk kaas. Bier drinken tijdens de arbeid was wel een gewoon bruin en wit bier werd rijkelijk geschonken zowel voor de mannen als voor de vrouwen. Zonder die drank gingen de oogsters niet aan de slag.

De bindsters bonden de piklingen tot bussels met twee banden stro. De oogst mocht rechtopstaand drogen toen de bussels in schoven waren gezet. De oogst werd "ingehaald" met paard en kar.

Het viel ons op dat op het einde van de vijftiende eeuw en het begin van de zestiende eeuw onze pachthoven verrijkt werden met grote schuren. Uit de rekeningen leerden wij dat daaraan meer aandacht werd besteed dan aan andere gebouwen. Een schuur moest hoog zijn want via een hoge schuurpoort moesten de geladen wagens naar binnen kunnen rijden. In Brabant noteren wij schuren van het "overlangse" type. De schuurpoort was in de hoge zijgevel, in het verlengde van de lemen dorsvloer. Het graan werd slechts aan een zijde getast. De dorsvloer werd afgesloten met een muurtje van ongeveer een meter hoog. De steunberen waren zichtbaar aan de binnenkant waar een steunbeer stond, daar was de muur een halve steen dikker. Hier bij ons werd de ruimte tussen de steunberen een oog genoemd. De verschillende graansoorten werden per oog gesorteerd. Wat het laatst gedorst moest worden, lag onderaan. Om het drogen in de schuur te bevorderen werden de bussels kruislings getast. Door de openstaande poort had de wind vrij spel. Typisch was het "uilengat" bovenaan in de zijgevel. Uilen maakten jacht op ratten en muizen die veelvuldig onze schuren bevolkten.

De oogst werd binnengehaald tot het pikdonker was (zo donker dat men niet meer kon pikken). In de ruime schuur konden twee wagens blijven staan om 's anderdaags gelost te worden. Later kreeg de schuur twee poorten zodat de wagens in en uit konden rijden.

De noodzaak aan grotere schuren stond rechtstreeks in verband met de invoering van de pik. Door de helmen tegen de grond af te kappen was het stro dubbel zolang dan bij de sikkel. Eenzelfde oogst nam van toen af het dubbele volume in. Het gebruik van stro in plaats van hooi om de stal te strooien (vroeger hooien), gaf een nieuwe soort mest. Stromest was een armere mest dan hooimest. Dit nadeel woog niet op tegen het voordeel van de grotere hoeveelheid en vooral de langere verteringstijd. Een akker die bemest werd met stromest was het jaar daarop vruchtbaarder dan bij het gebruik van hooimest. Ook dat is een element waardoor het drieslagstelsel kon versoepeld worden.

Tegen het dorsen van graan keek de middeleeuwse boer niet op. Er werd niet meer graan gedorst dan dat er nodig was. Wanneer het gure weer de knechten werkloos maakte, moesten zij dorsen. De manier om de graankorrels uit de aren te krijgen, hing af van de welstand van de pachter. Aanvankelijk was het vlegelen met de dorsvlegel en het wannen algemeen in gebruik. Meestal zette men twee knechten aan het werk die om beurt op de aren sloegen. De korrels werden in een mand geschept en uitgewand. Het kaf kwam op de kafzolder terecht. Door de bouw van schuren kwamen de zolders boven de woonhuizen vrij. Het was de ideale plaats om het gedorst graan verder te laten uitdrogen.

In het oorspronkelijke drieslagstelsel werd gedurende het tweede jaar andermaal graan gezaaid op dezelfde akker. Ditmaal was het meestal haver. Haver put de grond minder uit dan spelt, tarwe of rogge. De haver oogst was bedoeld voor de trekdieren. Het rendement van haver ligt merkbaar lager dan van winterharde granen. In de rekeningen staat de haver als zomerling beschreven omdat ze na de winter werd gezaaid. Nadat de bodem een half jaar had gerust ploegde men de akker om en werd de haver gezaaid zonder bemesting. Na het haverjaar kwam het braakjaar waarin het vee van de akker gebruik maakte.

We bemerkten onmiddellijk dat een pachter tenminste drie drieledige akkers moest bezitten om ieder jaar zijn "brood" te verdienen. Vruchtbare gronden waren, na de overgang in privaot bezit, weinig voorhanden en niet te koop. Het lag voor de hand dat de intensieve landbouw daar geboren werd.

In Brabant en in Vlaanderen werd het eerst afgeweken van het klassieke drieslagstelsel en dat reeds van in de late middeleeuwen. We mogen dus veronderstellen dat onze regio mee aan de basis lag van de aanpassingen.

De pachtcontracten die ons nagelaten werden liepen over een termijn van negen jaar of langer. Na negen jaar moest de pachter de akker in dezelfde staat als bij de aanvang, aan de eigenaar overlaten. In het contract werd bepaald dat gedurende de laatste drie jaren niet van het klassieke drieslagstelsel mocht afgeweken worden. Dergelijke, algemeen verspreide, contracten wijzen erop dat, in de late middeleeuwen, het stelsel reeds verfijnd was. Daaruit leiden wij af dat er in de vruchtbare streken als veel vroeger aanpassingen waren gebeurd. Bewijzen kunnen we dat niet, het zou echter logisch zijn. In de tijd van de Frankische hoven kon de uitbater experimenteren naar believen. Dat zandleem –en leemgronden aan elkaar grensden bood mogelijkheden om aan afwijkingen te denken. Wij kunnen ons niet voorstellen dat na de negende eeuw waarin vele gronden verloren gingen, nog pogingen werden ondernomen om het stelsel te verbeteren. Zij moeten dus plaatsgevonden hebben tijdens de Franken.

Het braakjaar zette een enorme domper op het rendement van de graanoogst. Hoe rijk de bodem ook was, twee jaren na elkaar tarwe, spelt of rogge zaaien, kende geen succes. We zouden veronderstellen dat er een oplossing gezocht werd om toch te kunnen oogsten in het braakjaar maar dat blijkt niet zo te zijn. Oogsten betekende toen graan oogsten en dat bleek niet mogelijk. De afwijkingen, in de late middeleeuwen vinden we terug in het tweede jaar. Bij ons kwamen die veel vroeger voor. Een relict van het pionierswerk zit verborgen in het stoppelkoren van het tweede jaar. Het zaaien van stoppelkoren was typisch voor de winninghoven. Na een tarweoogst was de bodem te uitgeput om haver te kunnen winnen. Het gebrek aan goede eusels of beemden werd gecompenseerd door stoppelkoren. Voor het vee was het een lekkernij terwijl een dubbele stoppellaag, samen met de mest van het vee, toelieten dat in het braakjaar ook rapen konden gezaaid worden. Zouden deze toestanden niet overgenomen zijn van een dubbele roggeoogst? In het vakjargon van de boerenstiel hebben mager en vet een speciale betekenis. Vette en magere gronden wezen op bemeste en onbemeste gronden. Een vette en een magere oogst mogen we niet uitsluitend als veel en weinig interpreteren. Een magere korenoogst werd gewonnen op een onbemest land en werd ook wel tweede oogst genoemd. Het is niet bewezen maar wij sluiten een tweede magere roggeoogst na een vette oogst niet uit. Het principe van een tweede oogst na het jaar van de bemesting te proberen, en dat was niet om de drie jaar, sloot een waarborg in.

De kudde vee die eigen was aan de gemeenschappelijke uitbating wordt vaak verward met de veestapel van de middeleeuwse boer. We oerverschatten het aantal dieren dat eigen was aan een middeleeuw bedrijf. Het is pas door de verfijning van het drieslagstelsel en de opkomst van de pik dat de veestapel geleidelijk aan vergrootte.

Merkwaardig is dat graan en andere opbrengstteelten steeds werden gescheiden. Aanvankelijk werd de term oogsten uitsluitend voor graan gebruikt. De anderen opbrengstteelten kwamen in de verzameling veldvruchten terecht. Brood, vlees en zuivelproducten vormden eeuwenlang de basisvoeding. De weg van eetbare kruiden naar groenten nam een millennium in beslag. Onze groenten tuin is een combinatie van kruiden en veldvruchten. De eerste veldvruchten die geteeld werden waren de eetbare wortels. Ze werden door mens en dier geconsumeerd. Voederwortels en rapen behoorden daartoe.

De landbouwpioniers leerden ons hoe we veldvruchten konden telen zonder de graanteelt te benadelen. Spijtig dat de eerste soorten de benaming dubbelvruchten meekregen. Daardoor zouden we denken dat er twee vruchten per jaar werden geoogst en dat is fout. Het ging duidelijk om en een graanoogst en een veldvrucht. Het woord stoppelvruchten is veel sprekender. In de stoppels van rogge werden voederwortels of rapen gezaaid.

Samengevat zag het drieslagstelsel er tot de 15de eeuw als volgt uit:

1ste jaar : rogge of spelt en op de betere gronden tarwe

2de jaar: haver of stoppelkoren, bonen, erwten vitsen of raapzaad

3de jaar: voederwortelen en rapen voor eigen consumptie, in de braak.

Geef ons heden ons dagelijks brood.

Wie deze zegswijze aandachtig leest merkt op dat aan heden en dagelijks een verschillende interpretatie moet gegeven worden. Heden staat hier voor vandaag en dagelijks-brood betekent eten. We zouden nu zeggen: Geef ons dagelijks eten.

Het is voor de moderne mens niet eenvoudig om het brood naar waarde te schatten. Brood hoeft niet meer, er zijn een massa voedingswaren die brood kunnen vervangen. Dit is een zeer recent gegeven, eigen aan de Westerse cultuur.

Brood is eeuwenlang een accurate parameter geweest om de conjunctuur van een bepaalde bevolkingsgroep in te schatten. Zolang er aan collectieve landbouw werd gedaan, at iedereen hetzelfde brood: rogge –of korenbrood. Smaakverschillen ontstonden op natuurlijke wijze. Vooral de grondsoort en de smaak van het toegevoegde water zorgden voor verscheidenheid. Door toevoeging van vruchten en kruiden slaagden de Kelten er in om vieringen met speciaal brood te verbinden. Tijdens de Romeinen werd de tarwe ingevoerd. Het eten van wit tarwebrood was eigen aan de hogere standen of aan feestdagen en dat is zo gebleven tot diep in de 20ste eeuw. In ons confluentiegebied verbouwde men zowel spelt als tarwe. Het Fijn, wit brood, werd met de Romeinen vereenzelvigd. Deze opgelegde teelt diende uitsluitend om te verkopen of als belastingsgeld, niet om er zelf brood van te bakken. Die eer lieten zij over aan hen die met de bezetter samenwerkten. Dat het tarwebrood geen opgang maakte, was te wijten aan de lucratieve teelt van tarwe. Een strenge winter of een lange koude periode deden de oogst mislukken. Ten tweede was de opbrengst alleen in idéale omstandigheden met rogge te vergelijken. Geen oogst betekende hongersnood.

Na de Romeinen aten ze hier nog altijd roggebrood. Wit brood van spelt was een zeldzaamheid die gebonden was aan feestelijkheden. Dat er aan het Frankisch hof meer wit brood werd gegeten onderlijnde de status van Franken.

De opkomst van de steden gaf een belangrijke impuls aan de landbouw in de periferie. Zonder de stad Mechelen zou de welstand van onze pachters veel lager zijn geweest. De namen van de geslachten uit het Mechels magistraat bewijzen dat een deel van het kapitaal werd binnengebracht door pachters die zich in de stad hadden gevestigd. Daarom het gezegde: een stad werd op brood gebouwd.

Het marktlevens stond in voor een gereguleerde en vaste afzet. Brood mocht niet in de stad worden binnengebracht, de boeren verkochten alleen graan op de markt. Over vraag en aanbod hoefden de pachters zich geen zorgen te maken, teveel graan is er nooit geweest. De discussies beperkten zich vooral tot de verplichte prijzen die zij betaald kregen.

Dat de Mechelse glorieperiode samenviel met een grotere productie van tarwe, is gedeeltelijk toeval. We mogen de klaverteelt niet uit het oog verliezen. De welgestelde patriciërs aten wit tarwebrood, gebakken uit het zuiverste meel. Om aan de wens te voldoen moesten de "buitenlieden" de productie merkkelijk opdrijven. De grote pachters deelden in de rijkdom van Mechelen, hun welstand kon met die van de patriciërs wedijveren.

Wanneer de zelfstandige bakkers zich in de dorpen vestigden is moeilijk te achterhalen. De tafel van de H. Geest liet broden bakken in de ovens van de pachthoven of in de banoven maar rond 1500 kwam daar verandering in. Ieder pachthof had zijn ovenhuis waar wekelijks een of tweemaal roggebrood werd gebakken voor eigen gebruik. Tijdens de dagen dat er niet werd gebakken voor het hof, maakte de buurt er gebruik van. Uit de rekeningen weten wij dat de knecht of de pachter op vrijdag naar de bakker trok met een "kluts" tarwemeel. Wit brood en wijn sierden elke feesttafel. Toen begreep men nog wat de pastoor bedoelde met het feestmaal van den Heer.

Wat op het pachthof was ingezet werd door de burgerij vlug overgenomen. Wie vrienden of familie ontving, serveerde men wit brood met warme gekruide melk (pap). Indien het brood door de bakker was gebakken, leek het nog feestelijker. Daaraan hebben wij de uitdrukking "wittebroodsweken" te danken al duurden die weken veelal drie dagen.

Wit brood mogen we ruimer opvatten dan de witte kleur. Zoals we nu spreken over fijn gebak, sprak men toen over fin of grof brood, in feite bedoelde men daarmee de fijnheid van de bloem. Fijne bloem (meel) moest kunnen stuiven (vandaar stuifmeel)

Met kermisdag, met Pasen en op teerfeesten stonden melkbrood, sierbrood of kramiek op tafel. Daar keek men weken naar uit en praatte men nog weken over na. Het vlees werd geprezen om zijn hoeveelheid, de groenten om hun rariteit en het brood om zijn fijnheid.

De markteconomie werd bepaald door de stadsbesturen en de talloze plakpaten van koningen en keizers. Een slecht zomerseizoen kondigde een winter aan met een resem maatregelen om de graanverkoop aan te passen. De plakpaten werden, verplicht, op de preekstoel afgekondigd. Na de hoogmis bespraken de pachters een gemeenschappelijke houding af. Ondanks de vraag naar graan leverden zij het strikte minimum. De rest werd tegen een hoge prijs verkocht aan de Mechelaars die er kwamen om smeken. Voor een zak bloem werd in goud betaald.

Over het leven van de gewone middeleeuwse mens werd niets opgetekend. Zij waren slechts de figuranten die het toneel moesten vullen. Nochtans waren het de dagloners die het zware werk verrichtten. Het verschil tussen dagloners en lijfeigenen was niet zo heel groot. We willen dat hier niet uitvoerig bewijzen maar we geven toch wat uitleg.

Het woord dagloner houdt in dat er dagelijks een loon wordt betaald. In die tijd zouden we verlonen beter vervangen door belonen. Geld was een betaalmiddel dat tussen gelijken gebruikt werd, welteverstaan in de gegoede stand. De dagloners verdienden letterlijk hun dagelijks brood. Wie op het pachthof kwam werken mocht op twee maaltijden per dag rekenen: 's middags en 's avonds. Bij het oogsten, de langste werkdagen, werden de twee "schoftijden" gerespecteerd. Alle maaltijden waren broodmaaltijden. De boterham was een symbool: ieder at zijn eigen stuk brood terwijl de soep of pap uit een gemeenschappelijke ketel gegeten werd.

Vrouwen –en kinderarbeid waren een noodzaak "om den brode". Mens en dier werden beloond met een stuk brood wanneer zij een extra inspanning hadden gedaan of wanneer zij zich koest moesten houden. Een dagloner of dagloonster die naar binnen werd geroepen voor een stuk brood en een kom warme melk boog het hoofd van dankbaarheid. Paarden werden rustig gehouden met een stuk brood.

Tijdens een hongersnood zocht men naar vervangingsmiddelen voor brood. Allerlei probeersels bewijzen dat er steeds in de richting van een ander meel werd gezocht. Brood uit bonen –of erwtenmeel waren geen zeldzaamheid. Al wat de vorm van een brood had, werd brood genoemd, de smaak was van minder belang.

Besluit.

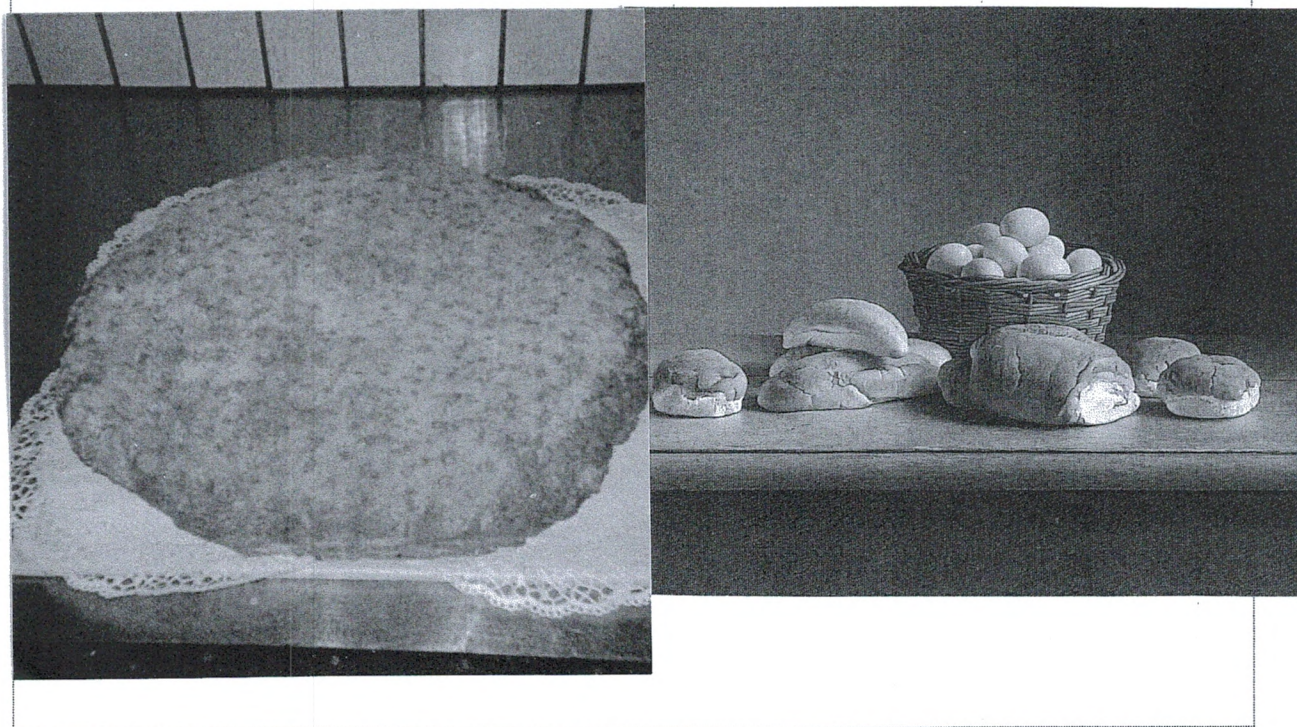
Tot een honderdtal jaren geleden nam de graanteelt nog een belangrijke plaats in, nog langer geleden was de samenleving afhankelijk van graan.

Dat het confluentegebied van Zenne en Dijle een oeroude graantraditie bezit mag wel eens in de kijker gezet worden. Ook de inspanningen van onze pachters droegen bij tot de bekroning van onze streek met een bloeiende stad die eens de hoofdstad van de Nederlanden was.

De natuurlijke rijkdom van de bodem en de ideale afwisseling van de grondsoorten, liggen aan de basis van het succes.

Het gebrek aan archivalia en de verspreiding ervan bemoeilijken een diepgaande studie. Wat ons nog rest is de veldindeling en de gegevens die wij uit oude kaarten kunnen afleiden. In combinatie met de schaarse documenten, krijgen wij een vaag beeld van het landschap door de eeuwen heen

Onze plaatselijke landbouwers waren voorlopers, pioniers, die een reputatie opbouwden om fier op te zijn.

JOS LAUWERS

LIEDJESZANGERS UIT
STEENOKKERZEEL EN OMMELAND

Een uitgave van de Heemkundige Kring
"Ter Ham" Steenokkerzeel (2001)

Jos Lauwers bundelde liedjes uit Steenokkerzeel en ommeland.

Dat geschiedkundige Jos Lauwers uit Perk zopas inspiratie is gaan zoeken in de overvloed aan Vlaamse volksliederen uit 't verleden van de regio Steenokkerzeel en omliggende gemeenten, heeft velen van zijn streekgenoten aangenaam verrast.

De plaatselijke Heemkring "*Ter Ham*" was er zo erg mee in zijn sas dat hij zonder dralen voor de uitgave ervan instond.

Er bestonden tijdens de jongste eeuwen, aldus de auteur, naast kunst –en volksliederen, ook straatliederen, die voorgedragen werden op kermissen of jaarmarkten, carnavals en andere gemeenschapsfeesten, meestal op de muziek van gekende schlagers, maar met andere woorden, dikwijls gebaseerd op een of ander, meestal dramatisch gebeuren uit de streek. Sommige liederen werden ook dansmelodieën, die gemakkelijk door iedereen konden meegezongen worden.

We kennen in de 19de eeuw ook de markt –en straatzangers, die bekend stonden als nieuwsaanbrengers. Ze verkochten hun teksten op zg. "*vliegende blaadjes*", die door de toehoorders naar huis werden meegenomen en tijdens de lange winteravonden in de huiskring of samen met de burens rond het haardvuur werden doorgenomen. Toen bleef het nieuws langer "*heel*" dan tegenwoordig. Zo bleven de liedjes over de val van Napoleon b.v. jarenlang meegaan.

Toch is het verheugend dat de kleinkunst zich de jongste jaren weer is gaan buigen over het "*Vlaamse volkslied*". Denk maar aan de vertolking in 1990 door zangeres Yasmine van "*De vier Weverkens*", "*Zeg, kwezeltje, wilde gij dansen?*", "*In een klein stationnetje*" e.a. Ook in T.V.-programma's als "*Notenbalk*" en "*Het Swingpaleis*" werd een groep kleinkunstenaars telkens weer gevraagd om tussen de dikwijls vrij uitvoerige anderstalige programma's, onze eigen Vlaamse liederenschat te herkennen.

De herwaardering van het Vlaamse volkslied werd daarbij nog gesteund door het in 1999 gepubliceerde "*Vlaams Liedboek*" door Lode Van Dessel. Dan was er nog "*Jukebox 2000*", een interactief muziekprogramma, waarin het publiek zelf de keuze en dus de avond bepaalde door middel van televoting. En als jongste spruit weerklonk de "*Duveltjeskermis 2002*", een verfrissende reis door de tijd, in feite een seniorenprogramma, dat moeiteloos jonge mensen kon verleiden. Dit werd de muziek waar de jeugd van toen naar luisterde, waarop ze danste, verliefd was, zeg maar leefde.

Jos Lauwers maakte zich daarbij verdienstelijk door menig lied in zijn bundel van enige commentaar te voorzien, samen met een levensschets van de zangers uit onze eigen streek. Denk maar aan Meen Van Eycken uit Steenokkerzeel, die 500 volksliedjes voor de vuist kon voordragen. Nog een bekende figuur van bij ons was liedjeszanger Pater Cent (Vandermaelen) uit Kampenhout. In Machelen stonden "*De Krol en de Strop*" destijds volop in de belangstelling, terwijl Vilvoorde trots mocht gaan op zijn "*Boske en Voske*" (Louis Vandenbreeden en Theodoor Devos).

Liefdesdrama's uit Kampenhout, Melsbroek en Zaventem vervolledigen de reeks. Hoofdzaak in dit zangboekje zijn dan ook een ruim aantal liedjes uit "*de goede oude tijd*", aangevuld met een serie "*Evergreens*" van de Vlaamse volkszangkunst. Deze nieuwe uitgave is te bekomen bij Edmond Schepens, voorzitter Heemkundige Kring "*Ter Ham*", Damstraat 48, Steenokkerzeel (tel: 02/759.80.72), aan de prijs van 2,50 euro of, bij verzoek om toezending over de post, mits storting van 3 euro op het nummer 884-5042003-03 van de Heemkundige Kring "*Ter Ham*" uit Steenokkerzeel.

“De boodschappen aan Maria van Meril”.

De heemkundige Kring “De Semse” organiseert een tentoonstelling over kunst met een verrassende invalshoek nl. “de boodschap van de engel Gabriel aan Maria” die een zeer geliefd thema is in de geschiedenis der beeldende kunsten.

In een tijdspanne van 25 jaar is Meril erin geslaagd meer dan 500 afbeeldingen te verzamelen met allerhande “Boodschappen”.

Ze geven een duidelijk overzicht hoe dit thema in de loop der tijden de verschillende landen van Europa (ook Azië) werd uitgewerkt in allerlei kunstvormen, ikonen, miniaturen, glasramen en tapijten.

Open deur van het heemkundig -en genealogisch documentatiecentrum.

De heemkundige Kring “De Semse” stelt haar boekenrek met heemkundige, archeologische, genealogische boeken ter inzage voor al degene die opzoekwerk willen verrichten.

Waar: Heemkring “De Semse” Schoolstraat 13/1 te Zemst
(achter de bibliotheek, voor de sporthal).

Wanneer: Zaterdag 20 april van 10 tot 18 uur.
Zondag 21 april van 10 tot 18 uur.

**ERFGOED
WĒKĒND**
20 | 21 APRIL 2002

436 COLLECTIES OP 432 LOCATIES IN VLAANDEREN EN BRUSSEL
erfgoedweekend.be 0800.3 02 01

verzamel
verzamelen
verzamelaars
verzamelingen

Het gaat hier over dingen.
En het gaat over mensen.
En het gaat over wat de mensen vertellen.
Over die dingen en over zichzelf.
Het gaat hier met een ander woord
Over –schrik niet- cultureel erfgoed
Mensen, dingen en verhalen.
Van gisteren, van lang geleden
En van vandaag.

Maar het gaat hier over nog iets.
Over een onweerstaanbare drang,
Een tweede natuur van mensen:
De lust van het verzamelen.
Wij verzamelen ons verleden.
Ons cultureel erfgoed. Voor de toekomst.

Een beeld in vogelvlucht van de streek rond Zemst in 1833.

Dr. Henri Vannoppen.

De dossiers d'expertise uit de streek van Zemst gaan terug tot 1833. Ze geven een beeld van de landbouwgewassen: graan, aardappelen, sloor –of koolzaad, klaver, gele wortelen, rapen, boekweit, vlas en kemp. Er was ook de opbrengst van hooi en hout. In de streek was er immers voldoende hout aanwezig voor de lokale behoeften. De brandstof voor de verschillende dorpen was “houille” of steenkool. Er waren veel weiden langs de rivieren en beken zodat er ook een uitgebreide veestapel was. Schapen kwamen niet voor in deze dorpen. De markten van Brussel, Leuven, Vilvoorde en Mechelen waren belangrijk voor de gemeenschappen. Daar werden het graan en de zuivelproducten verhandeld.

De Dijle was bevaarbaar te Muizen. De Zenne was belangrijk voor Zemst, Weerde en Epepegem. In Weerde zette de Zenne een graan –en volmolen in werking. Er waren ook enkele kleinere beken: de Molenbeek in Eppgem, de Larebeek, de Kesterbeek en de Leibeek in Zemst en de Barebeek te Elewijt (ook Molenbeek genoemd te Elewijt) en Weerde. De rivieren en beken waren belangrijk voor het bevochtigen van de weiden. Ze “vetten” de weiden.

Het wegennet was belangrijk voor een aantal landelijke gemeenschappen. Muizen waartoe Hofstade tot in 1870 behoorde werd doorkruist door de steenweg Mechelen-Leuven en Antwerpen-Mechelen-Brussel. Ook voor Epepegem, Zemst en Weerde was deze laatste steenweg belangrijk. De buurtwegen waren aarden wegen in tegenstelling tot de grote wegen die steenwegen waren. Het probleem van de aarden wegen was de berijdbaarheid in de winterperiode. Voor alle gemeenten in 1833 lezen we “*de buurtwegen zijn in de winter in slechte staat*”. De steenweg Antwerpen-Brussel was vooral voor Epepegem belangrijk omdat hij midden door het centrum van deze gemeente ging. Het kanaal Brussel-Willebroek vormde de grens tussen Zemst en Humbeek. Het kwam ook dicht bij de gemeente Zemst.

De landbouw veronderstelt ook een vrucht opvolging in deze dorpen in het Zennegebied. In Weerde werden de eerste klasse gronden bewerkt volgens een zes jaarlijks plan in 1833:

- 1ste jaar : tarwe
- 2de jaar : rogge
- 3de jaar : ½ sloorzaad, ¼ vlas en ¼ aardappelen
- 4de jaar : ½ tarwe en ½ rogge
- 5de jaar : haver
- 6de jaar : klaver

Hetzelfde systeem vinden we te Epepegem en te Muizen waartoe Hofstade behoorde.

Alle wer in de landbouw was manueel. In Hofstade (gemeente Muizen) krijgen we een beeld van de werkzaamheden om 1 bunder (ongeveer 1 ha) weide in orde te brengen in 1833:

- Maaien : mannenwerk : 8 dagen tegen 85 cents per dag.
- Hooien of hooi keren : vrouwenwerk: 23 dagen tegen 35 cents per dag.
- Bussels binden : 6 dagen tegen 55 cents per dag.

De lonen komen hierbij naar voor. Men werkte in “*entreprise*” (per bunder), niet per uur. Het rollenpatroon valt ook duidelijk op: mannen maaien en vrouwen keren het hooi.

Ook de platteland nijverheden komen aan bod. Zemst had twee graan windmolens: de houten Relegemse molen met twee paar molenstenen en de stenen Laarmolen. De Relegemse molen was de eigendom van graaf Henri de Baillet. J. Verbruggen was de molenaar. De stenen Laarmolen was de eigendom van de weduwe J. Vanden Eynde die de molen zelf exploiteerde. De beide windmolens hadden een inkomen van 220 gulden. Epegem had eveneens een houten windgraanmolen met twee molenstenen. Lambert Vercaeren trad op als eigenaar van deze molen in het Windmolenveld en E. Vermeulen pachtte deze standaardmolen. Zijn inkomen werd geschat op dezelfde waarde als deze van de Zemstse molens. In Weerde had men de vol –en watergraanmolen op de Zenne. Coghen en co. waren de eigenaars. P. Peters was de molenaar. Het gedeelte volmolen omvatte 10 kuipen en 20 stampers evenals een molenrad met vleugels. Het gedeelte watergraanmolen had drie molenstenen. Het moet een industrieel geheel geweest zijn want het netto-inkomen werd geschat op 800 gulden. Het molenhuis was een luxe woning. In Muizen had men twee graanwindmolens: de grote houten molen met twee paar molenstenen van de familie Van Camp-De Schutter en de houten Heverse molen die dicht bij het gehucht Hofstade lag en die eigendom was van de familie Ph. De Coster. De eerste had in 1833 een netto inkomen van 220 gulden en de tweede van 140 gulden.

Naast de molens waren er de brouwerijen en de jeneverstokerijen.

In Zemst had men de brouwerij van de weduwe Leemans. Deze omvatte twee brouwketels, drie meelkuipen en drie koelbekken (netto inkomen : 60 gulden). De jeneverstokerij van Zemst was de eigendom van A. De Keyzer. Ze lag in het dorp en omvatte een fornuis en verscheidene meelkuipen (netto inkomen : 18 gulden). Epegem telde in 1833 niet minder dan vier brouwerijen in het dorp : Vanderlingen (netto inkomen : 58 gulden). Petrus Van Roey (netto inkomen : 54 gulden). J.Bapt. Vandenheuvel (netto inkomen : 44 gulden) en Charlé de Waspich (netto inkomen : 44 gulden). Muizen had geen brouwerij.

De dorpen van de fusie Zemst waren geen proletariërs dorpen. De meeste inwoners waren eigenaar van hun woning. De dorpen zelf omvatten een hoofdplaats of het dorpscentrum, één of meer gehuchten en her en der verspreide pachthoven. Zemst had een dorpscentrum met 150 huizen. Daarbij kwamen de gehuchten Spilt, Bosch, Laer en Haesdonck. De gemeente telde in 1833, 2400 zielen. Epegem telde 970 inwoners. Het centrum omvatte 84 huizen, de andere lagen verspreid. Weerde telde 560 inwoners. Het dorpscentrum omvatte 70 huizen. Daarbij kwamen de gehuchten Bergh en Waerdehoek. Muizen telde 1700 zielen. Het dorp telde 52 huizen. Het gehucht Hofstade was volgens de kadastrerexpert “*redelijk merkbaar*” in het landschap.

De “*Dossier d’Expertises*” geven ook een beeld van de voornaamste woningen.

In Zemst had men als eerste klasse woning “*de Linter Poort*”, het groot kasteel met veel “*schone lustgronden*” van de weduwe Alex Vanwolden (netto inkomen : 390 gulden), als 2de klasse het kasteel “*van Relegem*” van graaf Henri de Baillet, een mooie woonst doch kleiner dan de eerste (netto inkomen : 240 gulden) en als de 3de klasse het nieuwe lusthuis van Carolus Leemans op de Hoogstraat (netto inkomen : 180 gulden).

In Epegem kan men ook drie kastelen onderscheiden : in de eerste klasse, het nieuwe kasteel op het Kerkveld van graaf de Villegas de Clercamps. Het was sterk gebouwd en had mooie

remisen. Dit kasteel lag dicht bij de steenweg Antwerpen-Brussel (netto inkomen : 480 gulden). Tot de tweede klasse behoorden twee schone lusthuizen van “*nieuwe stichting*” die elk een netto inkomen hadden van 300 gulden : Wolfslinde van de Weduwe van Oudenhuysen en Delamotte van Charlé de Waspich die ook eigenaar was van de Roeipoort.

In Weerde had men in het dorp het lusthuis van Carolus Leopoldus de Laquitulle, een huis volgens “*de nieuwe smaak*” gebouwd (netto inkomen : 120 gulden).

In Muizen konden we vier kasteeltjes onderscheiden: in de eerste klasse het nieuw gebouwd kasteel Ambroos van Jos Vandennieuwenhuysen (netto inkomen : 390 gulden), in de tweede klasse twee schone lusthuizen (netto inkomen 210 gulden) namelijk het Muysenhuys van A. Pierels en Swijvelgem van Carolus Nelis, in de 3de klasse Plankendael van Carolus van Langendonck (netto inkomen : 150 gulden).

De woning gaf een duidelijk onderscheid:

1. de kastelen en lusthuizen
2. de afspanningen, burgerhuizen en grote pachthoven van kwaliteit
3. de woningen van herbergiers, ambachtslieden en de kleine pachthoven. Het waren dikwijls stenen huizen, maar nog steeds met stro bedekt.
4. de huizen in leem met stro bedekt. Ze telden meerdere plaatsen en waren de woonplaatsen van de dagloners.
5. de hutten van leem met strobedekking. Ze telden slechts één plaats en waren de schuilplaats voor de armsten.

Het verschil leem en steen, schalie of pan en stro voor het dak geeft in 1833 duidelijk een status aan.

De rijkere woningen zijn beperkt. De indeling gaat goed op voor de grote dorpen zoals Zemst en Muizen. Weerde stelt meer problemen. De eerste klasse woning van Weerde valt reeds in de tweede groep omdat het netto inkomen ervan te laag is. Voor de rest kunnen we een logische vergelijking maken wat de kwaliteit van de huizen betreft. Ook de kwaliteit of het aantal huizen per klasse kan men gemakkelijk onderzoeken in het “*Dossier d’Expertise*”.

Een poging tot classificatie op basis van het netto inkomen in 1833.

Zemst	Eppegem	Weerde	Muizen
I.			
	1 : 480 gulden		
1 : 390 gulden			1 : 390 gulden
	2 : 300 gulden		
2 : 240 gulden			2 : 210 gulden
3 : 180 gulden			3 : 150 gulden
II.			
4 : 120 gulden		1 : 120 gulden	4 : 120 gulden
5 : 105 gulden	3 : 105 gulden		5 : 105 gulden
6 : 90 gulden	4 : 90 gulden		6 : 90 gulden
7 : 78 gulden	5 : 78 gulden		7 : 78 gulden
8 : 66 gulden	6 : 66 gulden	2 : 66 gulden	8 : 66 gulden
9 : 54 gulden	7 : 54 gulden	3 : 54 gulden	9 : 54 gulden
III.			
10 : 45 gulden	8 : 45 gulden	4 : 45 gulden	10 : 45 gulden
11 : 36 gulden	9 : 36 gulden	5 : 36 gulden	11 : 36 gulden
12 : 27 gulden	10 : 27 gulden	6 : 27 gulden	12 : 27 gulden
IV.			
13 : 21 gulden	11 : 21 gulden	7 : 21 gulden	13 : 21 gulden
14 : 15 gulden	13 : 9 gulden	8 : 15 gulden	14 : 15 gulden
15 : 9 gulden	13 : 9 gulden	9 : 9 gulden	15 : 9 gulden
V.			
16 : 6 gulden	14 : 6 gulden	10 : 6 gulden	16 : 6 gulden
17 : 3 gulden	15 : 3 gulden	11 : 3 gulden	17 : 3 gulden

Abdij van Grimbergen : Staat van goederen anno 1775.

Jos Boschmans

Na het overlijden van abt J. B. Sophie (11 mei 1775), werd op 22 mei 1775 Marcellus De Vos, abt van Sint-Michiels, tot kommissaris benoemd om samen met Crumpipen, kanselier van Brabant, de verkiezing van een nieuwe abt van Grimbergen voor te zitten en *de staat van goederen van de abdij te onderzoeken*.

Een dergelijke staat moest van overheidswege bij iedere abtswissel worden opgesteld. Het is een zeer gedetailleerde boekhoudkundige inventaris van alle inkomsten en uitgaven van de abdij. Uiteraard bevat zulk een staat een overvloed aan interessante gegevens.

Een extract uit deze staat met opgave van het detail (indien beschikbaar) voor de parochies **Semps, Elewijt en Epegem**, wordt hierna gegeven.

08-7-1775

Bewijs ende Staet Generael van alle het tijdelijk der Abdije van Grimberghen, Order van Premonstreyt gelegen in het hertoghdom van Brabant, behelsende alle des selfs innekomen, ontfanck, lasten ende uytgeef - opgenomen in guldens, stuyvers en oorden Brabants courant - opgedraegen ende gepresenteert aen de Seer Eerweerdighe heeren Commissarissen, benoemt ende gedeputeert door sijne konincklycke hoogheyt tot het afnemen ende ontfangen der voisen ofte suffragien voor de Nominatie van eenen nieuwen Abt, in plaetse van den Eerweerdighsten heere *Joannes Baptista Sophie* in den heere laestelijck overleden.

Praenotandum.

Verscheyde deelen van desen ontfanck ende uytgeef sijnde in graenen ende andere waeren in specie, welke men heeft moeten weerdeeren tot het opstellen van eenen exacten ende pertinenten staet ; soo heeft men alhier geweerdeert de graenen volgens den spijcker der stadt van Brussel, bij fractie van de thien laetste jaeren, te weten van 1765 inclus tot 1774 inclusief.

Volgens deze fractie sijn de prijzen der graenen bij fractie van de 10 laeste jaeren als volght :

De terwe het sister	3 = 8 = 1
het coren	2 = 6 = 0
de geirst	2 = 0 = 0
haever	1 = 6 = 1

De andere waeren ofte specien sijn geweerdeert soo wegens den ontfanck als wegens den uytgeef als volght

een kalf	10 = 0 = 0
eenen haemel	7 = 0 = 0
een lam	2 = 16 = 0
een pond boter	0 = 3 = 2

→ Na deze inleiding volgt de gedetailleerde opgave van alle inkomsten (7 capittels) en alle uitgaven (17 capittels).

Ter informatie van de leden van de heemkundige Kring « De Semse » worden de gegevens m.b.t. Zemst, Elewijt en Epepegem in detail weergegeven.

O n t f a n c k

Eerste capittel : Pachthoven, Landen en Weyden

Hieronder volgen per parochie alle posten, opgedeeld volgens hun opname in het Abdije Register en/of het Pittantie Register.

Voor Semps, Elewijt en Epepegem noteren wij 26 posten.

Semps - Pittantie register :

- fol. 432: Dry bunderen en 23 roeden lant van het welck de hellicht in huere heeft Laureys Belender, renderende voor de hellicht s' jaers

- in gelde	30 = 0 = 0	
- ongelt by fractie ut ante	0 = 12 = 0	
		30 = 12 = 0

- fol. 434: De andere hellicht van het bovengeschreven stuck lant, in huere by Gilis Crumbrugh, renderende s'jaers door eenen nieuwen huercedeel 27 = 0 = 0
- fol. 436: Ses bunderen dry dagwanden 57 roeden lant, in huere by Peeter Joos, renderende s'jaers in gelde, door eenen nieuwen huercedeel 124 = 0 = 0
- fol. 440: Dry bunderen 42 roeden in huere by Francis Van Campenhout, renderende s'jaers in gelde 50 = 0 = 0
- fol. 446: Sesthien bunderen een dagwant 33½ roeden, in huere by Cornelis Brion, renderende s'jaers door eenen nieuwen huercedeel in gelde 294 = 0 = 0

Elewyt - Abdye register

- fol. 125: Twee bunderen twee dagwanden 50 roeden weyde, in huere by Jan Van Roy, renderende s'jaers in gelde 36 = 0 = 0
- fol. 129: Twee bunderen twee dagwanden 50 roeden weyde, in huere by Guilliam Verheyden, renderende s'jaers in gelde 32 = 0 = 0
- fol. 133: Eenen bempt groot 9 bunderen in huere by Francis Van de Calster, renderende s'jaers in gelde 35 = 0 = 0

Elewyt – Pittantie Register

- fol. 103: Twee bunderen twee dagwanden bempts in huere by Jan Sloots, renderende s'jaers in gelde 52 = 0 = 0
- fol. 107: Seven bunderen ½ dagwant bemps, in huere by Adriaen Verschaeren en Louis Coenaerts, renderende s'jaers in gelde 100 = 0 = 0
- fol. 111: Een besloten block, groot thien dagwanden met een bunder lant, in huere by Francis Van Calster, renderende s'jaers in gelde 10 = 10 = 0
- fol. 119: Seven dagwanden en 46 roeden lant, in huere by Nicolaes Coosemans, renderende s'jaers in gelde 38 = 0 = 0

Epepegem – Pittantie register

- fol. 127: Thien dagwanden lant in huere by Gillis Verbruggen, renderende s'jaers in gelde 30 = 0 = 0
- fol. 131: Twee bunderen 35 roeden bempt in huere by Peeter Janssens, renderende s'jaers in gelde 40 = 0 = 0
- fol. 135: Ses dagwanden lant in huere by Hendrick Van Roy, 21 = 0 = 0
46 renderende s'jaers in gelde

Eppeghem – Abdije register

- fol. 239: Thien bunderen een dagwant lant, in huere by Jan Daelemans, renderende s'jaers in gelde	147 = 0 = 0
- fol. 277: Twee bunderen een dagwant 28 roeden lant, in huere by Peeter Janssens, renderende s'jaers in gelde	35 = 0 = 0
- fol. 285: Een bunder dry dagwanden 7½ roeden lant, in huere by Guilliam Van Assche, renderende s'jaers in gelde	30 = 0 = 0
- fol. 289: Dry dagwanden 33 roeden lant, in huere by Hendrick Magnus, renderende s'jaers in gelde	12 = 0 = 0
- fol. 529: Twee dagwanden geroeyt bosch, in huere by Jan Van Seebroeck, renderende s'jaers in gelde	7 = 0 = 0
- fol. 530: Vijf dagwanden lant, in huere by Joos Govaerts, renderende s'jaers in gelde	17 = 0 = 0
- fol. 531: Dry dagwanden geroeyt boschlant, in huere by Pauwel Van Roy, renderende s'jaers in gelde	10 = 10 = 0
- fol. 533: Een bunder boschlant, in huere by Jan De Roy, renderende s'jaers in gelde	14 = 0 = 0
- fol. 535: Twee dagwanden geroeyt boschlant, in huere by Jan Thielemans, renderende s'jaers in gelde	9 = 0 = 0
- fol. 537: Twee dagwanden geroeyt boschlant, in huere by Peeter Borchmans, renderende s'jaers in gelde	7 = 0 = 0
- fol. 539: Twee dagwanden geroeyt boschlant, in huere by Guilliam Jacobs, renderende s'jaers in gelde	7 = 0 = 0
Totaal eerste cappittel.....	<u>30188 = 16 = 2</u>

Tweede capittel : Waeter Molens

520 = 0 = 0

Derde capittel : Thienden

Eppeghem

fol. 631

Dese thiende voor soo veel sy competeert aen de Abdije van Grimbergen, betaelt in 3/18^e deelen der thiende van Eppeghem, ende is verhuert voor

- in gelde 150 = 0 = 0

- ongelt ut ante 7 = 10 = 0

157 = 10 = 0

Totaal 3^e cappittel

12516 = 8 = 3

Vierde capittel : Bosschen

Op Eppeghem : oppervlakte bossen : 18 bunders.

De opbrengst uit het bosareaal globaal

7819 = 18 = 0

Vijfde capittel : cheynsen

Voor de beschouwde parochies wordt geen detail gegeven betreffende de inkomsten uit cijnsrechten.

992 = 15 = 0

Sesde Capittel : Erf Renten

3478 = 10 = 0

Sevenste capittel : Huysen

616 = 0 = 0

→ Dus blijkt dat den geheelen ontfanck gelijk hij alhier is overgebracht,
is loopende ter somme van sesse en vijftigh Duysent hondert twee en
dertigh guldens acht stuyvers ende twee oorden
Dico

56132 = 8 = 2

Generaelen Uytgeef

Eerste capittel : XXe Penninghen, Impost, Bede ende andere Publiecke Lasten ende Impositien

Eppenheim 100 = 16 = 0
Totaal Abdij 3905 = 7 = 1

Tweede capittel : Cheynsen, Commeren ende Leenen

Totaal abdij 509 = 11 = 2

Derde capittel : Erf Renten

- 5 posten samen voor de somme van 1824 = 10 = 0

Vierde capittel : Lijfrenten

- 24 posten voor de somme van 1529 = 0 = 0

Vijfde capittel : Competentien der Heeren Pastoors, Onderpastoors ofte Vicarissen ende Costers etca.

Opgave van naam, functie en locatie van alle personen die een vergoeding
ontvangen van de Abdij voor de uitoefening van een pastorale functie ;
betreft 36 uitkeringen voor de globale som van 4279 = 19 = 1

Sesde capittel : Sachristije

Opgave van de onkosten die gepaard gaan met de uitoefening van
de eredienst (kleederen, gradualia, missalen, muziekinstrumenten,
was, misbroodt, den heere sacrista, de knecht, de 4 choraelen)
- het totaal bedraagt de somme van 879 = 12 = 1

Sevenste capittel : Reparatiën ende Restauratiën soo van kercken ende Pastorele huysen, als van de Bouwen der Abdije ende pachthoven

Op basis van den Abdije uytgeefboeck worden de uitgaven aan reparatie en restauratie
van de laatste 10 jaren getotaliseerd en herleid naar jaarbasis :
- 11 posten voor de somme van 4328 = 7 = 3

Achtste capittel : Infirmierije ofte Sieckhuys

Uitgaven aan doctours, apotheker, chirusijn, cellebroeders
aan specerijen, cruyden, selse ende spa waters
- 6 posten voor een totaal bedrag van 666 = 7 = 1

Negenste capittel : Advocaeten, Procureurs, Notarissen, Landmeters ende Processen

Op jaarbasis een uitgave van 566 = 5 = 2

Thiende capittel : Hueren der Domestiecken

Voor een totaal op jaarbasis van 1638 = 17 = 0

Elfste capittel : Daghueren der Wercklieden

Daguren van de ordinaire en extraordinaire werklieden, voor het onderhoud der abdijbossen, de boswachters, de 'waschersen'

- voor een totale som van 4476 = 2 = 2

Twelfste capittel : Vestiaire

Kosten voor de kleermaker, de naaister, de schoenmaker en alle benodigdheden als leder, laken, stoffen, garen lint, knoppen, lijnwaad ...

- voor een totale uitgave op jaarbasis van 2268 = 8 = 3

Derthiende capittel : Reparationen ende Onderhoudt van Meubelen ende Effecten etca.

Aan de zeeldraaier, de gareelmaker, de mandenmaker, de ketelaar, de tingieter, de kuiper, de grof-kuiper, de beddemaker

- een jaarlijkse uitgave van 436 = 7 = 1

Vierthiende capittel : Consumptie der mondkosten etca.

Alle onkosten verbonden aan spijs en drank voor mens en dier

totaal 22039 = 15 = 3

Vijfthiende capittel : aen Houillie, Boschkolen

Totaal abdij 632 = 14 = 1

Sesthiende capittel : Miscelanea ofte verscheyde saecken bestaende in winkelwaeren, gelaesen, meubelen, aelmoesen, verteer ende andere dusdaenige noodigheden in de andere capittels van desen staet niet begrepen.

Totaal abdij 4197 = 17 = 2

Seventhiende capittel : Aelmoesen soo particuliere als clyne welcke daegelijcks aen de Abdije Poorte gegeven worden

- totale som bij fractie van 5 jaeren s'jaers 428 = 14 = 1

→ Dus beloopt den geheelen uytgeef gelijk hij alhier is voorgehouden, ter somme van twee en vijftigh duysent negen hondert seven en vijftigh guldens, negenthien stuyvers, drij oorden

Dico S[umma] 52957 = 19 = 3

Ende vervolgens beloopt den meerderen ontfanck als uytgeef van desen geheelen staet ter somme van drij duysent hondert vier en seventigh guldens, acht stuyvers, drij oorden

Dico S[umma] 3174 = 8 = 3

De Seer Eerweerdighe Heeren Commissarissen worden oodtmoedelijck versoght in aendacht gelieven te nemen, dat de Abdije van Grimberghen haer gepraemt vindt van met den eersten haere vier panden te sullen moeten opbouwen, uyt redene dat de selve soo out, versleten ende slecht sijn, dat sij geene voordere reparatie meer en verdraegen, ende dienswegens te vreesen sijn verschijde swaere ongevallen ende ongelucken, ist dat men door het herbouwen der selve daer inne haestelijck niet en voorsiet ; item dat des selfs Abbatiale ende Parochiale Kercke ende haeren toren, *tot nu toe onvolmaeckt sijnde*, alnoch voor een vierde deel vereyscht vergroot te worden, ist dat sij haere behoorelijcke groote wilt hebben, conformelijck aen het getal der communicanten deser Parochie van Grimberghen, alsnu beloopende tusschen de 1700 a 1800 ;

item dat dito Abdije genootsaecht is geweest onlancks op te bouwen verschyde binnenbouwen deser Abdije, als sijn een Pastoreel huys van Grimberghen, een Sieckhuys, houthuys, Poorte & boven verschyde swaere reparatien aen Kercken ende pastorele huysen, refugien & in welcken cas men sigh nu noch is vindende, voor soo veel den toren deser Abdije eene groote ende merckelijcke reparatie noodigh heeft, tot Strombeke een nieuw pastoreel huys moet gebouwt worden, tot Ruysbroeck eene nieuwe kercke gevraegt wordt, de kercken van Meys, Wemmel ende Keerberghen, ofte gerepareert ofte vergroot sullen moeten worden, verschyde pachthoven, stallingen, schueren & gebouwt moeten worden, welke alle seer swaere ende extraordinaire costen aen dese Abdije sullen veroorsaecken.

Dienende dese voor memorie.

Aldus desen staet behandicht geweest aen de Eerweerdighste heeren Cancellier, ende den Prelaet van Ste Michiels als commissarissen, sonder dat sij in den selven iet hebben verandert t'sij wegens den ontfanck ofte uytgeef, desen achtsten julij 1700 vijf en seventigh.

Daerenboven hebbe ick schriftelijck moeten overgeven den geheelen Boni onser laetste Rekeninghe, beloopende in de drij Recepten ter somme van twelf duysent hondert twee en twintigh guldens, vijfhien stuyvers, drij oorden, twelf myten

Dico S- 12122 = 15 = 3 = 12ten

welck verklaer ick hebbe moeten onderteekenen ende aldus is alles naer wensch, het gene aengaende is den staet deser Abdije, pro temporis circumstantiis pacifiekelijck gepasseert.

Quod attestor

f[rater] I[gnatius] J[osephus] Du Rondeau praep[ositus], prov[isor]
et pitt[antiarius] Grimberg[ensis].

Archief Abdij Grimbergen, III, 101 // 08-07-1775

Gesprekken over de tijd van vroeger...

Guido Henderickx
Weerde.

In een vorig artikel heb ik het verhaal van de weerwolf gedaan zoals destijds mijn grootmoeder het mij heeft verteld. Nu is het niet zo lang als dat zij kan vertellen maar je moet weten dat dit verhaal werd verteld aan de kinderen net voordat zij naar bed gingen. En dan wou men nog dat de kinderen zacht zouden inslapen, zonder nachtmerries wel te verstaan.

Wel ik kan je zeggen dat mijn oom (of "*nonkel*" zoals wij in 't dialect zeggen) ook door dit verhaal was aangegrepen en dat ik hem ook heb weten vertellen over weerwolven. Maar dan wel over "echte" weerwolven zoals hij in verschillende boeken had opgezocht en niet zoals het verhaaltje dat hij folklore noemde. Maar als ik zijn nota's bestudeer kom ik tot de conclusie dat het "*echte*" soms wel vreemder voorkomt dan het zogezegde folkloristische verhaaltje.

Zoals ik al vertelde in mijn vorig artikel heeft Jan (of Joannes) Prickelken echt bestaan en is hij rond 1609 te Maastricht als weerwolf veroordeeld en verbrand, maar veel meer is over hem niet geweten.

Ook te Maastricht werd een zekere Henry Gardinn voor het gerecht gebracht in 1605 op beschuldiging van weerwolferij. Bij zijn verhoor verklaarde hij dat een vriend, een zekere Jan Le Lonp hem tot weerwolferij had overgehaald.

De procedure waarbij hij tot weerwolf werd gepromoveerd (initiatie, inwijding) schijnt heel simpel geweest te zijn. Le Lonp heeft hem een kattenvel (?) over het hoofd getrokken en hij was... een weerwolf. Hoe de eigenlijke "*transformatie*" of gedaanteverwisseling zich voordeed is niet vermeld in de akten. Is het een echte lichamelijke verandering, zoals in die prachtige weerwolf-filmen of kan het enkel een mentale verandering zijn, zoiets als er in "*voodoo*" rituelen gebeurt waar de tovenaars of sjamaan bereden wordt door een geest?

Een dag of zes na deze gebeurtenis heeft hij met de medewerking van Le Lonp de buurt van Sart en Jalhay een kind gestolen dat ze bij Fagne hebben opgegeten. Dit schijnt Gardinn niet goed bekomen te zijn want hij was, zoals hij beweerde, een paar dagen ziek van dit afschuwelijke eetmaal. Le Lonp werd gevat en voor de rechtbank van Maastricht beweerde hij dat Gardinn hem valselyk had beschuldigd. Op 7 september 1607 maakte hij kennis met de pijnbank, doch hij hield zijn onschuld vol. Op 27 oktober deed hij hangend aan handen en voeten een volledige bekentenis aan zijn ondervragers. Hij beweerde dat een duivel (*calant*) hem tot zijn misdadige handelingen had gedwongen. Le Lonp was ongeveer 50 jaar oud en zou zich reeds 4 à 5 jaar aan toverij en weerwolferij hebben schuldig gemaakt. Die "*Calant*" gaf hem de bijnaam van "*Jolet*" en Gardinn kreeg de bijnaam van "*Dam Mary*". Le Lonp gaf luidkeels toe een kind ontvoerd te hebben en opgegeten in het bos van Sart en Jalhay. Hij zou, naar zijn zeggen, geprobeerd hebben zich te onttrekken aan de macht van de duivel door te gaan biechten in Bern, maar toen zijn "*Calant*" dit ontdekte dreigde hij hem te verzuipen in diep water en daarom was hij nog niet gaan biechten. Naar zijn eigen zeggen, had de laatste drie jaar "veel te doen gehad" met de duivel. Wat hij met "*veel te doen*" bedoelde is niet duidelijk in de tekst geschreven maar "*het*" gebeurde meestal in het koren bij Sint-Pietersvoeren; in een tuin te Chenée en in een bos bij Lisse.

Ook het feit dat hij de duivel meerdere malen met "*haar*" aanduid zou men kunnen opmaken

dat hij met hem/haar geslachtsgemeenschap moet hebben gehad. Indien de beschrijving van zijn "*Calant*" juist is moet dit wel een twijfelachtig genoeg zijn geweest. Hij beschrijft hem/haar namelijk : van onderen uitziend als een angstaanjagend beest, koud en stinkend"; Maar ja, ieder diertje zijn pleziertje: volgens zijn beschrijving moet hij zich met zijn griezelige partner zeer goed hebben geamuseerd en deze zou meermalen zijn kleren hebben aangetrokken, waarna ze samen hadden gedanst. Het menu van mensenvlees zou hem niet bevallen hebben en hij, zou steeds 3 à 4 uren ziek zijn geweest na zo'n maaltijd, terwijl Gardinn 3 à 4 dagen ziek was.

Deze bekentenis werd afgelegd voor de rechtbank van Maastricht op 30 oktober 1607 en op 5 november 1607 werd hij veroordeeld om "met een sterke (stok)" gewurgd te worden om daarna te worden verbrand. Op de plaats van de terechtstelling, buiten de Wyckerpoort, zou op een paal bevestigd rad, een houten afbeelding van een weerwolf worden tentoongesteld als voorbeeld en afschrikking. Er is echter niet vermeld hoe men aan deze afbeelding van een weerwolf was gekomen.

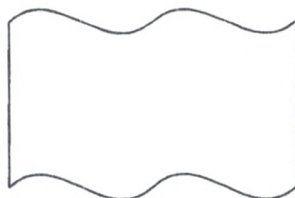
In 1598 werd Jan Van Calster aangehouden omdat hij in Bonheiden twee kleine kinderen zou hebben doodgebeten. De beschuldigde ontkende alles en kwam ervan af met de betaling van de proceskosten.

Thomas Baetens en Augustijn de Moor werden in Mechelen respectievelijk in 1642 en 1649 als weerwolf beschuldigd maar mochten vrijuit gaan na betaling van de proceskosten.

In Zingem had Mathys Stoop, geboortig van Kemzeke, een contract met de duivel gesloten en hem werd ten laste gelegd dat hij als weerwolf verschillende kwartieren had doorkruist en misdaden had begaan. Hij was voorzien van een gordel die hem door de duivel was gegeven en daarmee kon hij weerwolf worden. Zijn "*execrable*" wandaden waren voldoende bewezen en daarmee werd hij op 11 september 1657 door de leenmannen van Asper en Zingem veroordeeld tot het vuur na wurging aan de staak.

In Ooike werd Jan Vindevogel, 45 jaar oud, ook als weerwolf, beschouwd. Hij deed ook kinderen sterven door ze aan te raken of er een vloeistof (soep) over uit te storten waarin een duivels poeder vermengd was. Hier gebeurde de gedaanteverwisseling ook door middel van een gordel. Hij werd gewurgd en daarna verbrand.

Ook in Lier had men in 1589 een weerwolf probleem. Cathelijne Van Den Bulcke vertelde toen aan haar ondervragers dat er acht weerwolven ronddoelden in de buurt van Broechem want in die streek werden sedert verschillende jaren grote wreedheden begaan. Mensen werden in die streek aangevallen, beroofd, vermoord en in grachten en putten gegooid. Als wraak werden er naar die streek weerwolven gestuurd. Dit alles vernam Cathelijne van haar duivel genaamd "*Maanvager*".

Een zelfmoord uit 1819.

Voor de gerechtigheid (pro justitia)

Roger Van Kerckhoven
maart 2002

Het jaar 1819 de zestienden dag van de maand april, ten half acht 's avonds, wij meyer der gemeente van Sempts canton Vilvoorden, provincie van Zuid Brabant, op de kennis die ons gegeven is dat **Martinus Thielemans** woonende tot Sempts, hem verhangen hadde.

Martinus Thielemans was een van de eerste beenhouwers uit onze gemeente. Hij woonde tegenover de herberg "De Roos", op De Brug. Het was daar dat de familie Vanderheyden de stiel kwam leren, de zonen van Peter Vanderheyden waren bij hem in dienst. Petrus Van der Syden, was herbergier en veldwachter. Martinus was gehuwd met Suzanna Kerselaers. Toen hij wat ouder werd, ging zijn zaak aan het zwalpen. Henricus Vanderheyden was zelf een beenhouwerij begonnen en de klanten bleven weg. Hij zegde de stiel vaarwel en hield zijn gezin recht als landbouwer. Of dat allemaal in zijn hoofd speelde, weten wij natuurlijk niet. Martinus 63 jaar oud, deed de laatste jaren zonderling. Hij werd "onnozel" verklaard.

Uit het proces verbaal.¹

Wij hebben ons begeven, vergezelschap van Antonius Magnus eerste schepen en officier van police, Joseph De Bruyn secretaris van Sempts en Petrus van der Syden garde champetre der zelve gemeynte met d'heren Guiliëlmus Bellemans en Henricus De Bruyn alle twee chirugyns en woonende tot Sempse, naer het huys van den zelven Thielemans, gestaen op den Steenweg van Mechelen op Brussel, daer ingekoomen zijnde, hebben den veldwachter verzocht de deuren toe te doen, op dat niemand wie het zij hem verwijdere, zonder onze permissie tot dat wij voords gegaen hebben tot de werken die de oorzaeke zijn, waer voor wij ons aldaer begeven hebben, dan hebben zij ons geleid in de schuere komende ontrent den hof noordwaerds, alwaer het dood lichaam lag, het welk wij bevonden hebben uyt gestrikt op eenige bladeren gemengd met stroey, wij hebben de zelve chirugyns verzocht de aanschouwing te doen in den oogenblik waer in voords gaende hebben zij bevonden dat er eenige verpletting was, aen den hals voords gekoomen van eene koorde door de welke alle de gedeelten van den hals zeer ingedrukt waeren, waer uyt blykt dat hij zich zelve verhangen heeft, en dat hij gestorven is door eene geweldige doot.

Aengezien dat de oorzaeke van zijne doot bekend is, en dat elke verdere onderzoekingen ten dien zijnde onnodig zouden zijn, zoo veel te meer dat het van onze kennis is dat den zelven Thielemans al van over lange tijd als onnozel is geweest, als ook ons verklerd hebben Joannes Franciscus Van Asbroeck en Philippus van Regenmoorter, alle twee gebueren, wij hebben verklerd dat er geene tegenstrijdigheyd en was dat hij begraven wierd op de gewoonlijke maniere. Wij hebben den gezeyden Thielemans wel gekend, gekleed zijnde met een grauw lijnwaede broek, een hemde, een gebreyd slaeplijf, een groene veste, een paer zokken en zijn blokken en mutze lag neven hem.

53

¹ Bron: overlijdensregister van de gemeente Zemst.

Seffens zijn wij voords gegaen tot het aen hooren der getuygen. Is gecompareerd Joannes Franciscus Van Asbroeck, oud vijf en twintig jaeren, handwerker woonende te Sempts die verklaerd heeft dat het kind van Martinus Thielemans hem zeyde mynen vader staet daer en hij wil niet spreken, dan is hij in de schuere gegaen awaer hij den gezeyden Thielemans heeft zien staen hebbende eene koorde aen den hals.

Joseph Van Steenwinkel oud vier en twintig jaeren landbouwer woonende tot Sempse, heeft ons verklaerd dat ontrent half zeven ueren 's avonds, op het gerucht dat hij hoorde hij gegeen is in het huys van Martinus Thielemans en den zelfde in de schuere gezien hebbende in ziende dat hij eene koorde aen den hals had, heeft zijn mes genoomen en de zelve los gesneden meynende dat hij nog leefde, want al vallende liet hij nog eenene zucht maer daer naer zag hij dat hij dood was.

Uyt welke declaratien en onderzoekingen het blijkt dat er geene moord geschied is maer dat den zelven Thielemans de oorzaeke van zijn dood hebben wij dit tegenwoordig proces verbael opgesteld om gezonden te worden aen de procureur van den koning van het arrondissement van Brussel van deszelfs tribunaal van eerste instantie...

Aldus gedaen en gesloten den dag maend en jaer als boven ten negen ueren 's avonds geteekent

D. Goens meyer

A. Magnus

J. De Bruyn

Van der Syden

H. De Bruyn

G. Bellemans

F. Van Asbroeck

J. Van Steenwinkel

P. Van Regenmoorter

Het proces verbaal werd geheel geschreven naar de voorschriften. Het bevat alle inlichtingen die voorgeschreven waren.

De ambtelijke taal, door de Fransen ingevoerd, komt ons bekend voor. De helft van de tekst is onnuttig. Een proces verbaal was (en is) een opstel overstelpt met volzinnen en vooral tijdrovend. Om die tekst met een veer op papier te krassen had de secretaris-schoolmeester een paar uur nodig.

Waar hebben wij dit nog gehoord?

E.J.V.A. 21/12/2001

Euro doet winkeldeur voorgoed dicht

Elewijt

Juliaan Deleebeeck

Ger De Broeck ziet het hele omrekeningedoe naar euro's en wisselmuntjes met eurocenten in haar winkel niet zitten. Ze stopt ermee op 14 februari. Dertig jaar geleden deed haar moeder hetzelfde, afgeschrikt door het vele administratiewerk van de BTW-verplichting.

De uitverkoop van de stocks noodzaakt Ger echter tot 14 februari open te houden. Noodgedwongen zal ze dus toch een tijdje moeten rekenen in de nieuwe munt.

De ijzerwinkel van Suska De Broeck is een monument dat uit het straatbeeld van Elewijt verdwijnt. Gestart in 1937 was *den ijzerwinkel* in het Molenveld de vaste leverancier voor iedereen die nagels, vijzen, emmers, gasvuren of wasdraad nodig had. Later verruimde het aanbod met huishoudartikelen, schoolgerief en gadgets.

Pond nageltjes

Suska De Broeck zag de komst van de BTW in 1972 niet zitten en liet de winkel over aan haar dochter Germaine. Die haakt nu af op de euro. Vijf jaar vroeger dan gepland.

"Ik zie mij hier geen pond nageltjes afwegen om dan uit te rekenen wat het in euro's moet

Ger De Broeck doet nog uitverkoop tot half februari. Dan gaat haar ijzerwinkel onherroepelijk dicht. "Ik zie mij hier geen pond nageltjes afwegen om dan uit te rekenen wat het in euro's moet kosten", zucht ze.

(Foto Dirk Vertommen)

kosten, en dan dat geprul met die eurocenten in mijn geldschuif. Ik doe alles nog zonder elektronische kassa. Gewoon op een stukje papier. Ik heb geen boodschap aan die opgedrongen schaalvergroting. Ik had dezelfde reactie

tegen de gemeentefusie. Ik schrap Zemst nog altijd om het te vervangen door Elewijt."

Toch kijkt Ger een beetje nerveus tegen de sluiting aan. "De winkel bepaalde mijn levensritme en een groot stuk van mijn

sociale contacten. Ik zoek nu al compensaties. Als meter van de witloofroute, in de provinciale overleggroep voor toneel en in de VVV van Zemst. Er zal nog wel leven zijn na de winkel zeker?"

Sloop wacht voor meubelzaak naast

J.V.A. 22/12/2001

gemeentehuis van Zemst

Zemst

Juliaan Deleebeek

De meubelzaak naast het gemeentehuis van Zemst wordt gesloopt. De vrijgekomen ruimte wordt geïntegreerd in de heraanleg van de omgeving rond het gemeentehuis en de kerk.

Er worden geen gemeentediensten ondergebracht in de meubelzaak die de gemeente voor 11 miljoen heeft aangekocht. Om de mogelijkheden van het gebouw te onderzoeken, deed de gemeente een beroep op een architectenbureau dat de stabiliteit, de technische mogelijkheden, de infrastructuur en de architectuur bekijken, functioneler en groener te maken.

Architect Jef Van Oevelen zette daarrond al enkele ideeën op plan, in het kader van zijn ontwerp voor een nieuwe hoofdbibliotheek. Die wordt dit jaar gebouwd op de parking van de sporthal en met een groen wandelpad dat de verbinding vormt met

oordeelde. Het resultaat van dat onderzoek is negatief, zodat de enige logische conclusie het slopen van het gebouw is. Even werd ook gedacht om er een aantal gemeentediensten voorlopig te huisvesten. Dat gaat nu niet door. De vrijgekomen ruimte wordt benut om de omgeving van het gemeentehuis en de kerk aantrekkelijker te maken. De architect ziet het herschikte plein als een aantrekkelijke ontmoetingsplaats.

De privé-sector was ook geïnteresseerd in de aankoop van de meubelwinkel, om er appartementen te bouwen. De afbraak van het grote gebouw wordt bij gunning toegewezen.

'Terug naar holle weg

KONINGSLO/VILVOORDE. In samenwerking met de intercommunale Haviland laat Vilvoorde in de wijk Koningslo omgevingswerken uitvoeren in verkaveling De Pomp en de Romeinsesteenweg. Deze laatste moet zijn vroeger karakter van holle weg terugkrijgen door aanplantingen.

Vlak bij de Streekbaan, aan de Romeinsesteenweg is de verkaveling De Pomp uitgebouwd. Om die volledig af te werken is men toe aan de uitvoering van omgevingswerken. Die zijn in drie zones verdeeld. Een eerste fase is de zone 'rijweg met voetpaden en groenstroken'. Dat is in De Pomp zelf en een deel van de Romeinsesteenweg waar bebouwing is. Er komen voetpaden van minimaal 1,50 m breed met, waar mogelijk, groenstroken tussen rijweg en voetpaden.

Fase twee omvat de zone met recreatief karakter ter hoogte van de woningen 10 tot 14. Daar komt een zithoek met een aantal banken, vuilnisbakjes en dergelijke. De afzetpaaltjes wor-

De Romeinsesteenweg was eertijds een holle weg en krijgt dit karakter nu terug door aanplantingen.

den in de verharding geplaatst in plaats van in het gras. Zo zijn ze gemakkelijker te onderhouden.

Derde fase is het deel van de Romeinsesteenweg dat de voormalige holle weg behelst. Om

die in ere te herstellen, komt er een bomenrij langs de zijde van woning nr. 92. De taluds langs die zijde worden beplant met inheemse heesters. Op het tegenover liggend talud wordt de bestaande vegetatie zoveel

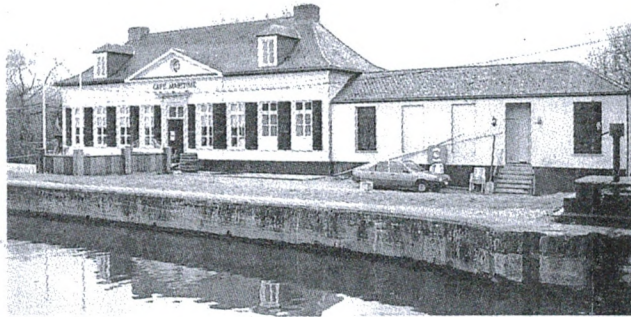
mogelijk behouden. Het talud zelf wordt evenwel niet opnieuw geprofileerd, maar op plaatsen waar het nodig is worden inheemse heesters geplant.

R.B.

Passiepartout
dec 2001

Maart

In de gemeenteraad van Haacht ontstond onrust over de plannen van een overslagplaats in Hambos. Die is bedoeld voor de aanvoer van grondstoffen voor de nabij gelegen bedrijven. Toch dachten sommigen dat Interleuven andere plannen had, meer bepaald in de richting van afvalverwerking. Eerder was daar al sprake van geweest waartegen het actiecomité 'Stank voor Dank' ageerde. Aan de andere kant van de Leuvense vaart was er dan weer heisa rond het café Maritime. De restauratie van dat oude

café uit 1763 zou niet helemaal volgens de regels gebeurd zijn. Bovendien beschikte de zaak niet over een reglementaire toegangsweg en had het gemeentebestuur vragen bij de aanleg van het terras en een brugje. Intussen zijn de gemeente en

de NV Zeekanaal overeen gekomen om deze onregelmatigheden te regulariseren. Wat uiteraard een goede zaak is voor schippers, wandelaars en fietsers.

Nog geen twee weken later maakt minister Stevaert het Strategisch Beleidsplan van de NV Zeekanaal bekend. Dat ambitieus beleidsplan wil de economische én de toeristisch-recreatieve troeven van de Leuvense Vaart verhogen. Daar hangt in een eerste fase evenwel een kostenplaatje van 400 miljoen vast. Minister Stevaert weet in de verste verte niet waar dat geld moet vandaan komen. Het plan moet het vrachtvervoer per binnenschip tegen 2025 opdrijven tot 1,8 miljoen ton. Daarvoor zijn baggerwerken nodig, bijkomende kademuren, een overslagkade in Kampenhout, terreinen voor watergebonden bedrijven, aanpassingen aan de sluizen... In

Kampenhout-Sas wordt een jachthaven uitgebouwd, er komen faciliteiten om in Hofstade en Planckendael aan te meren, ecologisch oeverbeplanting, paaipplaatsen en vaste stekken voor vissers. Tot in Mechelen moet de kanaaloever

tot een prioritair fietspad worden uitgebouwd, liefst langs één oever om de vissers niet te storen. Daarvoor zijn nieuwe brugjes nodig in Tildonk, Kampenhout en Boortmeerbeek.

Op 24 maart werd een 300 km lang en aaneensluitend fietsroutenetwerk in het Dijleland ingereden. Het tracé is uitgestippeld doorheen veertien gemeenten en is landschappelijk erg gevarieerd en aantrekkelijk. De vertrek- en de aankomstplaats van je fietstocht bepaal je zelf. Het netwerk is bewegwijzerd met 'paddestoelen'. Daarop staan plaatsnamen en kilometeraanduidingen. Er wordt op deze wegwijzers een onderscheid gemaakt tussen hoofdoelen en tussendoelen.

Passe-Pasant 23/1/2002

Nieuwe kapel op Huinhoven

PERK. Op 2 juli trekt in Perk de processie ter ere van Onze Lieve Vrouw rond in de gemeente. Dit jaar zal ze op Huinhoven halt kunnen houden bij een gloednieuwe kapel. De oude die er nu staat is volledig verweerd en er zitten heel wat gaten in. De nieuwe wordt gebouwd door de gemeentewerklui.

Het kapelletje op de hoek van de Vilvoordesteeweg en de Huinhovenstraat, werd er geplaatst in 1932 door toedoen van "Jefke Boerkes", de man die het nabijgelegen pachthof bewoonde. Toen die stierf vroeg een familielid, Virginie Peeters aan Arlette Roekens, die wat verder woont, of ze het kapelletje wilde verzorgen. Voor Arlette geen moeite want ze had al van in haar jeugd wat met kapelletjes.

"Elk jaar een goed schilderbeurt. Elke dag een kaars. In de meimaand zorgen voor versiering en bloemen. Geen last als je het graag doet", vertelt Arlette.

Toch is ze niet te spreken over het vandalisme. "Door verweering zijn er een paar gaten in de muren gekomen. De militairen van de nabijgelegen kazerne vinden het prettig papier en lege drankblikjes naar binnen te gooien wanneer ze hier voorbij komen op oefening. Het wordt tijd dat er een andere kapel komt", weet Arlette Roekens.

Arlette Roekens verzorgt al jaren de veldkapel. Nu is ze blij dat er een nieuwe komt.

De negen Perkse kapelletjes zijn volgens overlevering geplaatst op de weg die Onze Lieve Vrouw eertijds aflegde rond de gemeente om er de pest buiten te houden. Die weg legt de processie nu op 2 juli nog af. De gemeente laat echter een nieuw kapelletje bouwen, met witte zandsteen die gerecupe-

reerd wordt van een oude hoeve op de hoek van de Tervuurse- en Kampenhoutsesteenweg. De vloer van de kapel komt ongeveer een meter hoger, dat om instromend water te vermijden. Maar hoe dan ook, Arlette Roekens zal ook de nieuwe kapel blijven verzorgen zolang ze dat kan. R.B.

Laatste verpleegster uit Eerste Wereldoorlog vandaag begraven

«Soms genezen, altijd troosten»

WERDE — Vandaag wordt in het Brabantse Weerde Elvire Massaer-Dujardin begraven. Met haar overlijden wordt een bladzijde omgeslagen in de vaderlandse geschiedenis. Want de bijna 102-jarige dame was de laatste overlevende oudstrijder uit de Eerste Wereldoorlog. Op haar zestiende trad ze aan als verpleegster, om redding te brengen in de verschrikking van de loopgraven. «Ik heb een goed leven gehad», vertelde Elvire vier jaar geleden in deze krant. «Als kind had ik een droom, en ik heb hem waar kunnen maken».

GUY VAN VLIJNDEN & MARINX PEETERS

De Eerste Wereldoorlog brak uit toen Elvire veertien was. Hals-overkop verhuisde het gezin Dujardin van het Brabantse Holsbeek naar Poperinge. Haar vader, die telephonist was bij de RIT, werd immers opgevoerd. Hij moest de communicatie van de Belgische strijdkrachten verzorgen. Vlakbij het front, in het verre West-Vlaanderen.

«Elvire droomde er als kind al van om verpleegster te worden», vertelt Gilberte Huens, haar 73-jarige nicht. «Door als jong meisje tussen de slagvelden te belanden, werd die wens nog sterker». Samen met haar oudere zus vertrok Elvire in 1916 naar het St. Mary's Hospital in Londen voor een stoomcursus verpleegkunde.

BELIEFD VRAGEN U HIER ACHTERLATEN Na haar opleiding werd Elvire meteen ingezet aan het front: Brussels ziekenhuis werken in het Océan-hospitaal in De Panne verzorgde ze de wonden soldaten. Veel vertel- niet. «Ze was heel bescheiden», zegt Gilberte Huens, «zoals de meeste mensen die grootsse dingen hebben gedaan.» Een anekdote wou Elvire ooit roepen. Ze kwam terecht in het wel kwijt aan onze krant. Op militair ziekenhuis van Parijs, een keer schold een gewonde soldaat een nieuwe verpleegster uit, die wat onhandig was bij het toedienen van een injectie.

Elvire stapte op de man toe en zei: «Luister, de volgende keer dat ge een inspuiting nodig hebt, gaat ge die heel beleefd vragen. Wij zijn hier om te helpen, gij niet om ons te schimpen!»

Elvire naar het rusthuis Ten Kerselaere in Heist-op-den-Berg.

FRIGOBEX VOL CHAMPAGNE

Elvire kreeg in de loop van de jaren heel wat onderscheidingen. Drie jaar geleden kwam de Franse consul haar de medaille van 'Ridder in de Nationale Orde van het Franse Erelegioen' opspelen. «Je moet zelf voor niets zorgen», had hij laten weten. «En zo stapte de consul met een frigobex vol flessen champagne het rusthuis binnen», lacht nicht Gilberte. «Hij is twee jaar later ook haar honderdste verjaardag komen vierten».

«Elvire genoot in stilte van die waardering», weet Gilberte. «Ze was fier op haar eretekens, en droeg die altijd mee in haar handtas». Veel meer herinneringen had Elvire van de oorlog niet

nodig. Op het nachtkastje een foto van haar als verpleegster aan het front. En een spelkje, met het motto: «Soms genezen, dikwijls vertichten, altijd troosten».

Elvire Dujardin verzorgde als piepjonge verpleegster soldaten aan het front van WO I. De 102-jarige wordt vandaag begraven. Foto: S. Robeyns

2,5 miljoen euro om recreatiepark weer aantrekkelijk te maken

Het Bloso-domein in Hofstade wordt de komende jaren ingrijpend veranderd. Die faciliteit is nodig om het park opnieuw aantrekkelijk te maken. Zo wordt de infrastructuur nog meer afgestemd op sport en recreatie. Opvallend is de heraanleg van de ringgracht. Die moet een buffer vormen tussen de parkings en de recreatiezone. De investering wordt geraamd op 2,5 miljoen euro.

"Drie jaar geleden werd een 'masterplan' opgestart, waarin de verschillende visies werden gebundeld. Voor de uitwerking daarvan werd een architectuurwedstrijd georganiseerd. Daaruit is het ontwerp van het Antwerpse atelier Werner de Bondt gekozen", zegt Bloso-directeur Michel Van Espen. Dat ontwerp vormt nu het richtplan voor de sportieve en

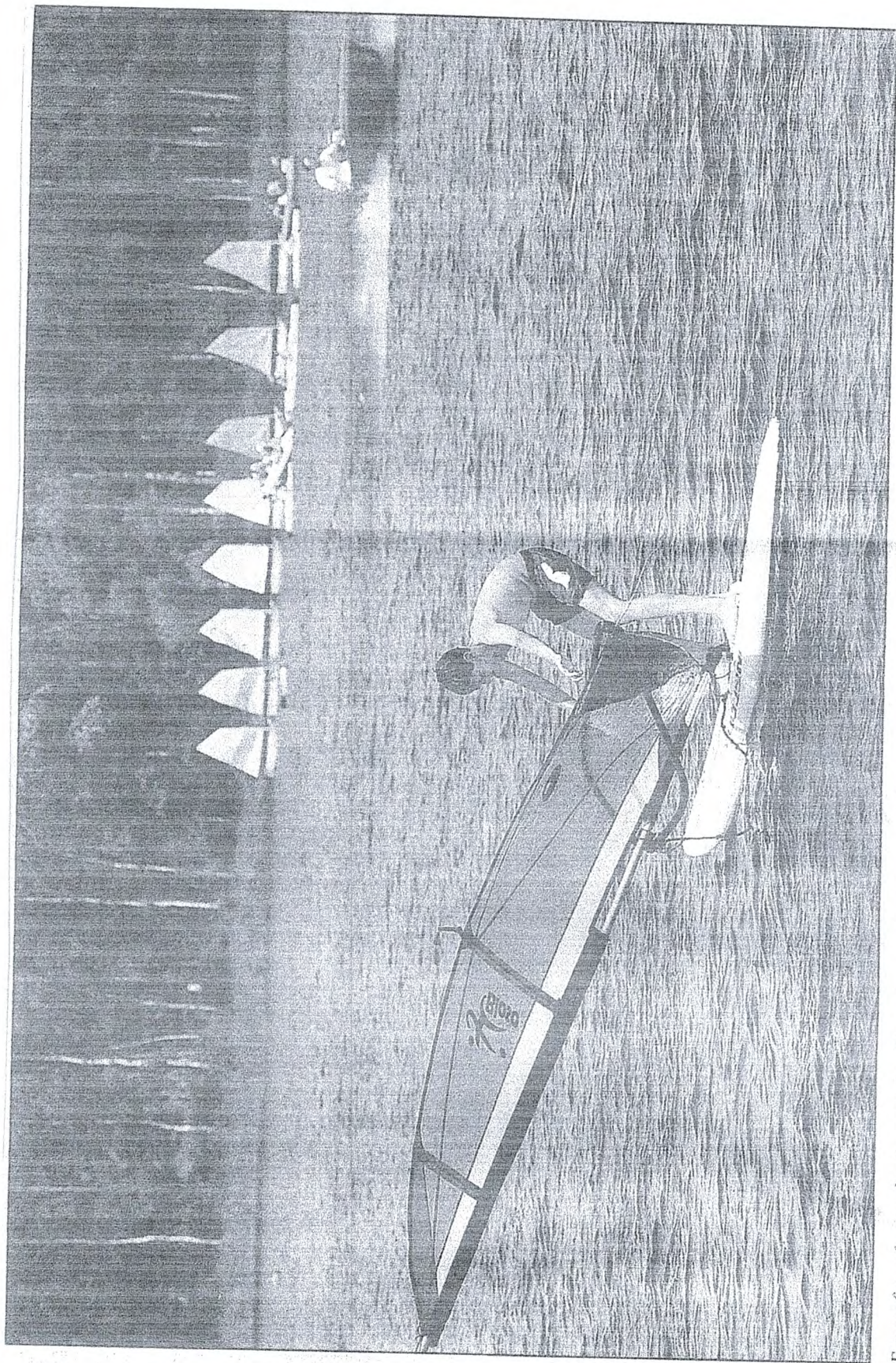
recreatieve ontwikkelingen die er de volgende twee of drie jaar worden uitgevoerd. Voor het natuurgebied aan de Noordzijde en op de eigendommen van de NMBS langs de Tervuursesteenweg gaat Bloso scheep met de Vlaamse Landinrichtingsmaatschappij. Bedoeling is in een latere fase er een na-

tuurontwikkelingsproject te realiseren. Het Bloso-domein krijgt nog één toegang, uitgebreid met een esplanade en uitritten via de Trianonlaan en uitgang B aan de Tervuursesteenweg. Op het huidige voetbalveld komt een 'overloopparking' voor wagens. Die moeten niet meer

aanschuiven voor een ticket, want parkeren wordt gratis. De heraangelegde ringgracht vormt dan een natte buffer tussen de parking en de recreatiezone, die alleen bereikbaar is via 'tolbruggetjes' voor betaling en controle. Er komen ook een omheining en een geluidswal. "De recreatiezone zelf delen

we in vier sectoren op", zegt architect De Bondt. "Ten eerste is er de speelzone en mogelijk een zwembad. Links daarvan komt een grote evenementenweide en in de vierde sector situeren zich de sportvelden. De renovatiemogelijkheden van het openluchtbad vormen een ap-

parte studie. Alle beplanting wordt maximaal behouden en in het midden van de 35 hectare vijver komt een visueel herkenningspunt", aldus Michel Van Espen. Woensdag 20 maart vindt in het Sporthotel om 20 uur een infoavond rond het project plaats.

Een surfer oefent op de vijver van het Bloso-domein. De infrastructuur wordt nog meer afgestemd op sport en recreatie.

(Foto Dirk Verommen)

GVA 10/3/2002

“Site is grotendeels om zeep”

Mechelen, Elewijt

Sven Van Haezendonck

**Archeologen
teleurgesteld in
projectontwikkelaar
Minderbroeders-
klooster**

Archeologen zijn de jongste tijd erg bedrijvig in het Mechelse. Meest in het oog springen natuurlijk de opgravingen op de Grote Markt, een unicum in Europa. Sinds een maand zijn wetenschapslui ook aan de slag in Elewijt, op zoek naar sporen van een Romeinse nederzetting. Minder vlot loopt het op de site van het Minderbroedersklooster. “Daar zijn wellicht sporen van het oudste Mechelen onherroepelijk verloren gegaan”, zegt Werner Wouters.

Graafmachines zijn druk in de weer op de site van het vroegere Minderbroedersklooster in de Karmelietenstraat. De Mechelse projectontwikkelaar IBO bouwt er aan het project *Parishof*, een prestigieus woonerf.

“Toen er twee jaar geleden sprake was van een verkoop heb ik onmiddellijk een brief gestuurd naar de projectontwikkelaar om archeologisch onderzoek te doen”, zegt Werner Wou-

ters van het Instituut voor Archeologisch Patrimonium (IAP).

“Wij gaan ervan uit dat daar sporen vinden zijn van het oudste Mechelen. In theorie kunnen wij zelfs vroeg-midleeuwse bewoning blootleggen die teruggaat tot de 9de-6de eeuw. Jammer genoeg is de site al voor het grootste gedeelte om zeep”, aldus Wouters.

De projectontwikkelaar beweert

Archeologen zoeken naar nieuwe sporen van een Romeinse nederzetting in Elewijt.

nooit een schriftelijke vraag te hebben gekregen. “Na bemiddeling van het Mechelse stadsbestuur mogen wij nu toch graven vooraleer de tweede fase van de werkzaamheden start. Binnen een tweetal weken starten we met proefboringen”, weet Lieve Lettany.

Romeins Elewijt

In de Zemtse deelgemeente Elewijt speuren intussen drie archeologen van

het IAP op de Waverschaan naar nieuwe sporen van een Vicus, een verstedijkte Romeinse nederzetting. “Dat is een Romeins marktdorp op de kruising van twee belangrijke Romeinse wegen, zogenaamde heirbanen. In dit geval loopt de ene weg van Asse via

Elewijt en Tienen naar Tongeren. De andere naar het noorden, waarschijnlijk via Mechelen naar Rumst en Konicht”, legt Wouters uit. Dat Elewijt een

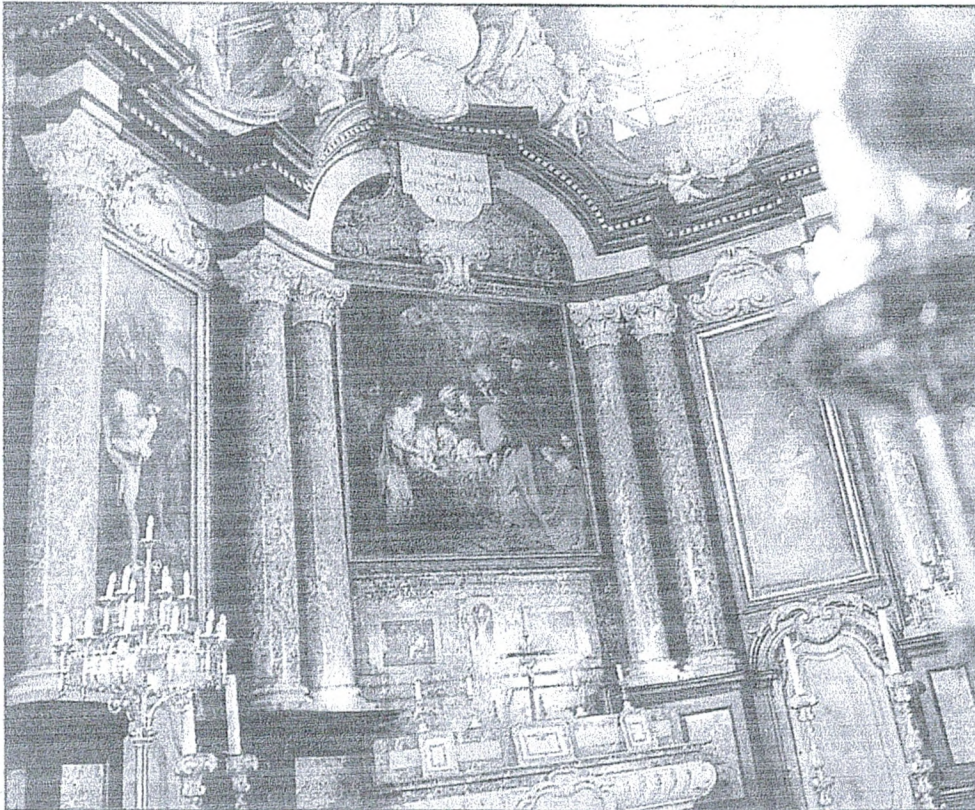
Romeinse voorgeschiedenis heeft is al langer geweten. De laatste opgravingen dateren van begin jaren negentig. Toen zijn net als nu muurresten, pottenbakkersovens en paalsporen blootgelegd.

“Wij gaan nog een tweetal maanden graven. Nadien verleggen we ons werkterrein naar het oude voetbalterrein, want daar komt een verkaveling”, besluit Werner Wouters.

(Foto Dirk Vertommen)

Rubens heeft opnieuw nood aan opfrisbeurt

Het drieluik van Rubens in de Mechelse Sint-Janskerk is bijna vijftig jaar na de restauratie opnieuw aan een opfrisbeurt toe.

(Foto Dirk Vertommen)

■ PASTELTEKENINGEN

In ijsalon-tearoom 'Kleine Linde', aan de Lindestraat 13 in Zemst, zijn tot 31 juli pasteltekeningen te zien zijn van Paulette Mispelters en Marie-Louise Vermeulen. Open op woensdag, vrijdag, zaterdag en zondag vanaf 14 u.

De Zondag 24/3/2002

Mechelen

Het bijna 400 jaar oude meesterwerk 'De Aanbedding der Wijzen' van Pieter-Paul Rubens in de Sint-Janskerk is na vijftig jaar opnieuw aan een grondige opfrisbeurt toe. De kerkfabriek financiert het werk met anonieme giften. "Maar extra financiële steun is meer dan welkom", zegt François Verberdt.

In 1617 leverde Rubens het indrukwekkende drieluik af, waarbij hij ter plaatse eigenhandig nog een en ander retoucheerde. Hij ontving 1.800 gulden voor het werk. "Op 12 maart 1624 werd het laatste deel van die som aan de kunstenaar overhandigd. De kwijting die Rubens zelf schreef, bewaren wij nog steeds in ons kerkarchief", vertelt François Verberdt van de kerkfabriek.

Het schilderij kende een woelige geschiedenis. Net als Rubens' triptiek van de visverkopers, 'De Wonderbare Visvangst', in de O.L.Vrouw-over-de-Dijlekerk belandde het kunstwerk tijdens de Franse Revolutie in Parijs. In 1816 keerde 'De Aanbedding der Wijzen' terug naar Mechelen. "Bijna vijftig jaar geleden, in 1954, onderging het pronkstuk van onze kerk een grondige restauratie in het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten van Antwerpen", weet Verberdt. "Nu is het opnieuw aan een grondige opfrisbeurt toe. Een Antwerpse specialiste gaat enkele kleine retouches en een oppervlaktereiniging uitvoeren. Tot slot brengt ze ook een nieuwe laag vernis aan."

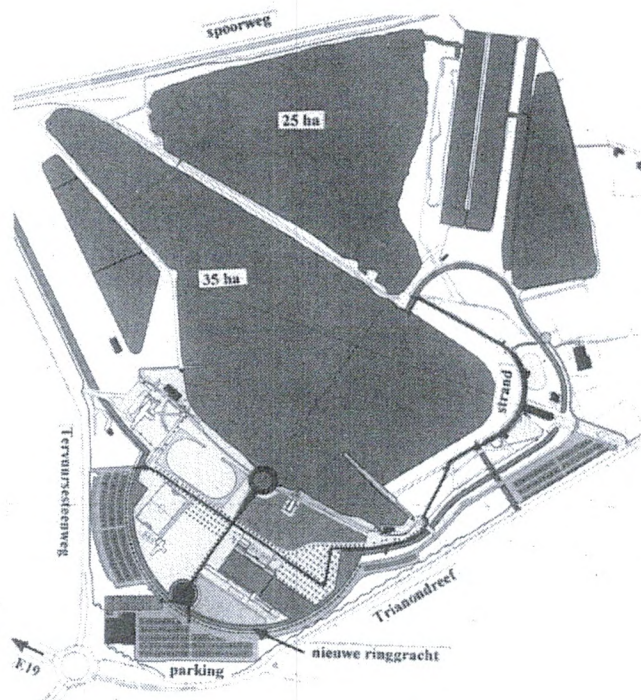
Voor dat werk, dat begin april start en een maand duurt, trekt de kerkfabriek 4.100 euro (165.000 frank) uit.

"Ik hoop ook dat wij niet te lang meer moeten wachten op de restauratie van de kerk zelf, want de pleister valt al naar beneden. Het dossier sleept al veel te lang aan", besluit Verberdt.

■ Wie zijn steentje wil bijdragen voor de restauratie van de Rubens kan daarvoor terecht op 015-33.97.22. SVH

GVA 10/3/2002

Bloso-domein wordt aantrekkelijker

De herinrichting van het Bloso-domein is op plan gezet en wordt een werk van een paar jaren.

Parse-partout 13/3/2002

HOFSTADE - Over goed twee jaar zal het Bloso-domein van Hofstade er heel anders uit zien. De sport- en recreatiezone wordt dan derwijze ingericht dat je een veel beter zicht krijgt op het grote meer. Het gaat om een kostenplaatje van 2,5 miljoen euro. In samenwerking met de Vlaamse Landinrichtingsmaatschappij wil men er ook een natuurontwikkelingsproject uitwerken.

Het is geen geheim dat er voor het Bloso-domein in Hofstade nauwelijks een toekomstvisie bestond. Goed drie jaar geleden werd er een masterplan voor opgemaakt. Vier opties waren er in verwerkt: sport, recreatie, natuur en avontuur. Er werd een architectuurwedstrijd ingericht en het ontwerp van atelier Werner de Bondt uit Antwerpen is weerhouden en wordt in functie van de financiële mogelijkheden verder uitgewerkt. De grote lijnen liggen vast. De ringgracht wordt volledig herlegd, dichter naar de parkings toe. Op die manier krijgt men onmiddellijk na het binnenkomen zicht op het meer, een speelzone (nu de speeltuin), een ligweide, een evenementenweide en de sportvelden. Parkings worden van het geheel gescheiden door een geluidswal. Voor het openluchtzwem-

bad komt er een aparte studie om uit te maken wat wel of niet kan en of het financieel haalbaar is.

In de toekomst hoeft je niet meer te betalen voor het parkeren, wel voor de inkom. De bruggetjes over de ringgracht worden dan een soort 'tolbruggetjes'. Uitgangen komen er langs de Trianondreef en de Tervuursesteenweg. Meer dan waarschijnlijk zullen een aantal evenementen, die nu in het domein plaats hebben, plaats moeten ruimen. Maar men maakt zich sterk dat er door de herinrichting andere mogelijkheden zullen ontstaan. R.B.

-Op 20 maart om 20 u is er in het Sporthotel in het domein een infoavond. Elke geïnteresseerde krijgt er uitleg over de herinrichting.

Nieuw onderdak voor archeologie-onderzoekers

MECHELEN - Vrijdagavond heeft de Mechelse Vereniging voor Stadsarcheologie (vzw MVSA) aan het Paardenstraatje (zijstraat van de Veemarkt) te Mechelen een nieuw lokaal in gebruik genomen. MVSA werd 10 jaar geleden geticht door enkele geïnteresseerden die samen voor ogen hadden het ondergronds en bedreigde archeologisch erfgoed van de Dijlestad te documenteren. Zij leveren niet onbelangrijk wetenschappelijk onderzoek bij archeologische opgravingen in Mechelen. Zo waren ze actief voor de site Chevalier Marin Bofferstraat), de stadsbibliotheek (Moensstraat) en recenter de site .amot en nu ook voor de Grote

Markt. „Ons onderzoek van opgegraven stukken gaat veel verder dan het klassieke 'pottenplakken'. Het betreft ook uitsorteren van zeeftalen op zoek naar kleine vondsten (visgraten, zaden,...), de restauratie van glaswerk of keramiek evenals het voorbereiden van publicaties en meewerken aan tentoonstellingen zoals bijvoorbeeld in de Brusselpoort”, legt voorzitter Wim Tiri uit. De MVSA werkt overigens nauw samen met het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium, dat momenteel ondergrondse geheimen van de Mechelse Grote Markt aan het blootleggen is. De leden komen elke dinsdag tussen 20 en 22.30 uur samen op

een werkveld in het knap gerestaureerd pand aan het Paardenstraatje 15 te Mechelen, dat zij dankzij de familie De Coninck konden betrekken en waar ze o.a. ook interessante lezingen zullen laten plaatsvinden. Voor meer info : ☎ 0496-277941 of via e-mail :

De MVSA-leden beschikken in hun nieuw lokaal over meerdere ruimten voor wetenschappelijk werk en tentoonstellingen.

MVSA@pandora.be.

De Zondag 24/3/2002

Luc Quirin

Elewijts Bachkoor concerteert op weg naar Pasen

In de Sint-Hubertuskerk van Elewijt geniet u zaterdag 16 maart om 20.30 uur van het concert 'Op weg naar Pasen'. Heidi Jacobs dirigeert het Elewijts Bachkoor.

In 1965 ontstond het vierstemmig gemengd koor voor volwassenen. Heidi Jacobs leidt het Elewijts Bachkoor sedert 1993. Aanvankelijk luisterde het koor de eucharistievieringen op hoogdagen en bij speciale gelegenheden op. Dat gebeurt nog steeds maar bovendien treedt het Elewijts Bachkoor geregeld buiten de eigen regio op. In tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden, brengt het koor niet uitsluitend muziek van Bach. Het repertoire bevat ook werk van andere klassiekers als Händel, Mozart en Mendelssohn evenals een he-

Het Elewijts Bachkoor geniet een uitstekende reputatie.

le waayer kerst-, volks-, romantische en moderne muziek. Meestal verzorgt het Elewijts Bachkoor zelfstandige optredens. Heidi Jacobs en haar zangers werkten niettemin reeds aan grotere uitvoeringen mee: concerten in het Paleis voor Schone Kunsten in Brussel, in de Bijloke in Gent, in het kader van het Festival van Vlaanderen, in Cernay la Ville (Frankrijk). Ieder jaar verleent het koor zijn medewerking aan de actie 'Noot voor Nood'. Wie zin heeft om voortaan mee te zingen, meldt zich bij voorzitter Eric Meyvis (015-62 38 34) of dirigent Heidi Jacobs (016-65 07 77).

Zaterdag geeft organist Joost D'hont een staaltje van zijn kunnen. Na studies piano legde D'hont zich aan het Lemmensinstituut in Leuven op het orgel toe. Hij behaalde in 1982 een eerste prijs aan het conservatorium in Brussel.

Amorcebleel 14/3/2002

De geboorte van Mechelen

Archeologen zetten ontstaans-
geschiedenis van stad op zijn kop

De archeologische opgravingen op de Mechelse Grote Markt spreken steeds meer tot de verbeelding. Het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium (IAP) maakt zich zelfs sterk dat de Maneblussers hun geschiedenisboeken moeten herschrijven. Er zijn namelijk sporen teruggevonden van een omwalling, maar die is vreemd genoeg in geen enkele historische bron terug te vinden...

Mechelen

Sven Van Haezencamp

"De kans is bijzonder groot, dat we hier te maken hebben met sporen van de verdediging van de vroegste bewoners van Mechelen, maar verder onderzoek moet nog uitsluitsel brengen", zegt archeoloog Werner Wouters. "Het zit er dus dik in dat wij de geschiedenis op zijn kop zetten, want deze omwalling komt niet voor in de vroegste geschriften. Dat zijn stadskeningen die teruggaan tot 1311 en schepenakten van 1345", legt Wouters uit.

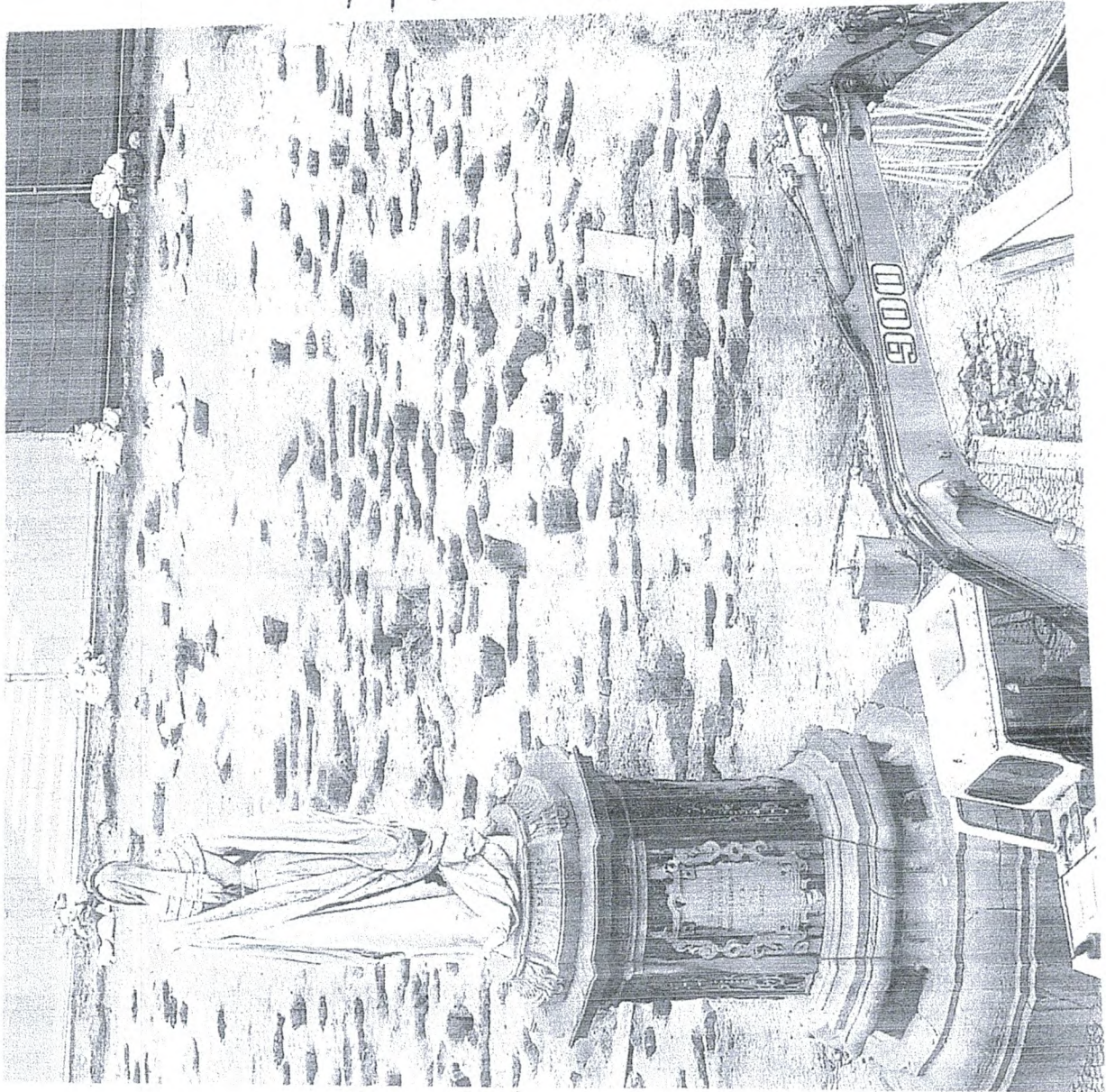
Zijn vermoeden over de ontstaansgeschiedenis van Mechelen raakt stilaan bevestigd. "Ik ga ervan uit dat Mechelen ontstaan is uit twee ontwikkelingskernen. Een rond de haven, gesitueerd in de omgeving van de Lamot-site aan de Haverwerf, en een rond de Sint-Romboutsabdij. Die situeren we in de 9de eeuw."

Opmerkelijk is dat onder de massieve zandstenen funderingen en paalvoeren van de ommuurde stad ook

sporen zichtbaar zijn die wijzen op grondgebruik. "Dat wijst op nog vroegere bewoning. Al kunnen we daarvan op dit moment nog geen juiste bevestiging maken. Dat kan pas als de aanwezige kuilen onderzocht zijn, maar droppen van restanten van de abdij durven we voorlopig nog niet", gaat Wouters voort. Wat wel vast staat is dat de Grote Markt buiten het eerste centrum ligt.

"Die is in zijn huidige vorm pas ontstaan vanaf de 14de eeuw tijdens de bloeiperiode van de lakelandhandel. Het eerste Mechelen is dus een stuk kleiner dan we tot nu toe veronderstelden."

Ruim vier maanden woelen wetenschapslui nu al in de Mechelse ondergrond. "En het loont de moeite. We zijn vastberaden om een eigen archeologische dienst uit te bouwen", zegt cultuurschepers Frank Nobels (CD&V). Het stadsbestuur wil de bevindingen van het archeologisch onderzoek, dat nog duurt tot begin augustus, ook bundelen in een kunstboek. "De belangrijkste kunstobjecten stellen we nadien tentoon", zegt schepen voor monumentenzorg Koen Aertgevaert (AL). (K&N)

S.V.A. 21/3/2002

Met dank aan:

BBL - BANK BRUSSEL LAMBERT

BBL

BANK EN VERZEKERINGEN

Tervuursesteenweg 740 Elewijt

d'Oude School

Damstraat 49
1982 Weerde

verenigingen, bedrijven, privé-personen
kunnen d'Oude School huren
voor culturele activiteiten en feesten

info:

Marc Mertens
Ketelveldweg 5
1982 Weerde
tel en fax: 015/ 61 59 44

Op 18 mei 2002 verschijnt een uniek luchtvaartboek !

We geven U graag de gelegenheid om gebruik te maken van de voorintekening.

“Brussels Airport” start bij de bouw van de eerste Zeppelinloods op het grondgebied van Haren/Evere. Na de eerste wereldoorlog begonnen de burgervliegtuigen het vliegveld te gebruiken. In de jaren twintig werden heuse luchthaventerminals gebouwd die nog veel gelijkenis vertoonden met treinstations. Na de tweede wereldoorlog werd het vliegveld van Haren stilaan verlaten en verplaatste de activiteit zich naar het nabijgelegen Melsbroek. In 1958, het jaar van de Wereldexpo te Brussel, werd op het grondgebied van Zaventem een eigentijdse terminal geopend. Een nieuwe hoofdterminal en een B-pier werden op 12 december 1994 feestelijk door Koning Albert II ingehuldigd. Dit boek besluit met de opening op 15 mei 2002 van de A-pier, een architecturaal en functioneel hoogstandje voor Schengen-passagiers.

Lezers die gebruik maken van de voorintekening, krijgen de gelegenheid om deze **Engelstalige publicatie** op 18 mei af te halen tijdens een receptie (tussen 15 en 18 uur) in één van de eerste luchthavengebouwen van het Harense vliegveld. De intekenaars die het boek komen afhalen, ontvangen daarvoor nog een persoonlijke uitnodiging. De veiligheidsvoorschriften zullen erg strikt worden toegepast. Enkel personen waarvan ons de naam via de overschrijving werd bekend gemaakt, krijgen toegang tot het militair domein waar de historische luchthavengebouwen staan.

Het Engelstalige boek telt **230** bladzijden (formaat 270x300mm) en is geïllustreerd met **450** unieke foto's. Het voorblad is van de Belgische kunstenaar Jaak De Koninck. Stort voor 10 mei het juiste bedrag op rekeningnummer 652-5701158-65 van Uitgeverij Het Streekboek, Vrasenestraat 109, 9100 Nieuwkerken-Waas

Prijs voorintekening, boek afhalen in Haren : € 35,00

Prijs voorintekening, boek posten-België : € 38,00

Prijs voorintekening, boek posten-buitenland : € 42,00

Na 10 mei kost het boek € 40, 00 (exclusief portkosten)

Further information :

Publisher : Het Streekboek, tel 03/777 75 58, fax 03/766 44 82, hetstreekboek@busmail.net

Author : Frans Van Humbeek, tel 02/269 96 65, frans.van.humbeek@pandora.be

Liabele publisher : Guido Smet, Vrasenestraat 109, 9100 Nieuwkerken-Waas

